

WIE IS AAN DE BUURT?

Een analyse van bewonersinitiatieven in vijf Friese plaatsen en de rol van woningcorporatie Accolade

Dit onderzoeksrapport is onderdeel van leer- en onderzoeksproject Buurtmakers

Ward Rauws
Ruben Bouwman
George de Kam

Colofon

Dit onderzoeksrapport is tot stand gekomen in opdracht van woningcorporatie Accolade.

Uitgave

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Auteurs:

dr. W.S. (Ward) Rauws
R.D. (Ruben) Bouwman, MSc.
Prof. dr. ir. G.R.W. (George) de Kam

Met medewerking van:

S.A.L. (Sara) Smaal, BSc.

Opmaak:

J. (Joost) Nijhof (Twynstra Gudde)

Graag als volgt naar dit rapport refereren:

Rauws, W.S., Bouwman, R.D., de Kam, G.R.W. (2017) Wie is aan de buurt? Een analyse van bewonersinitiatieven in vijf Friese plaatsen en de rol van woningcorporatie Accolade. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen

Corresponderende auteur:

Ward Rauws (w.s.rauws@rug.nl)

Dit rapport is het best leesbaar in [Adobe Acrobat Reader](#).

© Rijksuniversiteit Groningen - Mei 2017
Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over bewonersinitiatieven in de wijk. Het onderzoek betreft initiatieven in vijf Friese plaatsen: Drachten, Franeker, Heerenveen, Joure en Sneek. Er is onderzocht waarom deze initiatieven zijn gestart en hoe ze zijn georganiseerd. Vervolgens is verkend hoe woningcorporatie Accolade deze initiatieven kan faciliteren en stimuleren.

Bewoners, ondernemers en buurtorganisaties krijgen en nemen steeds vaker de ruimte om zelf zaken in de straat, buurt of wijk te regelen. De regie ligt niet langer automatisch bij de woningcorporatie of de gemeente. Het is de bewoner zelf die regelmatig de touwtjes in handen neemt.

Een goed begrip van bewonersinitiatieven is belangrijk voor Accolade. Initiatieven kunnen bijdragen aan meer contact tussen bewoners, grotere betrokkenheid bij de wijk en het beter functioneren van voorzieningen. Ook op individueel niveau kan het deelnemen aan een initiatief een positief effect hebben. Denk bijvoorbeeld aan persoonlijke groei, gevoel van waardering, plezier en de mogelijkheid van betekenis te zijn voor de maatschappij.

Bewonersinitiatieven kennen een lange traditie, maar de aandacht voor dit soort initiatieven is

recent sterk gegroeid. Aan deze herwaardering ligt een aantal ontwikkelingen ten grondslag. Zo is er een viertal maatschappelijke veranderingen die een rol spelen: de zoektocht naar plaats-identiteit, de opkomst van de netwerksamenleving, digitalisering en de doe-het-zelf maatschappij als beleidsambitie. Voor corporaties in het bijzonder komt daar een aantal nationale beleidsveranderingen bij. Het gaat om de decentralisaties in de zorg, de nieuwe Woningwet en de ophanden zijnde Omgevingswet. Gezamenlijk maken deze ontwikkelingen dat de vraag hoe corporaties zich tot bewonersinitiatieven kunnen verhouden opnieuw actueel is.

Doelstelling en aanpak

In dit onderzoek staan twee vragen centraal:

1. Welke bewonersinitiatieven zijn er in het werkgebied van Accolade en wat zijn hun kenmerken?
2. En hoe kan Accolade deze initiatieven ondersteunen en stimuleren?

Bewonersinitiatieven zijn opgevat als activiteiten die, vaak gemeenschappelijk, door bewoners worden georganiseerd. Deze activiteiten dienen een collectief belang, meestal in de vorm van publieke goederen of diensten. Initiatiefnemers bepalen (grotendeels) zelf het doel, de middelen en de aanpak. Ze zijn actief betrokken bij de uitvoering van de activiteiten en deze activiteiten spelen zich af in de buurt, wijk of stad.

Beter inzicht in hoe initiatieven functioneren helpt hierbij. We richten ons daarbij op vijf factoren: beschikbare middelen, motivatie, uitnodiging door anderen, sociaal netwerk en de veronderstelde kans op succes. Ook bekijken we de invloed van een aantal organisatieken-

merken, zoals de mate waarin de werkwijze van Accolade is afgestemd op bewonersinitiatieven, de organisatiecultuur en de houding van professionals. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een combinatie van enquêtes en interviews. Een eerste inventarisatie heeft 246 initiatieven opgeleverd. 82 daarvan hebben een enquête ingevuld. Vervolgens zijn 14 initiatieven verder onderzocht met behulp van interviews. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met medewerkers van Accolade, huurdersverenigingen, en medewerkers van welzijnsinstellingen en gemeenten die actief zijn in de wijk.

Samenvatting

Resultaten: initiatieven en hun kenmerken

Verscheidenheid

De initiatieven verschillen in thematiek, grootte, typen deelnemers, leeftijd en bereik. Dat zorgt ervoor dat ieder initiatief op eigen wijze functioneert. Het stimuleren en faciliteren van initiatieven door professionals vraagt daarmee om maatwerk. Tegelijkertijd is een aantal patronen in de kenmerken van initiatieven te herkennen.

Bouwen aan een band tussen burgers

Ondanks de grote variatie aan thema's waarop initiatieven actief zijn, is er één gemene deler: het contact tussen burgers. Ruim twee derde van de initiatieven geeft aan zich bezig te houden met de verbondenheid tussen bewoners, vaak gekoppeld aan één of meerdere andere thema's. Voorbeelden zijn een inloopcafé voor werklozen, een wijkrestaurant of een burenhulpgroep.

Naast het thema 'contact tussen burgers' is er een groot aantal initiatieven dat zich bezighoudt met 'groen & openbare ruimte'. De ene keer gaat het om een buurttuin en de andere keer is het een stadslandbouwproject.

Waarom bewoners in actie komen

Bewoners voeren een vijftal redenen aan voor het starten van een initiatief: het oplossen van een concreet probleem, enthousiasme over een project dat ze elders hebben gezien, eigen belang, een verandering in de omgeving, en het plezier van het organiseren en de contacten die daarbij worden opgedaan. Soms is een steuntje in de rug nodig om ideeën daadwerkelijk tot uitvoering te brengen. Denk hierbij aan een uitnodiging van anderen of actiedagen als Burendag. Tot slot is er een serie aan onderliggende waarden waar vanuit initiatiefnemers handelen. Deze variëren van het overbrengen van maatschappelijke idealen tot steun bieden aan kwetsbare buurtbewoners.

Hoe initiatieven zijn georganiseerd

De geanalyseerde initiatieven worden bijna allemaal geleid door een kernteam of 1 of 2 kartrekkers. In een kernteam zijn de verantwoordelijkheden verdeeld en is tegelijkertijd de verbondenheid groot. Dat maakt het team minder kwetsbaar dan initiatieven met 1 of 2 kartrekkers.

Bijzonder zijn de wijkplatforms en wijkverenigingen die functioneren als 'paraplu-initiatie-

ven'. Dit zijn initiatieven die een aantal kleinere initiatieven onder zich verenigen. Ze fungeren als een intermediair tussen de bewoners en instanties enerzijds, en tussen de kleinere initiatieven anderzijds.

Soms wordt eigen initiatief door bewoners als een risico voor uitsluiting gezien. Dit onderzoek sluit dit risico niet uit, maar wel is vastgesteld dat ruim driekwart van de initiatieven voor iedereen toegankelijk is.

Informaliteit

De meerderheid van de initiatieven is informeel van aard. Dat wil zeggen dat ze niet formeel zijn georganiseerd als rechtspersoon (bijv. als stichting, vereniging of BV). Soms is dat een bewuste keuze van initiatiefnemers vanuit het streven naar zo min mogelijk bureaucratie en het vermijden van een verantwoordingsverplichting. Wanneer wel wordt gekozen voor formalisatie hangt dit meestal samen met de aanvraag van subsidies of fondsen.

Informaliteit blijkt ook uit samenwerking met andere initiatieven en professionele partijen in de wijk. Initiatiefnemers hebben veel contacten onderling en met het maatschappelijk veld.

Tegelijkertijd geven ze aan weinig structureel samen te werken met andere initiatieven en professionele organisaties. Waar wel sprake is van samenwerking is de gemeente de belangrijkste partner.

Digitale communicatie

De communicatie van bewonersinitiatieven verloopt steeds meer op digitale wijze. 'Facebook', 'websites', 'email' en 'WhatsApp' bezetten vier van de vijf plekken in de top 5 van gebruikte communicatiemiddelen. Digitale communicatiemiddelen maken het gemakkelijker om nieuwe deelnemers aan te trekken, groepsbeslissingen te nemen en logistieke kosten te beperken. Het maakt het ook eenvoudiger om als individu bij te dragen aan een collectief doel wanneer het hem of haar past.

Ondersteuningsbehoeften

Een deel van de initiatieven wil uitbreiden en anderen zijn tevreden met de huidige omvang en activiteiten. Wat ze delen, is de zorg om het behoud van deelnemers of het aantrekken van voldoende nieuwe actievelingen.

Samenvatting

Volgens bewoners kunnen professionals een waardevolle bijdrage leveren aan initiatieven. Een bescheiden opstelling is daarbij op z'n plaats, want niet ieder initiatief zit op hulp van buiten te wachten. Wanneer ondersteuning wel gewenst is, gaat het vooral om promotie van het initiatief, een kleine financiële bijdrage of het inspringen van professionals bij specifieke werkzaamheden. Wat bovenal belangrijk blijkt, is het uitspreken van enthousiasme en waardering richting initiatiefnemers, medebewoners en andere professionals. Dit vergroot het zelfvertrouwen van initiatiefnemers en de betrokkenheid voor hun initiatief vanuit de omgeving.

Ondersteuning door Accolade

In het onderzoek is onderscheid gemaakt tussen ondersteuning door individuele medewerkers en Accolade als organisatie. Bij individuele medewerkers gaat het vooral om 'grenswerkers'; zij die werken op het raakvlak tussen bewoners en Accolade. Denk aan wijkbeheerders, communicatiemedewerkers, of de mensen van klantcontact en woningverhuur.

Grondbeginselen voor professionals

1) *Waardeer het kleine, het spontane en het tijdelijke*

Ondanks de beperkte omvang van initiatieven is hun bijdrage aan het dagelijks leven van mensen wel heel wezenlijk. Zij verdienen daarom waardering. Omarm daarbij de spontaniteit van de 'doe-mentaliteit' en neem een ontspanning houding aan ten opzichte van het tijdspad.

2) *Benader initiatiefnemers als gelijkwaardige partners*

Initiatiefnemers stoppen veel tijd en energie in hun initiatief. Zij weten alles over het project en vaak ook veel over de buurt of wijk. Beschouw initiatiefnemers daarom vanaf het begin af aan als gelijkwaardige partners in de ontwikkeling van de wijk.

3) *Toon enthousiasme en betrokkenheid*

Enthousiasme en betrokkenheid vanuit de omgeving zijn essentieel voor het succes van een initiatief. Toon daarom regelmatig interesse in de voortgang van het initiatief.

4) *Sluit aan bij de motieven van initiatiefnemers*

Zonder actieve bewoners geen initiatief. Hun motivatie is dus doorslaggevend. Probeer daar in de ondersteuning zoveel mogelijk bij aan te sluiten.

5) *Wees helder in wat initiatiefnemers van je mogen verwachten*

Een professional die enthousiast is en waar initiatiefnemers op terug kunnen vallen wanneer het tegenzit, is goud waard. Echter, niets is teleurstellender dan een toezegging die niet wordt waargemaakt. Wees daarom helder over welke ondersteuning bewoners mogen verwachten en houd ze op de hoogte van de vorderingen.

In het rapport is een [twaalfstal rollen](#) uitgewerkt die professionals helpen bij het toepassen van deze grondbeginselen.

Aandachtspunten voor de organisatie

1) *Werk aan een herkenbare identiteit in het partnerschap met actieve bewoners*

Accolade kan duidelijker zijn in welk partnerschap zij graag aangaat met actieve bewoners. Bewoners en professionele partners in de wijk weten zo op welke wijze zij met Accolade kunnen bouwen aan een energieke wijkgemeenschap. En medewerkers krijgen meer zicht op hoe hun inzet voor bewonersinitiatieven bijdraagt aan de organisatiedoelstellingen.

Ook de huurdersverenigingen kunnen hierbij een belangrijke rol vervullen. Zij kunnen een rol spelen in het verbinden van (potentiële) initiatieven en professionals en van initiatieven onderling. Daarnaast kunnen zij erop toezien dat de belangen van actieve huurders en andere bewoners voldoende blijven geborgd in de werkwijze van Accolade.

2) *Verlaag de drempel voor bewoners om zelf in actie te komen*

Accolade kan bewoners inspireren met voorbeelden van initiatieven uit andere wijken en plaatsen. Dit geeft bewoners zicht op de stappen die zij kunnen zetten om een

Samenvatting

soortgelijk project te starten. Daarnaast kan Accolade haar communicatie met (startende) initiatieven strakker organiseren, zodat bewoners hun energie en motivatie behouden.

3) *Vergroot binnen de organisatie de bekendheid met de werkwijze en motieven van bewonersinitiatieven*

Hoe meer werknemers van Accolade een 'gevoel' hebben bij wat initiatiefnemers drijft en hoe zij te werk gaan, des te groter is het collectieve inlevingsvermogen van de organisatie. Dat maakt het voor bewoners makkelijker een partnerschap met Accolade te ontwikkelen. Ook wordt het voor grenswerkers eenvoudiger om vragen en dilemma's intern te bespreken en gezamenlijk op te lossen.

4) *Vergroot de handelingsruimte van grenswerkers*

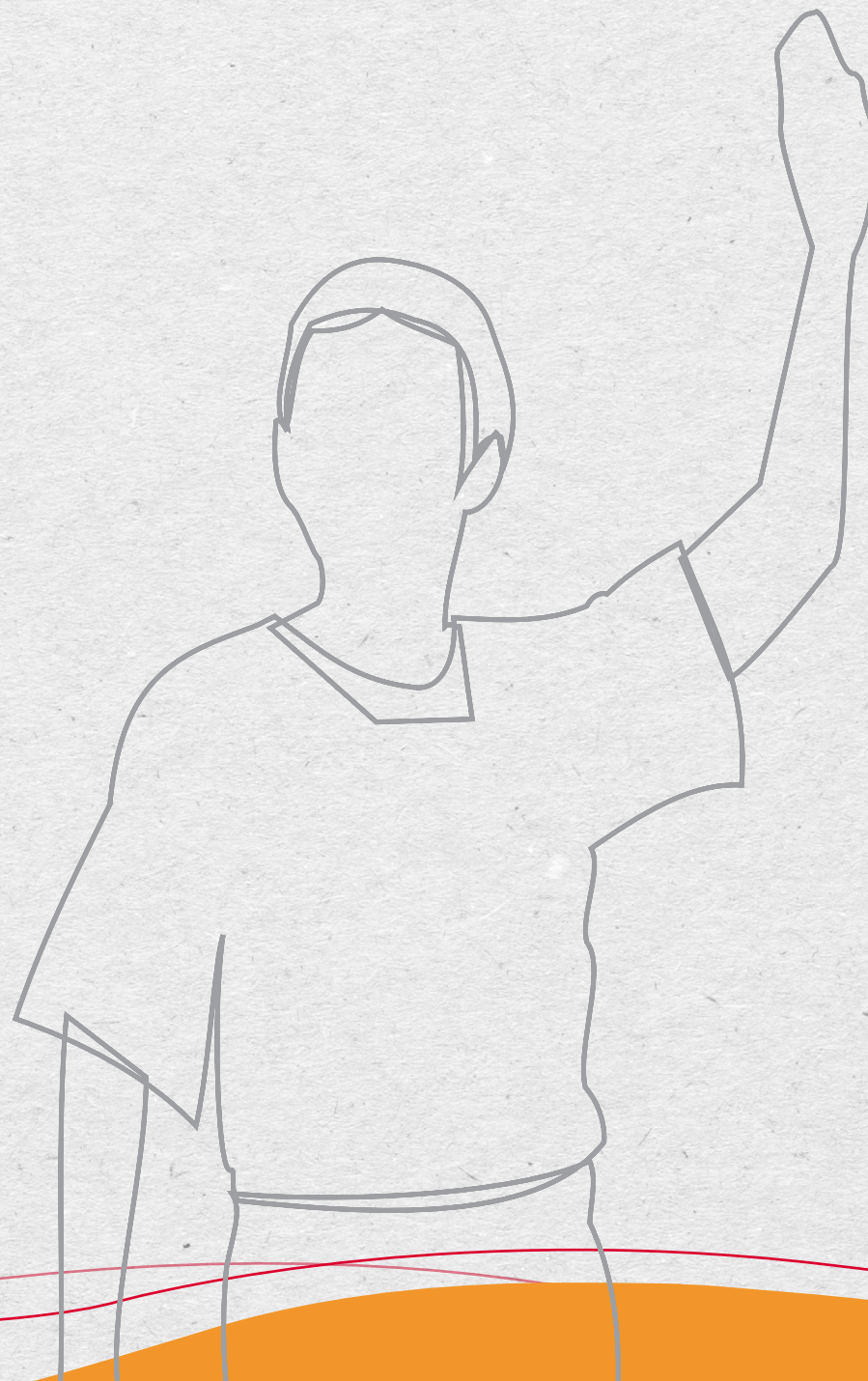
Grenswerkers zijn gebaat bij de mogelijkheid zelfstandig te beslissen over de inzet van middelen. Dan kunnen zij zich opstellen als een daadkrachtige partner en het moment van enthousiasme bij initiatiefnemers benutten. Het creëert tevens de mogelijkheid te improviseren wanneer de situatie erom vraagt.

5) *Trek samen op met andere partners in de wijk*

Gemeenten, welzijnsorganisaties en wijkplatforms zijn belangrijke ondersteuners van bewonersinitiatieven. Accolade kan in ieder geval op drie manieren haar krachten met deze organisaties bundelen: gezamenlijke monitoring van bewonersinitiatieven, uitwisseling van kennis over en ervaring in de omgang met bewonersinitiatieven en door gebruik te maken van elkaars netwerken in wijk.

Het rapport bevat [negen concrete suggesties](#) waarmee Accolade haar ondersteuning aan bewonersinitiatieven verder kan versterken.

Eigen initiatief door bewoners draagt bij aan een goed leven in de wijk. Een productief partnerschap tussen bewonersinitiatieven en Accolade is daarom het investeren waard.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
---------------------	----------

Inhoudsopgave	7
----------------------	----------

1. Nieuw partnerschap in de wijk	8
1.1. Meerwaarde van initiatieven voor huurders en de wijkgemeenschap	8
1.2. De implicaties van recente beleidsveranderingen	9
1.3. Herwaardering van historische banden	10
1.4. Werken aan zeggenschap	10
1.5. Doel- en vraagstelling	11
1.6. Afbakening	11
1.7. Aanpak	12
1.8. Leeswijzer	12
2. Theoretische ankerpunten	13
2.1. De lange historie van bewonersinitiatieven	13
2.2. Trends die bewonersinitiatieven voeden	14
2.3. Bewoners betrekken bij besluitvorming: Van inspraak tot doe-het-zelf	14
2.4. De bijzondere positie van de corporatie	16
2.5. Waarom en wanneer bewoners in actie komen	17
2.6. Kritische kanttekeningen bij het stimuleren van eigen initiatief	18
2.7. Samenvattend	18
3. Initiatieven in beeld	19
3.1. Een mengelmoes van initiatieven	19
3.2. De rode draad: bouwen aan de band tussen burgers	21

3.3. Het groene cluster: zichtbare initiatieven in de openbare ruimte	22
3.4. Maken de plaats en de plek verschil?	22
3.5. Motivatie en Mobilisatie	25
3.6. Hoe initiatieven zijn georganiseerd	30
3.7. Bewonersinitiatieven gaan digitaal	33
3.8. De sterke netwerken van bewonersinitiatieven	34
3.9. Toekomstbestendige initiatieven	38
3.10. De brandstof van initiatieven	41
3.11. De ondersteuningsbehoeften van initiatieven	43
3.12. Maatwerk gevraagd	47

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen	48
4.1. Het brede palet aan samenwerkingsrelaties met bewoners	49
4.2. Grondbeginselen voor het ondersteunen van initiatieven	50
4.3. Twaalf keer faciliteren en stimuleren	52
4.4. Uitdagingen voor grenswerkers	57
4.5. Aandachtspunten op organisatieniveau	59

Intermezzo: Co-creation is a mindset, a value-system and a practical approach	61
--	-----------

5. Tot hier en nu verder	62
5.1. Negen keer een stap vooruit	62

Verantwoording	64
-----------------------	-----------

Dankwoord	67
------------------	-----------

Referenties	68
--------------------	-----------

1. Nieuw partnerschap in de wijk

'De doe-democratie', 'de burger aan zet' en 'de participatiesamenleving'. Het zijn kreten die wijzen op veranderende verhoudingen tussen publieke instanties, private partijen en bewoners in de ontwikkeling van de wijk. Bewoners, ondernemers en buurtorganisaties krijgen en nemen steeds vaker de ruimte om zelf leidend te zijn in de ontwikkeling en het beheer van hun directe leefomgeving. De regie ligt niet langer automatisch bij de woningcorporatie of de gemeente. Het is de bewoner zelf die regelmatig de touwtjes in handen neemt.

De toenemende aandacht voor bewonersinitiatieven, op uitnodiging of op eigen kracht, sluit aan bij een brede maatschappelijke beweging. We vinden onder andere initiatieven in de zorg¹, stadslandbouw² en energiesector³. Bewonersinitiatieven krijgen ook beleidsmatig veel aandacht en zijn geregeld onderwerp van wetenschappelijk onderzoek⁴. Veel organisaties die actief zijn in het publieke domein erkennen het belang van deze initiatieven. Tegelijkertijd zijn zij zoekende naar hoe zij zich op een goede manier tot deze initiatieven kunnen verhouden⁵.

Ook voor Accolade en andere woningcorporaties is het belangrijk de rol van initiatiefrijke bewoners beter te begrijpen. Dit heeft te maken met de potentiële meerwaarde van initiatieven voor haar huurders en de wijkgemeenschap, recente beleidsveranderingen en de historische

relaties tussen actieve burgers en de volkshuisvestingsbeweging.

1.1. Meerwaarde van initiatieven voor huurders en de wijkgemeenschap

De aandacht voor het effect van bewoners- en beleidsinterventies in wijken is de afgelopen twintig jaar sterk gegroeid⁶. In lijn met deze benadering wordt ook van bewonersinitiatieven verwacht dat ze van meerwaarde zijn voor individuele bewoners en voor de wijkgemeenschap als geheel. Systematisch en vergelijkend onderzoek naar de effecten van initiatieven op bewoners en gemeenschappen is echter lastig en nog nauwelijks beschikbaar⁷. Niettemin wordt in de wetenschappelijke literatuur een aantal potentiële effecten benoemd. Deze zijn samengevat in Figuur 1.1.

Figuur 1.1 De meerwaarde van initiatieven

1. Zie bijvoorbeeld R. van Beest (2014) | 2. Veen & Mul, 2010 | 3. Schwencke, 2016 | 4. E.g. Tonkens, 2008; Boonstra & Boelens, 2011; Van der Wijdeveen, 2012; Rauws, 2015 | 5. Van de Wijdeveen, 2012; Ministerie van BZK, 2013 | 6. Zie voor een overzicht uit de VS Fulbright-Anderson & Auspos, 2006, en voor Nederland Ormlo et al. 2013 | 7. Denters, 2016¹

1. Nieuw partnerschap in de wijk

De meerwaarde voor individuele bewoners leiden we af uit theorieën over de beweegredenen voor bewoners om actief te worden⁸. Hierbij is het goed te bedenken dat 'de individuele opbrengst' soms persoonsgebonden is en in andere situaties een onderdeel van een collectief profijt.

Bij de *persoonsgebonden opbrengsten* onderscheiden we materiële opbrengsten, sociale opbrengsten en opbrengsten verbonden aan 'goed burgerschap'. Materiële opbrengsten houden in dat het organiseren of deelnemen aan een initiatief kan resulteren in nieuwe vaardigheden of hulp bij ervaren problemen. Ook op sociaal vlak kan een initiatief van meerwaarde zijn. Het kan resulteren in nieuwe contacten, kansen voor persoonlijke groei (bijv. betere kansen op een nieuwe baan), een gevoel van waardering en simpelweg in plezier. Tot slot gaat het bij opbrengsten die verbonden zijn aan 'goed burgerschap' om het idee van betekenis te zijn voor de maatschappij.

Dat kan op kleine schaal, met een klusteam voor de buurt, of voor de samenleving als geheel. Dan kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een duurzaam energie initiatief om bij te

dragen aan de energietransitie. Onderzoeker Van de Wijdeven⁹ voegt nog een vierde mogelijke opbrengst toe: het verschuiven van het zelfbeeld, het beeld over de wijk of het beeld dat bewoners hebben over instanties. Hierbij kan respectievelijk worden gedacht aan het zelfvertrouwen van bewoners, de veronderstelde levendigheid van de wijk of verwachtingen over de betrokkenheid van professionals.

Voor de *buurt of de wijk* wordt een aantal andere effecten genoemd. Initiatieven kunnen onder andere bijdragen aan de sociale samenhang in een gebied. Het gaat dan vooral om nieuwe contacten tussen deelnemers die gebruik maken van de diensten die initiatieven bieden. De initiatiefnemers kennen elkaar namelijk vaak al¹⁰. Samen deel uitmaken van een project of evenement kan het wederzijds begrip en het onderling vertrouwen tussen bewoners versterken. Andere bewoners zijn dan niet langer anonieme wijkgenoten, maar op z'n minst 'vertrouwde vreemden'¹¹. Alleen het opzetten en uitvoeren van een initiatief kan dus al een bijdrage leveren aan de wijk, los van of het beoogde doel wordt gehaald¹². Van bewonersinitiatieven wordt ook aangenomen dat ze bijdragen aan betere voorzieningen in

de wijk¹³. De lokale kennis van initiatiefnemers en hun directe contact met medebewoners kan helpen in het beter afstemmen van voorzieningen op lokale behoeften en omstandigheden. Daarnaast kunnen initiatieven de betrokkenheid van bewoners bij het functioneren van de wijk vergroten¹⁴. Doordat zij zelf activiteiten organiseren wordt de verbondenheid tussen de gemeenschap en hun leefomgeving vaak vergroot.

1.2. De implicaties van recente beleidsveranderingen

Ook de dynamiek in het rijksbeleid onderstreept het belang van een beter begrip van initiatieven die bewoners in het werkgebied van Accolade opzetten. Het helpt Accolade een antwoord te geven op de tendens dat beleid steeds vaker op lokaal niveau wordt ingevuld.

De ontwikkelingen in de zorg zijn daar een duidelijk voorbeeld van. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) bracht nieuwe taken naar de gemeenten. Met de komst van de wet wordt meer van burgers zelf verwacht. Voor aanvullende ondersteuning is niet langer het Rijk maar de gemeente de eerst aangewezen partij. Dat gaat met vallen en opstaan¹⁵. Het is

desondanks een realiteit waar veel huurders van Accolade de komende jaren mee te maken krijgen. Extra ondersteuning van hun corporatie bij het opzetten van initiatieven kunnen zij daarom goed gebruiken. Dit is ook in het belang van Accolade omdat passende zorg vaak vraagt om woningaanpassingen en de inbedding van mentaal kwetsbare bewoners in de wijkgemeenschap problemen helpt te voorkomen.

Welke ruimte Accolade heeft voor het ondersteunen van bewonersinitiatieven is een actuele vraag. De regels waaraan corporaties zich moeten houden zijn in 2015 veranderd¹⁶. Corporaties dienen zich vooral te richten op verhuur van betaalbare woningen aan mensen met lagere inkomens. Daarbij hoort vanzelfsprekend ook nieuwbouw, goed beheer en onderhoud van die woningen. Corporaties mogen investeren in de woonomgeving en in leefbaarheid, maar alleen voor zover deze direct aansluiten bij hun woningbezit. De wet geeft ook een plafond voor investeringen in leefbaarheid en geeft gedetailleerd aan wat de corporatie op dit terrein mag doen.

8. We beperken ons hier tot de 'general incentive theory' (Whiteley and Seyd, 1996) en het 'citizens voluntarism model' (Verba et al. 1995). | 9. Van de Wijdeven, 2012 | 10. Van de Wijdeven, 2012 | 11. Reindorp, 2004 | 12. Oude Vrielink & Verhoeven, 2011 | 13. Voorberg et al., 2014 | 14. WRR, 2005 | 15. SCP, 2014 | 16. De Woningwet, 2015; meer in het bijzonder artikel 45, en artikel 51 van het Besluit Toegelaten Instellingen Volkshuisvesting ¹

1. Nieuw partnerschap in de wijk

Gezien deze nieuwe regelgeving is het voor Accolade goed te weten welke initiatieven bewoners nemen. Wanneer initiatieven om ondersteuning vragen, zal Accolade goed moeten kijken welke mogelijkheden de Woningwet haar biedt. Accolade opereert hierin niet alleen. De uitgaven voor leefbaarheid moeten ingekaderd worden binnen de prestatieafspraken die Accolade ieder jaar maakt met de gemeenten en huurdersorganisaties.

Als laatste staan we stil bij de Omgevingswet. Naar verwachting wordt deze wet in 2019 ingevoerd. Deze wet vraagt gemeenten omgevingsvisies op te stellen met lokale partners, met 'omgevingskwaliteit' als richtsnoer¹⁷. Dat is een veel ruimer begrip dan de 'ruimtelijke kwaliteit' uit de huidige Wet ruimtelijke ordening en vraagt daarmee om een gebied specifieke invulling samen met bewoners. Daarnaast dienen de omgevingsvisies meer ruimte te creëren voor initiatief van burgers en ondernemers en het geven en vragen van vertrouwen¹⁸. Het opstellen van deze visies kan dus een stimulans zijn voor bewonersinitiatieven in het werkgebied van Accolade. Accolade kan haar verzamelde kennis over bewonersinitiatieven inzetten om het welbevinden van haar huurders zo goed

mogelijk te waarborgen in de omgevingsvisies.

1.3. Herwaardering van historische banden

De aandacht voor bewonersinitiatieven is niet alleen actueel, maar in zekere zin ook zo oud als de woningcorporatie zelf. Woningcorporaties zijn gestoeld op particulier initiatief dat de woonomstandigheden wil verbeteren voor hen die dat niet zelfstandig kunnen. Een klein aantal corporaties heeft zijn wortels in organisaties voor en door bewoners, bijvoorbeeld uit de traditie van coöperaties. Veel anderen hadden een verenigingskarakter, of waren initiatieven van de goeude burgerij of van industriëlen¹⁹.

Na de Tweede Wereldoorlog werd deze maatschappelijke oorsprong van corporaties steeds minder zichtbaar. In de wederopbouwperiode lag de focus sterk op het oplossen van de woningnood, waarbij de rijksoverheid de centrale regie nam. Corporaties werden in die jaren vaak gezien als 'bijkantoren van de overheid'. Eind jaren zeventig van de vorige eeuw begon een periode waarin de professionalisering toenam en corporaties zelfstandiger werden. Ook werd de (rechts)positie van huurders versterkt.²⁰

Binnen de stadsvernieuwing kregen huurders samen met andere partijen in de wijk op projectbasis inspraak.²¹ In 1995 werden corporaties financieel zelfstandig, met de waarde van hun omvangrijke woningbestand als 'revolving fund' waaruit nieuwe investeringen betaald zouden kunnen worden.²² De vermogensgroei in de jaren die daarop volgden, leidde tot groeiende druk om hun middelen (ook) in te zetten voor wijkvernieuwing. Op de plaatsen waar dat ook daadwerkelijk gebeurde gaven corporaties daar in samenspraak met de gemeente een brede invulling aan.

Min of meer in dezelfde periode groeide binnen de stedelijke vernieuwing rond de eeuwwisseling ook de aandacht voor een bredere betrokkenheid van bewoners wederom. De algemene opvatting was dat de verzorgingsstaat te ver was doorgeschooten²³. Van de burger werd weer meer verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid verwacht. Eigen initiatief van bewoners werd in het kader van de wijkaanpak dan ook volop aangemoedigd en ondersteund²⁴.

Veel corporaties zijn daar actief op ingesprongen. In dat licht gezien is de nieuwe Woningwet een stap terug. Dat maakt de uitdaging

om een eigentijdse invulling te geven aan de verhouding tussen Accolade en de bewoners van 'haar' wijken alleen maar actueler. Of zoals Wouter Beekers²⁵ stelt: *“De actieve burgers en gemeenschappen die de corporaties ooit droegen zijn buiten de volkshuisvestingsbeweging komen te staan. De uitdaging van vandaag ligt in de activering van de burger: niet door de corporaties of de samenleving opnieuw uit te vinden, maar door hen weer aan elkaar te verbinden. Zo houden we ons land bewoonbaar, dat kunnen we niet met stenen alleen.”* (p. 312)

1.4. Werken aan zeggenschap

Accolade werkt aan nieuwe verbindingen met haar huurders en andere bewoners. Zij wil de mogelijkheden voor huurders om zelf regie te voeren over hun woonomgeving vergroten. In haar Visie 2015-2020 stelt zij dat ze het 'mee-denken, meebepalen en meebeslissen' actief aanmoedigt²⁶. Daarmee omarmt Accolade een meer nadrukkelijke rol voor bewoners in de ontwikkeling en het beheer van woningen en het versterken van de leefkwaliteit in wijken.

Deze ambitie is op meerdere fronten zichtbaar. Zo heeft Accolade een bredere participatie van

1. Nieuw partnerschap in de wijk

huurders beleidsmatig verankerd²⁷ en heeft zij in samenspraak met huurders bepaald waar deze participatie op gericht zal zijn²⁸. Daarnaast ontwikkelt Accolade wijkvisies met bewoners en steunt zij een aantal bewonersinitiatieven. Leer- en onderzoekstraject Buurtmakers is een nieuwe stap in de samenwerking met huurders. Het verkent de mogelijkheden voor vergaand partnerschap met huurders en wat dit van Accolade vraagt.

1.5. Doel- en vraagstelling

De doelstelling voor dit onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de (potentiële) rol van bewonersinitiatieven in de ontwikkeling en het beheer van wijken. Ook verkennen we de wijzen waarop woningcorporatie Accolade zich tot deze initiatieven kan verhouden.

Twee vragen staan in dit onderzoek centraal:

1. Welke bewonersinitiatieven zijn er in het werkgebied van Accolade en wat zijn hun kenmerken?
2. En hoe kan Accolade deze initiatieven ondersteunen en stimuleren?

1.6. Afbakening

In Buurtmakers zijn verschillende vormen van partnerschappen tussen bewoners en corporaties verkend. Het onderzoeksgedeelte is specifiek gericht op bewonersinitiatieven. Daarbij gaat het om²⁹:

- Activiteiten, vaak gemeenschappelijk, door bewoners;
- Ten dienste van een collectief belang;
- Initiatiefnemers bepalen (grotendeels) zelf het doel, de middelen en de aanpak;
- Ze zijn actief betrokken bij de uitvoering;
- En opereren op lokaal niveau (buurt, wijk, stad).

De initiatieven die in kaart zijn gebracht, kennen niet alleen huurders als initiatief- of deelnemer. Het gaat om initiatieven van bewoners in de breedste zin. Dit heeft twee redenen. Ten eerste heeft het onderzoek tot doel om zicht te krijgen op welke initiatieven er zijn in het werkgebied van Accolade en hun kenmerken. We hadden geen reden om te veronderstellen dat sociale huurders andere initiatieven opzetten dan bijvoorbeeld woningeigenaren. Ten tweede hebben initiatieven vaak een brede doelgroep. Dat betekent dat initiatieven van niet-huurders

ook van betekenis kunnen zijn voor huurders van Accolade en daarmee ook voor de corporatie zelf.

Om aan te sluiten bij het gebied waar Accolade actief is, hebben we ons beperkt tot vijf plaatsen in Friesland: Drachten, Franeker, Heerenvveen, Joure en Sneek (zie Figuur 1.2).

In onderzoeken naar actief burgerschap worden verschillende termen gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan 'lokale initiatieven', 'burgerinitiatieven' en 'doe-het-zelf-initiatieven'. Dit onderzoek is specifiek gericht op initiatieven in en rondom de wijk die worden gerund door bewoners. Daarom gebruiken we in dit rapport de term bewonersinitiatieven.

Figuur 1.2

1. Nieuw partnerschap in de wijk

1.7. Aanpak

Het onderzoek is onderdeel van een breder traject met de naam 'Buurtmakers'. Buurtmakers is gestart in september 2016 en afgerond in mei 2017 (zie figuur 1.3). In dit leer- en onderzoekstraject heeft naast onderzoek ook een aantal trainingen en excursies plaatsgevonden met een groep 'koplopers'. Deze koplopersgroep bestond uit zeven medewerkers van verschillende afdelingen binnen Accolade en een huurster.

Tijdens het onderzoek zijn de koplopers en onderzoekers samen opgetrokken. De koplopers zijn actief betrokken bij de dataverzameling en -analyse. We hebben tussentijdse uitkomsten met hen gedeeld en bediscussieerd, en de uitkomsten zijn verwerkt in dit rapport. Daarnaast hebben zij tijdens de excursies en trainingen ideeën verzameld en ontwikkeld over hoe Accolade met bewonersinitiatieven kan omgaan. Enkele daarvan zijn ook opgenomen in dit rapport om u mee te nemen op onze reis.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een combinatie van enquêtes en interviews. Een eerste inventarisatie heeft 246 bewoner-

sinitiatieven opgeleverd. 82 daarvan hebben een enquête ingevuld. Vervolgens zijn 14 initiatieven verder onderzocht met behulp van interviews. Daarnaast hebben ook medewerkers van Accolade deelgenomen aan een enquête en aan interviews. De combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve data heeft ons in staat gesteld patronen in beeld te krijgen en de mogelijke verklaringen hiervoor. Tot slot zijn er gesprekken gevoerd met huurderverenigingen, en medewerkers van welzijnsinstellingen en gemeenten die actief zijn in de wijk. Een uitgebreide methodische verantwoording is te lezen in [bijlage Verantwoording](#).

1.8. Leeswijzer

Dit rapport is opgedeeld in vijf delen, waarvan u het eerste net heeft voltooid. Deel twee behandelt enkele theoretische ankerpunten waarop dit onderzoek is gebaseerd. In deel drie analyseren we de bewonersinitiatieven in het werkgebied van Accolade. Deel vier richt zich op de vraag hoe Accolade met deze initiatieven kan omgaan. In het laatste en vijfde deel worden enkele aanbevelingen gedaan voor de volgende stappen die Accolade kan zetten.

Figuur 1.3. Sfeerimpressie van de aftrap van het leer-en onderzoekstraject bij Accolade in Heerenveen.

2. Theoretische ankerpunten

Dit hoofdstuk beschrijft de theoretische achtergrond van het onderzoek. Het bespreekt de bredere maatschappelijke en wetenschappelijke discussie rondom bewonersinitiatieven. We starten met de historie van bewonersinitiatieven en de trends die hernieuwde aandacht voor deze initiatieven voeden. Vervolgens bespreken we de rol van burgerparticipatie in verschillende typen bestuursvormen, en verkennen we de bijzondere positie van de corporatie. Daarna richten we ons op de factoren die beïnvloeden of bewoners in actie komen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele kanttekeningen bij het stimuleren van eigen initiatief door bewoners.

2.1. De lange historie van bewonersinitiatieven

Door de recente aandacht voor zichzelf organiserende bewoners ontstaat het beeld dat bewonersinitiatieven iets nieuws zijn. Een blik in de geschiedenis leert ons dat dit onjuist is. Zo verenigden arbeiders zich al tijdens de industriële revolutie in de 19de eeuw (zie Figuur 2.1). Ze organiseerden vrijwillig collectieve voorzieningen om zieke collega's te ondersteunen of om de oude dag door te komen³⁰. Ook is bijvoorbeeld woningcorporatie Rochdale in 1903 opgericht door een koetsier en conducteur van de paardentram in Amsterdam met het doel om goede woningen te bouwen voor arbeiders³¹. Veel van de door burgers georganiseerde voorzieningen zijn in de 20ste eeuw onderdeel

geworden van de verzorgingsstaat en daarmee onder het beheer van de overheid gekomen. Andere – zoals onze zorgverzekeraars - hebben zich ontwikkeld tot commerciële dienstverlenende ondernemingen³². Deze ontwikkelingspatronen verklaren wellicht dat bewonersinitiatieven vandaag de dag (weer) als iets nieuws worden gezien, waarbij vaak verwezen wordt naar het begrip *civil society*.

Dat bewonersinitiatieven al een lange geschiedenis hebben, betekent echter niet dat we kunnen volstaan met het afstoffen van oude modellen. De samenleving is veranderd en binnen Nederland en daarbuiten wordt gezocht naar een nieuwe verhouding tussen de overheid, maatschappelijke organisaties, private partijen en burgers. Een van de voorvechters

van het 'Big Society' beleid in het Verenigd Koninkrijk, Philip Blond, ziet zelfbestuur door bewoners bijvoorbeeld als een kans om de nadelen van overheids- of marktsturing te onderwerpen³³ (Philip Blond, 2010). Meer concreet nemen in het van oudsher sterk op burgerdemocratie-gerichte Denemarken bewoners de regie in de revitalisatie van wijken en het herinrichten van de openbare ruimte³⁴. Om beter te begrijpen waar de huidige generatie bewonersinitiatieven uit voort komt, bespreken we een aantal trends.

Figuur 2.1

COÖPERATIE VOORUIT UIT GENT,
OPGERICHT IN 1880, MET ALS DOEL
DE INVLOED VAN DE WERKENDE
KLASSE TE VERGROTEN EN OM TE
VOORZIEN IN SOCIALE ZEKERHEDEN
(BRON: WWW.SOLIDAIR.ORG)

2. Theoretische ankerpunten

2.2. Trends die bewonersinitiatieven voeden

Een serie aan trends voedt de aandacht en ruimte voor bewonersinitiatieven³⁵. We beperken ons tot de vier die wij het belangrijkste vinden.

Zoektocht naar plaats-identiteit

De wereld is steeds verder verbonden. Dankzij vergaande globalisering bestellen we producten in China, omarmen we de laatste technologie-trends uit de Verenigde Staten en zijn bedrijven wereldwijd actief. Dit kan er echter ook toe leiden dat steden en plaatsen steeds meer op elkaar gaan lijken, en dat de 'eigenheid' van plekken vervaagt³⁶. Dat roept tegenreacties op en de behoefte om de herkenbare plek die 'thuis' heet te behouden en te versterken. Het samen organiseren van activiteiten en lokaal regelen van zaken kan dit thuisgevoel vergroten. Initiatieven rond streekproducten zijn hiervan een voorbeeld.

De netwerksamenleving

Groepen in de samenleving en samenwerkingsverbanden zijn steeds informeler en horizontaler georganiseerd³⁷. Traditionele en meer

hiërarchische relaties verliezen aan betekenis en burgers zijn steeds mondiger³⁸. Er is ruimte voor improvisatie en creativiteit in het organiseren van mensen en belangen³⁹. Samenwerkingen zijn daarmee vaak losser en soms ook tijdelijk van aard. De informele wijze waarop veel bewonersinitiatieven zijn georganiseerd sluit hierop aan.

De digitalisering

We werken en leven steeds meer digitaal. Kennis en informatie wordt digitaal aangeboden, we delen onze ervaringen via sociale media en contacten worden online gelegd en onderhouden. Dat levert niet alleen nieuwe mogelijkheden, maar verandert ook de manier waarop we leven. Er is dus sprake van een wederzijdse beïnvloeding tussen technologie en de maatschappij⁴⁰. Voor bewonersinitiatieven is het gemakkelijker zich te organiseren en op andere manieren samen te werken met professionele organisaties⁴¹. Denk aan crowdsourcing, WhatsApp buurtpreventie of online bewonerspanels.

De zelfredzame burger als beleidsambitie

De burger die het zelf doet, is steeds nadrukkelijker ook een beleidswens. De hervorming

van de verzorgingsstaat, een roep om de herwaardering van normen en waarden, de financiële crisis van 2008, het consumentisme: het zijn allemaal aanleidingen de zelfredzame burger op het schild te hijsen⁴². Dit betekent dat bewonersinitiatieven de wind mee hebben. Vooral lokaal wordt volop ondersteuning aangeboden door gemeenten, welzijnsorganisaties en corporaties.

Een aantal bredere maatschappelijke processen draagt dus bij aan de aandacht voor bewonersinitiatieven. Ook is duidelijk dat dit leidt tot veranderende verhoudingen tussen publieke organisaties, marktpartijen en burgers. In de volgende paragraaf verkennen we deze verschuiving nader.

2.3. Bewoners betrekken bij besluitvorming: van inspraak tot doe-het-zelf

Wanneer bewoners initiatief nemen, veranderen de traditionele verhoudingen tussen hen en de overheid, maatschappelijke instellingen en marktpartijen. Dat wordt duidelijk wanneer we zelfbestuur vergelijken met andere bestuursvormen. We maken onderscheid tussen centrale sturing, gedeeld bestuur en zelfbestuur (zie Figuur 2.2)⁴³.

Bij centrale sturing bepalen de organisaties die vorm geven aan het publieke domein – zoals de overheid – grotendeels hoe besluiten worden genomen en hoe tijd, geld en kennis wordt ingezet. Bij gedeeld bestuur wordt dit een verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen. Er is dan sprake van een wederzijdse afhankelijkheid tussen overheid, markt, maatschappelijke organisaties en burgers. Bij zelfbestuur nemen burgers de regie. Zij bepalen in grote mate welke andere partijen erbij worden betrokken, hoe besluiten worden genomen en hoe tijd, geld en kennis wordt ingezet.

Onderzoekers Lenos, Sturm en Vis⁴⁴ geven aan hoe de positie van de burger bij deze verschillende bestuursvormen beter te begrijpen. Zij onderscheiden drie generaties van burgerparticipatie in Nederland die goed aansluiten op de beschreven bestuursvormen. De eerste generatie, die ontstaat in de jaren '70, gaat over burgers die inspraak hebben in besluitvorming. In de wijkontwikkeling werd dit onder andere gevoed door het adagium 'bouwen voor de buurt'. Dit wil zeggen dat bewoners invloed konden uitoefenen op het verloop van stadsvernieuwingsprojecten.

2. Theoretische ankerpunten

De tweede generatie burgerparticipatie, die opkomt in de jaren '90, behelst coproductie van beleid. In het Grotestedenbeleid en de Stedelijke Vernieuwing werden dan ook volop mogelijkheden gecreëerd voor bewoners om al vroegtijdig mee te denken over plannen en beleid. De derde generatie burgerparticipatie is die van de zelforganiserende burger. Deze generatie ontstaat aan het begin van deze eeuw. Aangemoedigd door het WRR rapport 'Vertrouwen in de buurt' uit 2005, worden bewoners uitgenodigd en ondersteund in het zelf opzetten van activiteiten en projecten in de wijk. Naast meedenken leveren bewoners vooral een bijdrage door te 'doen'⁴⁵.

De genoemde generaties van burgerparticipatie vervangen elkaar niet, maar bestaan naast elkaar. Zo is er een breed palet van bewonersbetrokkenheid ontstaan: van inspraak tot doe-het-zelf. Iedere variant brengt andere uitdagingen met zich mee voor professionals bij gemeenten, welzijnsorganisaties of corporaties. Deze organisaties kennen verschillende vormen van legitimering: de besluiten van de gemeenteraad, een contract met de overheid, of een eigen invulling van maatschappelijke verantwoordelijkheid in samenspraak met lokale

stakeholders. Toch lopen zij, als zij hun verhouding met burgers/bewoners moeten invullen, allemaal tegen vergelijkbare vragen aan.

Bij centrale sturing met inspraak spelen vragen als: Hoe komen we tot een efficiënte implementatie? En hoe zorgen we voor voldoende draagvlak? Bij gedeeld bestuur met vroege bewonersbetrokkenheid gaat het om: Welke partnerschapsvormen zijn geschikt voor welk vraagstuk? Hoe worden verwachtingen gemanaged en verdelen we verantwoordelijkheden? En hoe nemen we gemeenschappelijk besluiten? Bij zelfbestuur met een ondersteunde rol van instanties spelen zaken als: Hoe faciliteren we doe-het-zelf initiatieven zonder ze over te nemen? Hoe creëren we synergie tussen initiatieven en beleid? Welke voorwaarden stellen we aan ondersteuning?

Zoals gezegd, dit zijn vragen die voor alle professionele organisaties spelen. Toch is de positie van de corporatie een bijzondere en daarom bespreken we die nader.

UITDAGINGEN VOOR CORPORATIES

Centrale besturing	Gedeeld bestuur	Zelf bestuur
Hoe komen we tot een efficiënte implementatie?	Welke partnerschapsvormen zijn geschikt voor welk vraagstuk?	Hoe faciliteren we doe-het-zelf initiatief?
Welke controlemechanismen bouwen we in?	Hoe worden verwachtingen gemanaged en verdelen we verantwoordelijkheden?	Hoe creëren we synergie tussen initiatieven en beleid?
Hoe zorgen we voor draagvlak?	Hoe nemen we besluiten?	Welke voorwaarden stellen we aan ondersteuning?

Figuur 2.2 Bestuursvormen en uitdagingen voor corporaties

45. Van de Wijdeven & Hendriks, 2009

2. Theoretische ankerpunten

2.4. De bijzondere positie van de corporatie

In veel rapporten en wetenschappelijke studies staat de verandering in de relatie tussen de gemeente en bewoners centraal. Deze studies leveren waardevolle inzichten op voor dit onderzoek. Alleen is de positie van de corporatie een andere dan die van de gemeente. We bespreken wat dit betekent voor hun relatie met actieve bewoners.

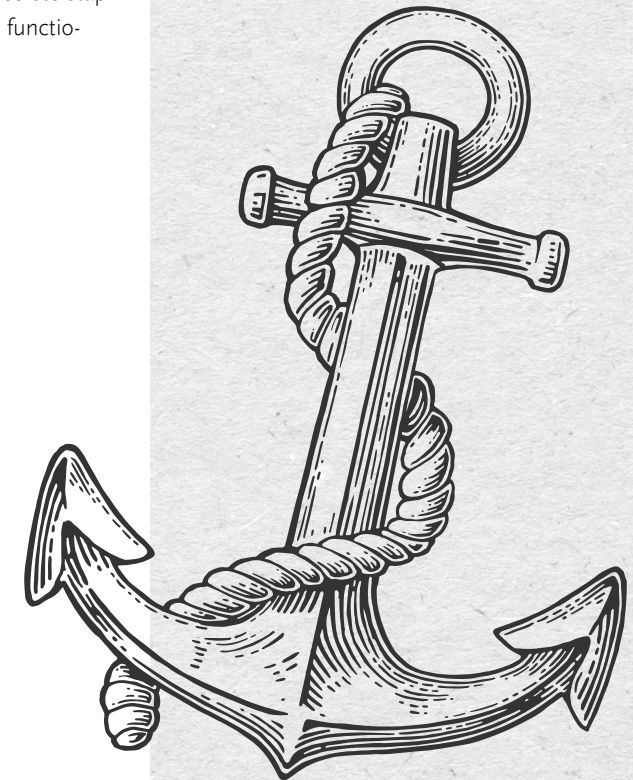
In een initiatiefrije wijk is de huurder zowel klant als partner van de corporatie in de ontwikkeling van de wijk. De huurder is klant omdat hij of zij een product afneemt, namelijk woonruimte. Daarmee staat de relatie aanbieder – consument centraal in het contact tussen de corporatie en de huurder. Wanneer het gaat om bewonersinitiatieven ligt deze relatie anders. Huurder en corporatie zijn dan ook partners. Zij delen het streven naar en verantwoordelijkheden in het opzetten van activiteiten en projecten in de wijk. De corporatie heeft hierin een faciliterende dan wel co-creërende rol. De dubbele verhouding tussen huurder en corporatie maakt hun relatie soms complex. Het is in ieder geval zaak dat beide partijen hun

verschillende rollen herkennen en tijdig tussen deze weten te schakelen.

Er is nog een belangrijk verschil tussen de positie van de corporatie en die van de gemeente. Corporaties zijn private instellingen met een publieke taak. Zij staan, al doen de afgelopen jaren anders vermoeden, op afstand van de politiek. Daarmee hebben zij binnen een specifiek wettelijk kader meer vrijheid hun eigen koers te bepalen dan publieke organisaties. Dat geldt dus ook voor de keuze of, hoe en welke initiatieven zij steunen. Tegelijkertijd is hun taak in de wijk – zeker met de nieuwe Woningwet - strakker afgebakend dan die van de gemeente. De corporatie dient hoofdzakelijk zorg te dragen voor voldoende aanbod van betaalbare huurwoningen. Wel heeft zij een duidelijk belang dat het goed loopt in het wijk. Dat komt zowel de waarde van haar vastgoed als de leefkwaliteit in de wijk ten goede. Daar kan een corporatie invulling aan geven door de manier waarop zij woningen beheert, en door investeringen in woonomgeving en leefbaarheid.

Voor Accolade staat in dit onderzoek centraal hoe zijn bij de ontwikkeling en beheer van wijken kan aansluiten op de informele

netwerken en manier van werken van bewonersinitiatieven. De organisatie kan daar werk van maken door het handelingsrepertoire van haar medewerkers te verrijken met werkwijzen en vaardigheden die meer ruimte bieden voor partnerschappen met bewoners. De eerste stap hierin is te begrijpen hoe initiatieven functioneren.

2. Theoretische ankerpunten

2.5. Waarom en wanneer bewoners in actie komen

In dit project gebruiken we het CLEAR model voor het analyseren van bewonersinitiatieven⁴⁶. De letters CLEAR staan voor vijf factoren die de inzet van bewoners beïnvloeden (zie Tabel 2.1). Deze factoren zijn ook onderzocht tijdens onze inventarisatie van bewonersinitiatieven in het werkgebied van Accolade.

Daarnaast is er een groot aantal contextfactoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan en voortbestaan van bewonersinitiatieven. Zoals in Tabel 2.2 is te zien, is in dit onderzoek specifiek aandacht besteed aan organisatiekenmerken.

Factor	Wordt beïnvloed door:
Beschikbare middelen (CAN DO)⁴⁷	<ul style="list-style-type: none"> Beschikbare tijd, fysieke ruimte en financiële middelen Verbale, sociale en organisatorische vaardigheden
Motivatie (LIKE TO)⁴⁸	<ul style="list-style-type: none"> Doelgericht: Probleem willen aanpakken en invloed uitoefenen Direct belang: Eigen ontwikkeling en profijt Sociaal: Plezier, contact en dingen samen doen Plichtsgevoel: eigenaarschap en verantwoordelijkheidsgevoel Getriggerd door bijvoorbeeld een pilotproject of dreigende sluiting van voorzieningen.
Uitnodiging (ASKED TO)⁴⁹	<ul style="list-style-type: none"> Bekend zijn met de mogelijkheden om mee te doen Aanbieden van concrete en uitvoerbare projectideeën door professionals Gevraagd worden door andere actieve bewoners
Sociale netwerk (ENABLED TO)⁵⁰	<ul style="list-style-type: none"> Contact met andere initiatieven en hulp van professionals om verbinding te leggen met potentiële deelnemers en relevante andere organisatie Contact met politici en bestuurders Formalisering en organisatiestructuur van de het initiatief beïnvloeden de duurzaamheid van de sociale netwerken
Perceptie van de kans op succes (RESPONDED TO)⁵¹	<ul style="list-style-type: none"> Beeld bij initiatiefnemers over de flexibiliteit in procedures en regels Reactiesnelheid van professionals Enthousiasme en de (gepaste) betrokkenheid van professionals

Tabel 2.1: Factoren die de betrokkenheid van bewoners bij initiatieven verklaren

Organisatiekenmerken	Wordt beïnvloed door:
Vermogen tot co-creatie met bewoners⁵²	<ul style="list-style-type: none"> Uitnodigende organisatiestructuur en interne procedures Goede communicatiestructuur Ruimte voor niet dichtgespijkerde plannen
Organisatiecultuur⁵³	<ul style="list-style-type: none"> Traditie om bewoners of huurders als partners te zien
Houding professionals⁵⁴	<ul style="list-style-type: none"> Bij voorbaat beschouwen van actieve bewoners als gelijkwaardige sparringpartners Vermogen systeemwereld en leefwereld te verbinden Bekendheid met de potentiële voor- en nadelen van co-creatie

Tabel 2.2: Organisatiekenmerken die de ontwikkeling van bewonersinitiatieven beïnvloeden

46. Lowndes et al., 2006 | 47. Bakker et al., 2012; Denter et al., 2013a | 48. Van der Wijdeven & Hendriks, 2009; Verhoeven & Tonkens, 2011; Bakker et al., 2012; Wise, Paton, and Gegenhuber, 2012; Denters et al., 2013b; Nederhand et al., 2016 | 49. Wise, Paton, and Gegenhuber, 2012; Zwaard & Specht, 2013 | 50. Bakker et al., 2012; Igala & Van Meerkerk, 2015; Denters, 2016 | 51. Bakker et al., 2012 | 52. Andrews and Brewer 2013; Bovaird and Loeffler 2012; Huygen et al., 2012 | 53. Maiello et al. 2013 | 54. Zwaard & Specht, 2013; Voorberg et al., 2014; De Jong, 2016

2. Theoretische ankerpunten

2.6. Kritische kanttekeningen bij het stimuleren van eigen initiatief

Investeren in bewonersinitiatieven roept ook de vraag op aan wie deze investeringen ten goede komen. Het algemene beeld is dat het vooral hoger opgeleide autochtone mannen van boven de vijftig zijn die initiatieven opzetten. In werkelijkheid ligt dit genuanceerder. De achtergrond van deelnemers aan bewonersinitiatieven lijkt meer divers te zijn dan bij formele vormen van bewonersvertegenwoordiging, zoals als wijkraden of huurdersbelangenvertegenwoordigingen⁵⁵. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bewonersinitiatieven ook de 'doeners' in de wijk aanspreken. Andere studies wijzen op verdere nuanceverschillen. Initiatieven zonder bemoeienis van formele instanties worden vooral gerund door hoger opgeleiden⁵⁶. Daarnaast is aangetoond dat bewoners met een migratieachtergrond graag activiteiten voor hun eigen groep organiseren en dat reeds actieve bewoners beter de weg weten te vinden naar ondersteunende middelen⁵⁷. De algemene lijn is wel dat mensen met een goed netwerk en sterke binding met de buurt het vaakst initiatieven in gang zetten.

Een tweede kanttekening is een mogelijk moreel oordeel over de 'goede huurder'. De aandacht voor bewonersinitiatieven kan als effect hebben dat de actieve huurder op het voetstuk wordt gezet⁵⁸. Daarmee drukken corporaties mogelijk een stempel op wie als 'goede huurder' wordt gezien en wie niet. Hieraan kleven risico's. Het kan bewoners het idee geven dat alleen de huur betalen en zorgdragen voor je woning niet voldoende is. Het zijn van een actieve huurder wordt de norm, terwijl sommige huurders wellicht niet de mogelijkheid hebben om bij te dragen aan bewonersinitiatieven of andere prioriteiten hebben. Daarnaast zijn er waarschijnlijk huurders die simpelweg geen behoefte hebben actief te zijn in de wijk. Een ander risico is dat er minder ruimte is voor de kritische en protesterende huurder⁵⁹. Vanuit de doe-het-zelf gedachte wordt immers verwacht dat bewoners zelf zaken oppakken wanneer zij kansen voor verbetering zien.

Andere kanttekeningen die worden geplaatst zijn het gebruik van bewonersinitiatieven voor beleidsdoeleinden⁶⁰, mogelijke uitsluiting van medebewoners bij zelf gerealiseerde activiteiten of voorzieningen⁶¹ en het risico op overvraging van bewoners⁶².

2.7. Samenvattend

Bewonersinitiatieven kennen een lange traditie. De recente aandacht leidt tot een herwaardering van deze traditie. Deze herwaardering wordt gevoed door een viertal trends: de zoektocht naar plaats-identiteit, de opkomst van de netwerksamenleving, digitalisering en de doet-het-zelf maatschappij als beleidsambitie.

Verschillende generaties van burgerparticipatie hebben geleid tot een breed palet van bewonersbetrokkenheid: Van inspraak tot doe-het-zelf. Hoe corporaties zich willen verhouden tot actieve bewoners kan vanuit verschillende logica's worden beschouwd. Voor Accolade is het belangrijk te bepalen hoe zij aan wil sluiten op de informele en de associatieve logica, en wat dit vraagt van de professionals binnen de organisatie.

Beter inzicht in hoe initiatieven functioneren helpt hierbij. We richten ons daarbij op vijf factoren: beschikbare middelen, motivatie, uitnodiging door anderen, sociaal netwerk en de veronderstelde kans op succes. Ook bekijken we de invloed van een aantal organisatiekenmerken, zoals de mate waarin de werkwijze van

Accolade is afgestemd op bewonersinitiatieven, de organisatiecultuur en de houding van professionals.

De resultaten van het onderzoek geven inzicht in de kenmerken van bewonersinitiatieven in het werkgebied van Accolade. Ze helpen te begrijpen hoe Accolade deze initiatieven kan ondersteunen en stimuleren, maar ook voor welke kanttekeningen we bij het stimuleren van eigen initiatief oog zullen moeten hebben.

3. Initiatieven in beeld

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de eerste onderzoeksvraag: Welke bewonersinitiatieven zijn er in het werkgebied van Accolade en wat zijn hun kenmerken? We analyseren de gevonden bewonersinitiatieven en vergelijken ze onderling (zie [bijlage Verantwoording](#)). Zo leren we meer over hoe initiatieven zijn ingericht en waar ze behoefte aan hebben. Met die kennis maken we in het volgende hoofdstuk de stap naar de (eventuele) rol voor Accolade in het ondersteunen van bewonersinitiatieven.

Het hoofdstuk start met het bespreken van de kenmerken van de bewonersinitiatieven. Vervolgens kijken we naar de wijze waarop deze initiatieven zijn georganiseerd. Ook bespreken we welke communicatiemiddelen ze gebruiken en met welke andere partijen in de wijk ze contact onderhouden. Daarna zoomen we dieper in op de motivatie en mobilisatie van actieve bewoners en bespreken we hun ambities. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse van de ondersteuningsbehoeften van initiatieven.

3.1. Een mengelmoes van initiatieven

In het werkgebied van Accolade zijn veel verschillende bewonersinitiatieven actief (zie Figuur 3.1). Deze diversiteit blijkt uit de enquête die 82 initiatieven hebben ingevuld. We zien

Figuur 3.1 Een mengelmoes van initiatieven

onder meer een variatie in thematiek, omvang, deelnemers, bestaansduur en bereik.

Thematiek

De variatie in initiatieven is duidelijk zichtbaar in de diversiteit aan thema's die zij bedienen. Initiatieven zijn actief in alle 15 vooraf bepaalde antwoordcategorieën. Zoals zichtbaar in Figuur 3.2 (volgende pagina), variëren deze van 'zorg', 'jongeren' en 'contact tussen burgers' tot aan 'vervoer & mobiliteit', 'cultuur' en 'veiligheid'. Een derde van de ondervraagden heeft zelf nog thema's toegevoegd. Ook in die antwoorden bestaat een grote variatie, maar de thema's 'ouderen' en 'duurzaamheid/milieu' komen het vaakst naar voren. Deze diversiteit is ook te zien in andere studies⁶³.

Omvang

Het aantal bewoners dat betrokken is bij een initiatief verschilt sterk. Soms draait een initiatief om één persoon die voor meerdere bewoners het groen rondom een wooncomplex onderhoudt. Een ander uiterste is een wijkteam waarvan 200 mensen gebruikmaken. Coöpe-

raties komen niet voor in onze inventarisatie. Vermoedelijk is dat omdat zij meestal op een hoger schaalniveau zijn georganiseerd.

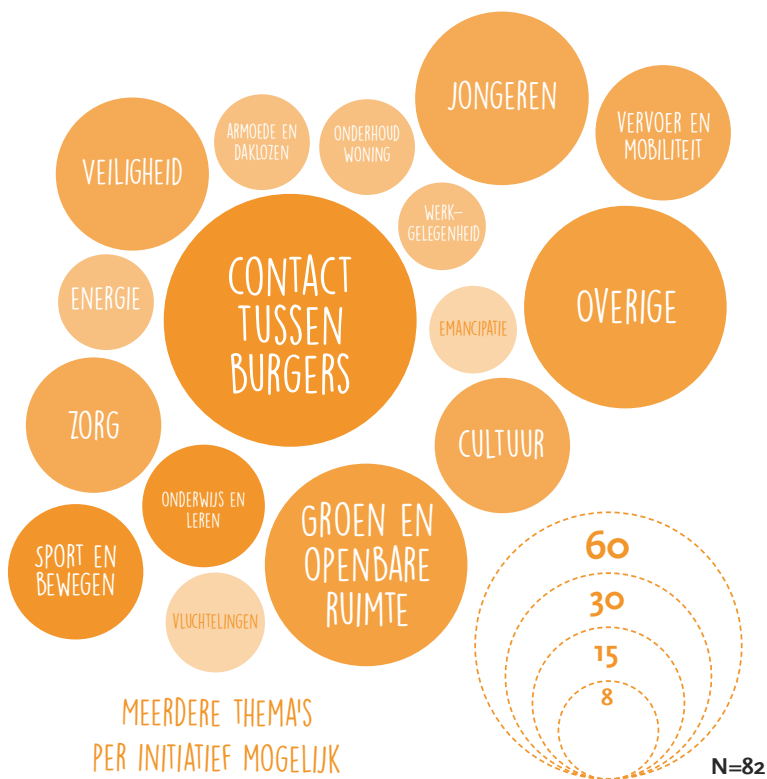
Ook het aantal activiteiten per initiatief en de frequentie waarmee deze plaatsvinden, verschillen sterk. Een aantal initiatieven is ontstaan rondom een eenmalige activiteit, zoals het [plaatsen van speeltoestellen](#) in de wijk. Andere initiatieven zijn dagelijks actief, bijvoorbeeld met het [helpen van buurtbewoners](#) bij klusjes.

Deelnemers

Naast verschillen in het aantal deelnemers, zit er ook variatie in de deelnemers per initiatief. Figuur 3.3 laat zien dat de groep 'allerlei deelnemers' verreweg het grootst is met 38% van de initiatieven. Deze initiatieven richten zich niet op specifieke groepen deelnemers. Bij initiatieven waarvoor dat wel geldt, zijn de typen deelnemers verdeeld over verschillende antwoordcategorieën. Voor veel initiatieven was het specificeren naar 'bewoners' al specifiek genoeg.

63. Van der Heijden et al., 2011; Denters et al., 2013b

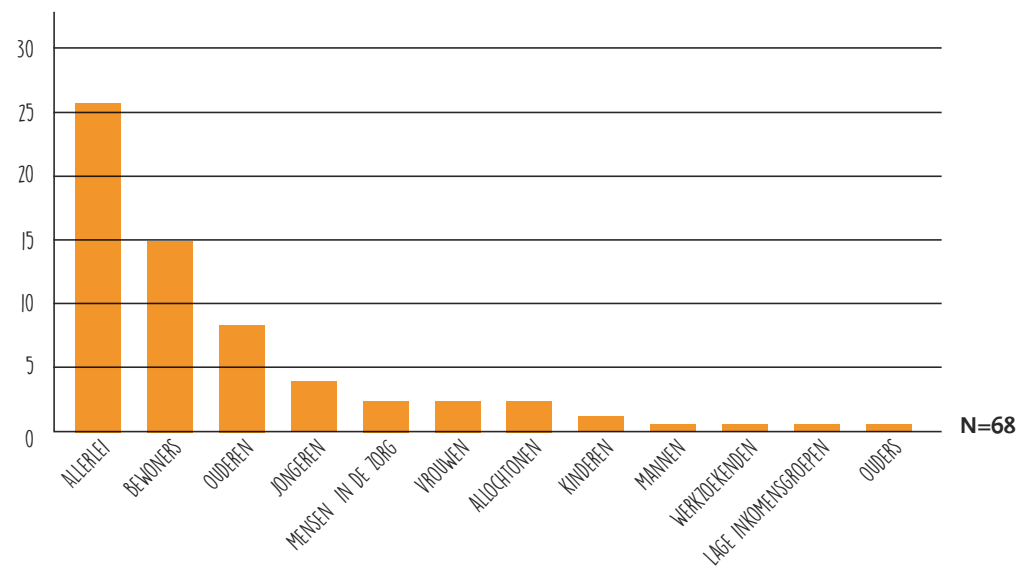
3. Initiatieven in beeld

Bestaansduur

De meeste initiatieven in onze dataset zijn in 2015 of 2016 opgericht. Voor het recente karakter van initiatieven is een aantal verklaringen mogelijk. De focus van de inventarisatie op actieve initiatieven (of tot 1 jaar geleden afgerond), in combinatie met de veelal tijdelijke aard van initiatieven, zorgt voor een oververte-

genwoordiging van recent gestarte initiatieven. Daarnaast is er afgelopen jaren in Nederland veel aandacht voor bewonersinitiatieven, zowel maatschappelijk als beleidsmatig (zie Hoofdstuk 1). Friesland is hierin geen uitzondering⁶⁴. Het kan zijn dat daardoor de afgelopen jaren meer initiatieven zijn gestart.

Figuur 3.2 Thema's waar initiatieven zich mee bezighouden.

Figuur 3.3 Deelnemende groepen aan initiatieven

64. Bultsma et al., 2015

3. Initiatieven in beeld

Echter, 12% van de initiatieven bestaat 10 jaar of langer. Buurtverenigingen zijn hierin een dominante groep. De naar eigen zeggen oudste buurtvereniging van Friesland - [buurtvereniging B.A.S. uit Joure](#) - werd direct na de Tweede Wereldoorlog opgericht (1945) omdat er de behoefte was om leuke dingen met elkaar te ondernemen. De lange bestaansduur van een deel van de initiatieven laat zien dat we bewonersinitiatieven niet als ééndagsvliegers moeten zien. Zij kunnen structureel in diensten en goederen voorzien.

Bereik

Het ruimtelijk bereik van initiatieven varieert ook. Vanwege de focus van dit onderzoek op initiatieven die bijdragen aan de leefbaarheid in de wijk, zijn veel initiatieven gericht op de wijk, de buurt, of straat/complexniveau. Sommige initiatieven richten zich alleen op een aantal woningen, bijvoorbeeld als het gaat om het groenonderhoud rondom een wooncomplex. Daarentegen geven anderen initiatieven aan dat hun deelnemers vanuit de hele gemeente komen. Ook zijn er een aantal niet-plaatsgebonden, mobiele initiatieven, zoals een [kledingbus](#). Zij hebben een bovengemiddeld groot geografisch bereik.

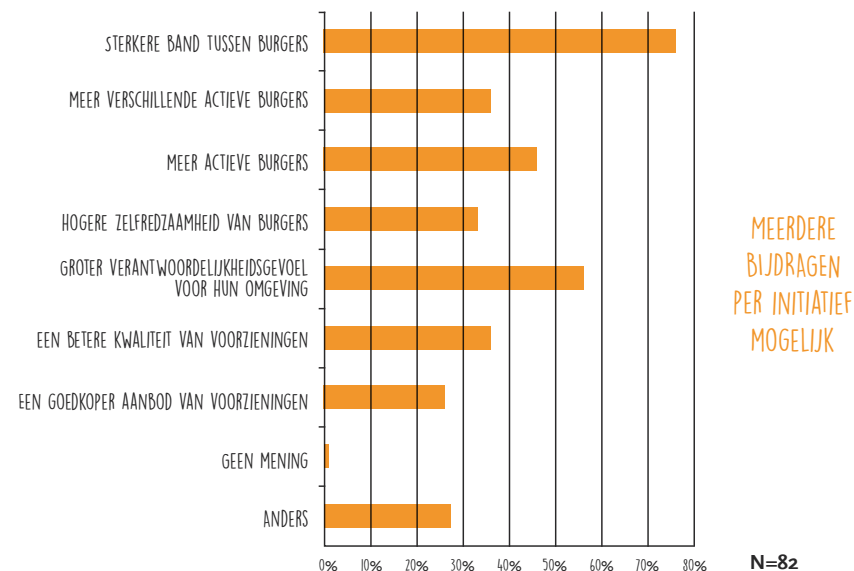
Bovenstaande kenmerken illustreren de verscheidenheid aan bewonersinitiatieven. Verschillen in thematiek, grootte, deelnemers, bestaansduur en bereik zorgen ervoor dat ieder initiatief op eigen wijze functioneert. Het stimuleren en faciliteren van initiatieven door professionals vraagt daarmee om maatwerk. Tegelijkertijd zijn een aantal patronen en overeenkomsten in de kenmerken van initiatieven te herkennen. Deze bespreken we in de rest van dit hoofdstuk.

3.2. De rode draad: bouwen aan de band tussen burgers

Ondanks de grote variatie in kenmerken hebben de meeste initiatieven één gemene deler: het contact tussen burgers. Dit loopt als een rode draad door veel aspecten van initiatieven heen. Een beeld dat overeenkomt met andere studies⁶⁵. In Figuur 3.2 op de vorige pagina, waarin de verscheidenheid aan thema's opvalt, springt het contact tussen burgers eruit. Ruim twee derde van de initiatieven geeft aan zich bezig te houden met de verbondenheid tussen bewoners, vaak gekoppeld aan één of meerdere andere thema's. Een voorbeeld is het initiatief 'Speel- en beweegtuinten het Eiland', waarbij 'Contact tussen burgers' is gekoppeld aan 'Sport & bewegen'.

Het contact tussen burgers komt ook terug in de doelstellingen van initiatieven, de veronderstelde maatschappelijke bijdragen volgens initiatiefnemers, en de motivatie van initiatiefnemers om het initiatief te starten. Ruim een derde van alle door de initiatiefnemers genoemde doelstellingen heeft te maken met de sociale band tussen burgers. Saamhorigheid, samen dingen ondernemen en samen plezier

hebben, zijn veelgebruikte termen. Daarnaast veronderstelt 76% van de initiatiefnemers dat hun initiatief expliciet bijdraagt aan 'een sterkere band tussen burgers' (zie Figuur 3.4). Ook in de gesprekken met initiatiefnemers komt de sociale binding van bewoners veelvuldig naar voren als belangrijke motivatie om een initiatief te starten. Later in dit hoofdstuk gaan we dieper in op de drijfveren van initiatiefnemers.

Figuur 3.4 De maatschappelijke bijdrage van het initiatief volgens initiatiefnemers

65. Verhoeven & Tonkens, 2011; MAEX, 2016; Denters et al., 2013b

3. Initiatieven in beeld

3.3. Het groene cluster: zichtbare initiatieven in de openbare ruimte

Naast het thema 'contact tussen burgers' is er een groot aantal initiatieven dat zich bezighoudt met 'groen & openbare ruimte'. Voorbeelden zijn de buurttuinen, moestuinen en groenonderhoud in de straat of rondom een wooncomplex. De MAEXchange, een online verzamelplatform voor maatschappelijke initiatieven, laat zien dat ook in andere gebieden in Nederland deze initiatieven veel voorkomen⁶⁶.

Voor het hoge aantal 'groen & openbare ruimte'-initiatieven kan een aantal mogelijke verklaringen worden gegeven. Allereerst is dit type initiatieven duidelijk zichtbaar in de wijk. Daardoor zijn deze initiatieven wellicht bekend bij veel mensen, waaronder ook de bronnen voor dit onderzoek. Om diezelfde reden kan het ook zo zijn dat professionals eerder geneigd zijn dit soort initiatieven te ondersteunen dan de minder zichtbare/gangbare initiatieven. Daarnaast zijn 'groen & openbare ruimte'-initiatieven wellicht aantrekkelijker voor bewoners om te starten omdat ze tastbaar zijn (bijv. groenten, bloemen, zitplaatsen), aantoonbaar resultaat kunnen opleveren (bijv. oogst) en niet

plaatsvinden in het privé domein. De meeste 'groen & openbare ruimte'-initiatieven zijn tevens niet al te ingewikkeld om te organiseren. Over het algemeen zijn er geen complexe juridische constructies nodig en zijn de gevolgen beperkt als het initiatief doodbloedt.

3.4. Maken de plaats en de plek verschil?

De 82 initiatieven in onze dataset zijn redelijk gelijk verdeeld over de vijf plaatsen waar Accolade haar bezit heeft. Dit is te zien in onderstaande Tabel 3.1. Heerenveen en Franeker blijven iets achter op de andere drie plaatsen. Toch kunnen we daar geen conclusies aan verbinden. De verschillen zijn ten eerste relatief klein, en bovendien biedt een inventarisatie aan de hand van 'sneeuwballen' onvoldoende houvast om conclusies te trekken uit verschillen tussen plaatsen (zie Tekstbox 3.1).

Wel kunnen we op basis van de literatuur en gesprekken met bewoners en professionals een aantal algemene uitspraken doen. Er is een viertal factoren dat mogelijk van invloed is op de dichtheid van bewonersinitiatieven. De factoren gaan bijna allemaal over kenmerken van de wijkgemeenschap. Fysieke kenmerken van een

Plaats	Aantal initiatieven in dataset	Percentage initiatieven in dataset	Aantal in wijken waar Accolade actief is
Drachten	19	23%	15
Franeker	11	13%	9
Heerenveen	12	15%	8
Joure	19	23%	14
Sneek	21	26%	16
			19 wijkoverstijgend, 1 buiten werkgebied Accolade
Totaal	82	100%	82

Tabel 3.1 Aantal initiatieven per plaats

plek worden minder vaak genoemd. Zoals al eerder aangegeven, ligt de focus op stedelijke gebieden. In dorpen kunnen andere factoren van invloed zijn.

Dit onderzoek en andere studies laten zien dat veel initiatiefnemers ook buiten hun eigen initiatief maatschappelijk actief zijn ([zie paragraaf 3.8](#)). Ze zijn bijvoorbeeld verbonden aan wijkverenigingen, vrijwilligerswerk of andere bewonersinitiatieven. Dit wijst er op dat een hoge dichtheid van initiatieven een zichzelf versterkend effect kan hebben. Waar veel initiatieven

zijn, is de kans ook groter op het ontstaan van nieuwe initiatieven. Hieruit kan ook een tweede mogelijke factor worden afgeleid, namelijk die van padafhankelijkheid. Plaatsen met een van oudsher sterke sociale samenhang en een rijke historie van samenwerken bieden naar verwachting een goede voedingsbodem voor bewonersinitiatieven.

3. Initiatieven in beeld

Dit leidt ons ook naar een derde potentiële factor: de sociale kenmerken van de bewoners van een wijk. Professionals die werkzaam zijn in de wijk geven in gesprekken aan dat de 'organisatiecapaciteit' van bewoners per wijk verschilt. In sommige wijken wonen meer mensen 'met een rugzakje'. Zij hebben meer zorg en ondersteuning nodig. Voor deze mensen kan het lastiger zijn om zelf een initiatief op te starten of deze zelfstandig te laten draaien. Dit is aan de ene kant omdat ze de vaardigheden niet bezitten, en aan de andere kant omdat ze de handen vaak al vol hebben aan hun eigen persoonlijke leven:

"ZE HEBBEN AL MOEITE GENOEG OM HUN EIGEN LEVENTJE OP ORDE TE HOUDEN EN ALS ER VAN HUN DAN OOK NOG EEN INITIATIEF WORDT VERWACHT, WORDT DAT DUS HEEL MOEILIJK."

Medewerker Accolade

De vierde factor sluit aan bij onderzoek uit Engeland dat laat zien dat in gemeenschappen met een laag gemiddeld opleidingsniveau bewonersinitiatieven moeilijker van de grond komen⁶⁷. Zoals de professionals ook stellen tijdens de interviews, wordt in deze plaatsen een actievere rol van professionals gevraagd. Anders gezegd, bewoners 'leunen' meer op professionals. Onderzoekers wijzen terecht op het risico dat wanneer deze actieve ondersteuning niet wordt geboden, inzetten op de participatieve samenleving op deze manier bestaande ongelijkheden in de maatschappij juist in stand zal houden⁶⁸.

In de gesprekken met initiatiefnemers is een aantal aanvullende factoren genoemd die mogelijk de voedingsbodem kunnen beïnvloeden. Zo werd leeftijd door de meesten gezien als een belangrijk kenmerk. Jongeren zouden minder betrokken zijn bij de buurt of wijk dan gezinnen en ouderen. Onderzoek lijkt dit beeld te bevestigen⁶⁹. Hier worden een aantal verklaringen voor genoemd. Bewoners die lang in de wijk wonen, zijn eerder geneigd actief te worden, evenals mensen die zich verbonden voelen met de buurt⁷⁰. Beide kunnen sterker gelden voor gezinnen en ouderen dan voor jongeren.

Slechts een paar initiatiefnemers geven aan dat hun initiatief gebonden is aan de plek. Dit ligt het meest voor de hand bij groene initiatieven, zoals een buurttuin. Het succes van deze initiatieven is sterk afhankelijk van de omstandigheden op de specifieke locatie, zoals de kwaliteit van de grond en watertoevoer. Een andere factor is de aan- of juist afwezigheid van voorzieningen. Zo is de [Minibieb in Drachten](#) (Figuur 3.5) onder andere een succes omdat voor veel mensen de 'normale' bibliotheek te ver weg is. Een ander voorbeeld is de aanwezigheid van een kerk in de specifieke wijk. Veel mensen in de wijk zijn erbij aangesloten en delen de gemeenschappelijke waarde om naar elkaar om te kijken. Dit is volgens de initiatiefnemer van Buurtkring Blaauwhof in Joure de voedingsbodem geweest voor het ontstaan van het initiatief.

Samenvattend kunnen we op basis van dit onderzoek geen conclusies trekken over de verschillen in het aantal initiatieven per plaats. Wel zijn er enkele factoren die tot een betere voedingsbodem lijken te leiden voor initiatieven. Deze hebben vooral van doen met de kenmerken van de wijkgemeenschap en minder met de fysieke kenmerken van een plek. Later in

deze publicatie bekijken we hoe professionele partijen en regelgeving van invloed kunnen zijn. Eerst richten we onze blik op de organisatie van initiatieven.

Figuur 3.5 Minibieb Ruiterei in Drachten (bron: auteur)

3. Initiatieven in beeld

Tekstbox 3.1 Een tussenstand is nog geen eindstand: de dynamiek van een onderzoeksproces

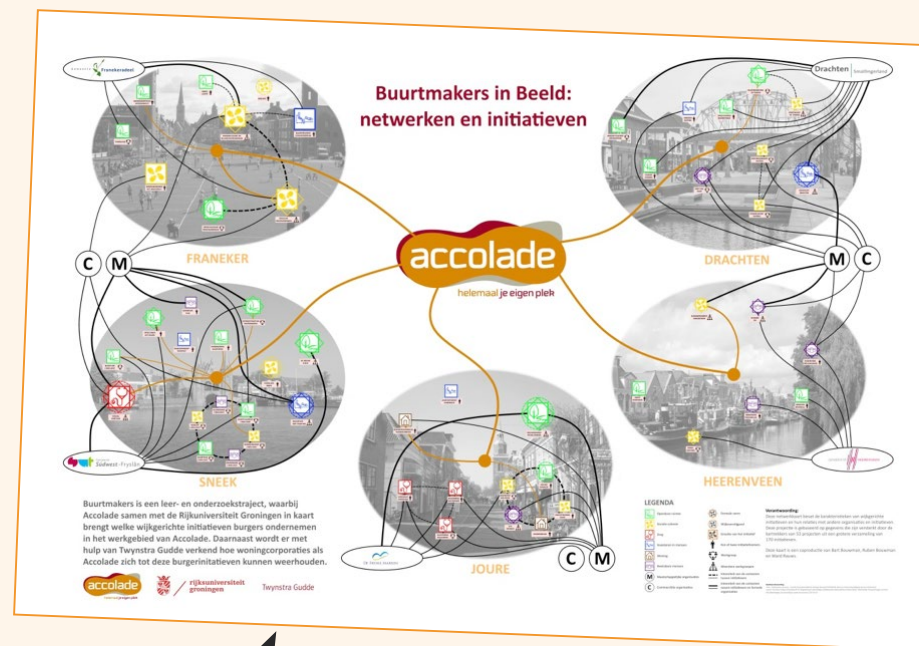
Het aantal initiatieven in onze dataset is redelijk gelijk verdeeld over de vijf plaatsen. Halverwege was het beeld heel anders. Nadat 53 initiatieven de enquête hadden ingevuld, hebben we als onderdeel van het leertraject onderstaande netwerkkaart opgesteld. Op deze netwerkkaart is onder andere te zien hoe de initiatieven verdeeld zijn per plaats en met welke partners zij samenwerken.

Te zien is dat we halverwege (december 2016) in Franeker en Heerenveen nog de minste initiatieven in beeld hadden. Sneek liep op dat moment verder voor op de rest. Na 82 initiatieven zijn deze verschillen dus kleiner geworden.

Deze ontwikkeling in onze dataset heeft alles te maken met de manier waarop de gegevens zijn verzameld. De intensiteit van het verzamelen van initiatieven per plaats verschilde gedurende het proces. De opbrengst is sterk afhankelijk van de input van de gesproken personen. De start bestond uit twee gesprekken per plaats met professionals van gemeente, welzijnsorganisaties en Accolade. De namen en con-

tactgegevens van initiatieven die zij opgaven, vormden de basis om te gaan 'sneeuwballen'. Sneeuwballen houdt in dat we in de gesprekken met de actieve bewoners die door de professionals zijn doorgegeven hebben gevraagd welke initiatieven zij weer kenden. Op basis van die informatie hebben we weer nieuwe personen benaderd om vervolgens aan hen weer hetzelfde te vragen. Vandaar de metafoer van een rollende sneeuwbal die steeds groter wordt.

Als één persoon aan het begin meer initiatieven opnoemt, zijn er meer mogelijkheden om door te vragen, waardoor de bal steeds sneller gaat rollen. Dit is in grote mate afhankelijk van de welwillendheid van zowel professionals als bewoners om mee te denken. Dat Sneek de meeste initiatieven heeft in de netwerkkaart, komt waarschijnlijk doordat in Sneek is gestart met dit sneeuwbalproces en pas later de aandacht verlegd is naar de andere plaatsen.

NETWERKKAART

3. Initiatieven in beeld

3.5. Motivatie en mobilisatie

Uit de inventarisatie blijkt dat een groot aantal initiatieven actief is in het werkgebied van Accolade. In deze paragraaf analyseren we wat bewoners drijft in het starten van deze initiatieven. De gesprekken met initiatiefnemers gaven ons daar inzicht in. We bespreken daarom de redenen van initiatiefnemers voor de start van het initiatief en wat hen daarbij een steuntje in de rug heeft gegeven. Ook analyseren we onderliggende waarden waar vanuit initiatiefnemers handelen. Via de filmpjes kan met drie initiatieven kennis worden gemaakt.

BEKIJK DE FILMPJES

3. Initiatieven in beeld

Van bewoner naar initiatiefnemer

Uit de gesprekken met initiatiefnemers blijkt dat zij in actie komen om een vijftal redenen. Soms wordt een enkele reden aangegeven en in andere situaties gaat het om een combinatie van redenen.

Initiatiefnemers willen allereerst vaak een concreet probleem oplossen, dan wel situatie verbeteren⁷¹. Ze zien kans dit door eigen actie voor elkaar te krijgen. Voorbeelden zijn de Kunsttunnel 'Tunnelvisie' (zie Figuur 3.7a & 3.7b) in Franeker en de Natuurontmoetingstuin in Sneek.

Figuur 3.7a: Het oorspronkelijke uiterlijk van de tunnel (bron auteur)

"IK VIND HET BIJVOORBEELD NIET VEILIG OM DAAR (TUNNEL) MET KINDEREN BIJVOORBEELD 'S AVONDS DOORHEEN TE GAAN. HET INITIA-TIEF IS TOEN ONTSTAAN DOORDAT WE MET DE SPEURTOCHT DIE WE HADDEN OPGEZET GINGEN KRIJTEN OP DE MUREN VAN DE TUNNEL. DAT WAS ECHT GEWELDIG!"

Kunsttunnel 'Tunnelvisie' - Franeker

"DAT VOLKSTUUNTJESTERREIN WAS EIGENLIJK EEN GROTE VERWAARLOOSDE WEIDE AAN HET WORDEN MET VERWILDERING EN DE PADEN-STRUCTUUR WAS INTUSSEN WEG, DE OUDE SLOOT STRUCTUUR LIEP ER NOG WEL IN. ECHT EEN HEEL GROOT TERREIN. DAT WAS DE BUURT EEN DOORN IN HET OOG."

Natuurontmoetingstuin - Sneek

Figuur 3.7b: De Kunsttunnel ontwikkeld zich in rap tempo (bron: tunnel.bv-arkens.nl)

71. Soortgelijk beeld blijkt uit Hurenkamp et al., 2006

3. Initiatieven in beeld

Een tweede reden is dat ze enthousiast zijn geraakt over een project ergens anders. Vanuit dat enthousiasme starten ze dan een soortgelijk project in de eigen buurt, zoals de initiatiefnemer van de Kledingbank in Sneek (Figuur 3.8).

Het opstarten van een initiatief komt soms ook voort uit direct eigen belang; een derde reden

om actie te ondernemen. Het geeft bewoners bijvoorbeeld de kans een netwerk op te bouwen, zich persoonlijk te ontwikkelen of iets goedkoper of handiger te regelen. Zo startte iemand een sportclubje in de wijk toen de kosten voor een sportschool te hoog werden. Iemand anders organiseerde een gratis koffie-ochtend voor 'alleengaanden' toen een professional met

een betaalde variant wilde starten. Ook 'zachte opbrengsten', zoals energie en iets om handen hebben, worden genoemd. Eerder onderzoek laat zien dat enkel handelen uit eigen belang onwaarschijnlijk is. Het is vaak een combinatie van maatschappelijke inzet en zelfontplooiing⁷².

"DOOR DEZE TRAINING (TE GEVEN) KRIJG IK WEER ERVARING MET EEN NIEUWE DOELGROEP EN DOE IK AAN ZELFONTWIKKELING."

Circuittraining - Joure

"GEWOON OMDAT JE DAN ZELF AL HET IDEE HEBT EN DAN KOM JE IEMAND TEGEN DIE ER OOK MEE BEZIG IS. IN BOLSWARD HAD HIJ HEM (KLEDINGBANK) AL. DAN HEB JE 1+1=2 EN DAN GA JE VERDER."

Kledingbank 'Een tweede leven' – Sneek

Figuur 3.8: Kledingbank 'Een Tweede Leven' (bron: initiatiefnemer)

3. Initiatieven in beeld

Ten vierde worden bewoners soms ook getriggerd door een verandering in de omgeving⁷³. Die verandering kan in de fysieke leefomgeving zijn (bijvoorbeeld de komst van een asielzoekerscentrum), in de sociale omgeving (bijvoorbeeld een hulpvraag van iemand nabij), of in de bestuurlijke omgeving (zoals aanpassingen in het zorgbeleid).

"ER KWAM EEN KABINETSWIJZIGING
IN HET SOCIAAL DOMEIN, MET GELDSTROMEN
EN ALLES. TOEN ZEIDEN WIJ HIER, MIJN
SCHOONMOEDER EN IK SAMEN, WE MOETEN
IETS DOEN VOOR MENSEN DIE NIET BIJ DE
ZORG KUNNEN KOMEN."

*Stichting Sociaal Wijkteam Sperkhem-Tuindorp
- Sneek*

Tot slot komen bewoners in actie vanwege het plezier dat ze hebben in het organiseren van dingen en omdat ze genieten van de contacten die het oplevert.

"IK VIND HET ALTIJD HEEL LEUK OM VAN
NIKS IETS TE MAKEN EN MENSEN TE
ENTHOUSIASMEREN."

Natuurontmoetingstuin – Sneek

Aanmoedigingen om tot actie over te gaan

Het opzetten van een initiatief vraagt een serieuze inspanning van bewoners. Daarom is soms een steuntje in de rug nodig om daadwerkelijk een idee tot uitvoering te brengen. Uit de gesprekken met initiatiefnemers komt een drietal aanmoedigingen naar voren: actiedagen, gevraagd worden door anderen, en persoonlijk geraakt worden.

Landelijke actiedagen als NLdoet en Burendag helpen bij het starten van een initiatief. Deze actiedagen verlagen de drempel voor initiatiefnemers om ideeën om te zetten in actie en verhogen de bereidheid van bewoners om mee te doen. Daarnaast kan een bijeenkomst in de wijk met andere actieve bewoners een aanmoediging zijn om te beginnen. Het creëert gedeelde energie die kan tot samenwerking en collectieve actie. Ook kunnen bewoners die overwegen in actie te komen het draagvlak voor hun ideeën in de wijk peilen.

Ook zijn veel initiatiefnemers gestart nadat ze door iemand (professional/andere bewoner) zijn gevraagd. Het 'initiatiefnemer zijn' betekent niet altijd dat diegene zelf met het idee is ge-

komen. Soms is het op aangeven van iemand anders. Dit blijkt ook uit de gesprekken met professionals. Professionals zijn geregeld al betrokken voordat een initiatief start. Zij nodigen bewoners uit zelf iets op te zetten in de wijk en hebben dus een mobiliserende rol.

Ten slotte kan een gebeurtenis met directe gevolgen in het persoonlijk leven van de bewoner ervoor zorgen dat diegene in actie komt. De initiator van een WhatsApp-groep in een wijk in Franeker speelde bijvoorbeeld al langer met het idee om de groep te starten. Door een inbraakpoging bij een familielid een paar huizen verderop kwam hij uiteindelijk in actie (zie volgende pagina).

Een ander voorbeeld is de start van een zwerfvuilgroep omdat de initiatiefnemer geïrriteerd raakte over het zwerfafval rondom zijn woning. Kortom, als iets concreet op het spel staat, kan dit handelingsbereidheid en energie bij bewoners genereren om het initiatief te starten.

3. Initiatieven in beeld

"DOOR DIE INBRAAKPOGING HIER BIJ (FAMILIELID), GA JE DENKEN VAN: WAT KUN JE DAN DOEN? HOE KUN JE DIT VOORKOMEN? IK WEET DAT JE BEPAALDE PREVENTIEMAATREGELEN KAN INZETTEN, MAAR ZO'N WHATSAPP-GROEP WAS IK VAN OP DE HOOGTE, DAT DIE INITIATIEVEN ER ZIJN GEWEEST, EN DAT DIE BEWEZEN VOORDELEN HEBBEN OPGELEVERD. DAAROM HEB IK EIGENLIJK GEWOON GEDACHT VAN: DAT MOETEN WE HIER OOK GAAN REGELEN. EN HET LEEK MIJ NIET DAT ER NOU ONTZETTEND VEEL TIJD IN GAAT ZITTEN, MAAR ER MOET WEL IEMAND ZIJN DIE HET INITIATIEF NEEMT. EN DAAROM HEB IK GEVRAAGD VAN: KAN IK EEN KEER IN EEN VERGADERING VAN DE BUURTVERENIGING LANGSKOMEN?"

WhatsApp-groep - Franeker

Waarden van waaruit initiatiefnemers handelen

Naast directe aanleidingen om een initiatief te starten, spelen ook onderliggende waarden van de initiatiefnemer een rol. Uit de gesprekken kunnen we vijf waarden destilleren. De eerste is de overtuiging dat 'elkaar kennen' en 'naar elkaar omkijken' belangrijk is. Het gaat hier om de waarden verbondenheid en attentheid. Anderen spannen zich in omdat zij hun maatschappelijke idealen in de praktijk willen brengen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over werken aan een duurzame samenleving, gezond voedsel of het belang van lezen.

Een derde onderliggende waarde is anderen plezier bezorgen en komt voort uit altruïsme. Ook wordt er tijd en energie in initiatieven gestopt om de eigen kracht van de gemeenschap te benutten en te laten zien. De waarden gemeenschappelijkheid en kameraadschap liggen hier aan ten grondslag. De laatste en vijfde drijfveer van initiatiefnemers is solidariteit. Hierbij gaat het om het leven van kwetsbare buurtbewoners een beetje makkelijker te maken. Dit is meestal gericht op een specifieke doelgroep, zoals jongeren, ouderen, werklozen of armen.

"JE HEBT HET DRUK, ZATERDAG GA JE VOETBALLEN EN WEET IK VEEL WAT. DUS OP ZONDAG, ACH DAN BEN JE THUIS BIJ JE GEZIN EN GA JE NIET BIJ JE OUDERS LANGS -LACHT-. (...) EN DAN IS DAT EEN LANGE EN EENZAME DAG. JE DOET GEEN BOODSCHAPPEN. JE ZIT THUIS, LETTERLIJK ACHTER DE GERANIUMS. OM DAT TE DOORBREKEN GAAN WE HIER GEWOON ÉÉN KEER IN DE DRIE WEKEN EEN KOFFIEOCHTEND ORGANISEREN. (...)DAT IS HET DOEL."

Koffieochtend alleengaanden - Heerenveen

3. Initiatieven in beeld

In deze paragraaf hebben we besproken wat initiatiefnemers drijft. Bewoners voeren een vijftal redenen aan voor het starten van een initiatief: het oplossen van een concreet probleem, enthousiasme over een project dat ze elders hebben gezien, eigen belang, een verandering in de omgeving, en het plezier van het organiseren en de contacten die daarbij worden opgedaan. Soms is een steuntje in de rug nodig om ideeën daadwerkelijk tot uitvoering te brengen. Zo'n aanmoediging kan komen vanuit actiedagen, door gevraagd worden door anderen en door persoonlijk geraakt te worden. Tot slot is er een serie aan onderliggende waarden waar vanuit initiatiefnemers handelen. Deze variëren van het overbrengen van maatschappelijke idealen tot aan steun bieden aan kwetsbare buurtbewoners. In de volgende paragraaf bekijken we hoe initiatiefnemers zich organiseren om deze ambities te realiseren.

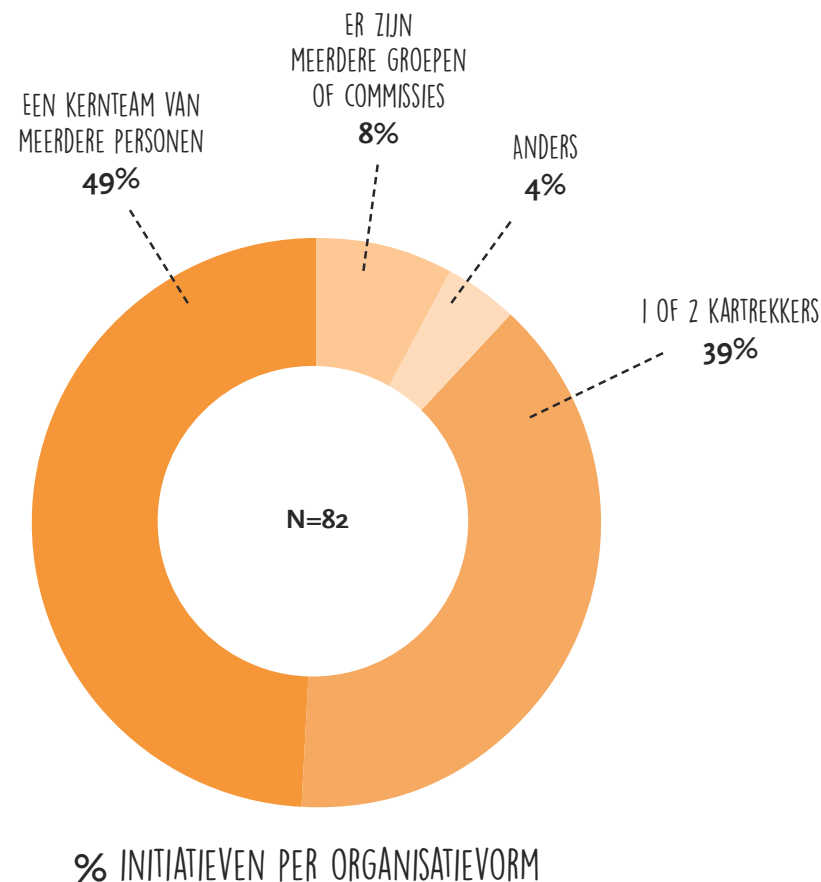
3.6. Hoe initiatieven zijn georganiseerd

In deze paragraaf bespreken we de organisatorische kenmerken van initiatieven: de structuur, de toegankelijkheid en de organisatievorm. Ook hebben we oog voor een bijzonder type initiatief: het 'paraplu-initiatief'.

Een kleine groep kartrekkers

De geanalyseerde initiatieven worden bijna allemaal (88%) geleid door een beperkt aantal personen. In Figuur 3.9 is te zien dat bijna de helft wordt aangevoerd door een kernteam van meerdere personen (49%). Bij 39% van de initiatieven trekken 1 of 2 personen de kar.

De dominantie van een kernteam komt overeen met andere studies en bevordert een duurzaam functioneren van het initiatief⁴. In een kernteam zijn de verantwoordelijkheden verdeeld en is tegelijkertijd de verbondenheid groot. Dat maakt het team minder kwetsbaar voor het wegvallen van één van de kartrekkers. Het grote aandeel initiatieven dat geleid wordt door 1 of 2 personen wijkt af ten opzichte van andere studies. Een mogelijke verklaring van dit verschil is de expliciete focus op initiatieven in de wijk, waardoor kleinschalige initiatieven wellicht oververtegenwoordigd.

Figuur 3.9: De interne organisatie van initiatieven

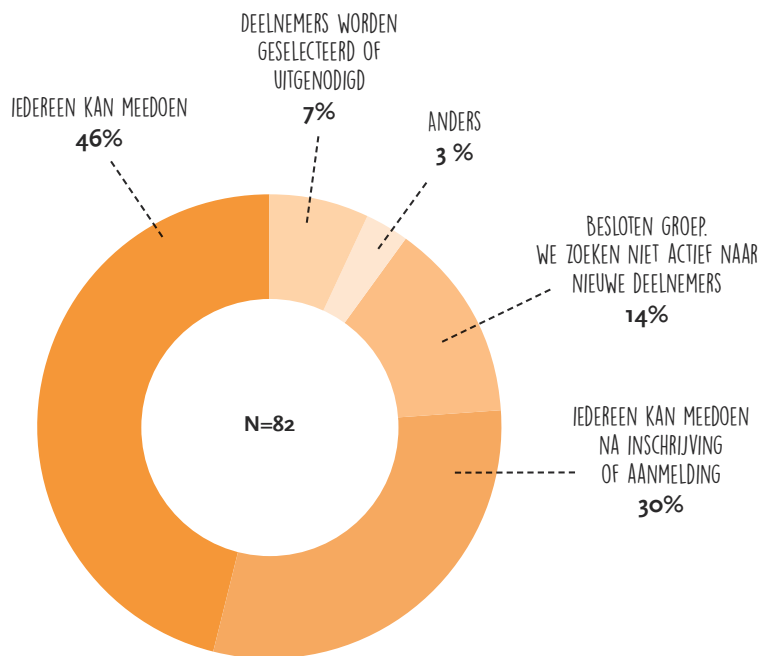
3. Initiatieven in beeld

Open in karakter

Ruim driekwart van de initiatieven (76%) geeft aan dat iedereen mee kan doen aan het initiatief. Bij 30% kan dat na inschrijving of aanmelding, zoals te zien is in Figuur 3.10. In het maatschappelijk debat over eigen initiatief door bewoners wordt soms op het risico van uitsluiting gewezen. Dit onderzoek sluit dit risico niet uit, maar wel is vastgesteld dat de meeste initiatieven voor iedereen toegankelijk zijn. [Eerder in dit hoofdstuk](#) zagen we al waar deze openheid in resulteert: een grote variatie in deelnemers van initiatieven.

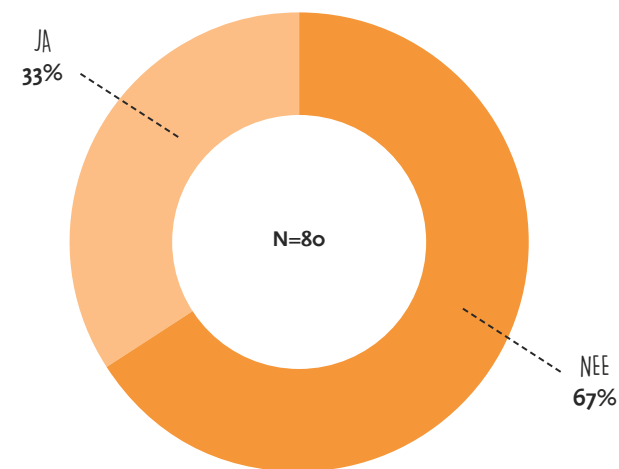
Informeel

De meerderheid van de initiatieven is informeel van aard (zie Figuur 3.11). Dat wil zeggen dat ze niet formeel zijn georganiseerd als rechtspersoon (bijv. als stichting, vereniging of BV). Ander onderzoek geeft een soortgelijk beeld⁷⁵. In de gesprekken met initiatiefnemers komt naar voren dat dit vaak een bewuste keuze is. Zij streven naar zo min mogelijk bureaucratie en vermijden liever de verplichting verantwoordelijkheid af te moeten leggen⁷⁶. Het runnen van het initiatief moet vooral behapbaar blijven voor de initiatiefnemers.

Figuur 3.10: De toegankelijkheid van initiatieven

IS UW INITIATIEF FORMEEL GEORGANISEERD ALS RECHTSPERSOON (STICHTING, VERENIGING, BV, COÖPERATIE, ETC.)?

Figuur 3.11: De juridische vorm van initiatieven

75. Igalla & Van Meerkerk, 2015 | 76. soortgelijke bevindingen in Mujde & Daru, 2005

3. Initiatieven in beeld

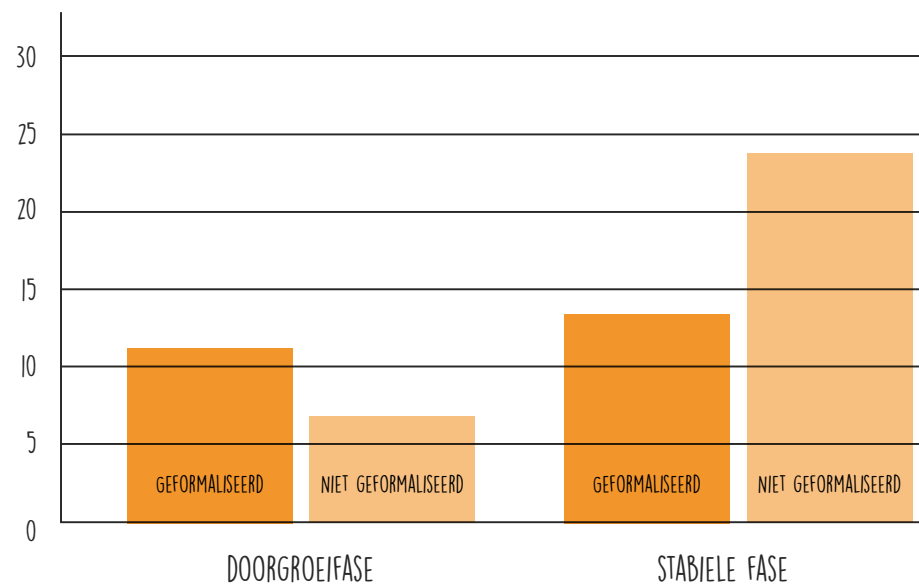
Wanneer wel wordt gekozen voor formalisering hangt dit vaak samen met de aanvraag van subsidies of fondsen. Dit komt overeen met resultaten uit andere onderzoeken⁷⁷. Uit de gesprekken met initiatiefnemers blijkt dat geldverstrekkers formalisering vaak als voorwaarde stellen. Dit verband lijkt te worden bevestigd wanneer we formalisatie per ontwikkelingsfase bekijken (zie Figuur 3.12). Van de initiatieven die zelf aangeven in de doorgroefase te zitten, is twee derde geformaliseerd. Voor hen is het aantrekken van subsidies en fondsen waarschijnlijk belangrijk. Daartegenover staat dat initiatieven die aangeven stabiel te draaien juist voor twee derde niet zijn geformaliseerd (informele initiatieven). Om toch te voldoen aan deze voorwaarde brengen sommige initiatiefnemers het initiatief onder bij een al bestaande stichting of vereniging, zoals een wijkplatform of wijkvereniging

De verbindende functie van paraplu-initiatieven

Deze wijkplatforms en wijkverenigingen functioneren als 'paraplu-initiatieven'. Dit zijn initiatieven die een aantal kleinere initiatieven onder zich hebben verenigd. Ze fungeren als een intermediair tussen de bewoners en instan-

ties enerzijds, en tussen de kleinere initiatieven anderzijds. Wijkplatforms of wijkverenigingen faciliteren meerdere kleinere initiatieven ter bevordering van de leefbaarheid in de wijk, vaak ondersteund door de gemeente. Deze platformen en verenigingen kunnen extra interessant zijn voor professionals om op een efficiënte manier meerdere initiatieven te bereiken en te ondersteunen.

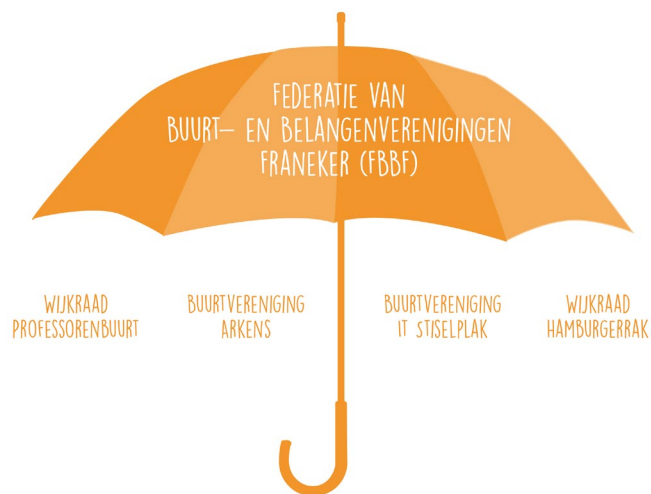
Een voorbeeld van een paraplu-initiatief is de [Federatie voor Buurt- en Belangenverenigingen in Franeker](#). Deze federatie kan gezien worden als een paraplu van verenigingen (zie Figuur 3.13). De federatie heeft bijvoorbeeld samen met de politie een plan voor WhatsApp Buurtpreventie opgezet en uitgevoerd in alle wijken in Franeker. Ook geeft de federatie zelf socialmediatraining en informatie over subsidiëring. Voorbeelden van een kleiner formaat zijn burenhulp-groepen. Burenhulp-groepen zijn groepen bewoners die diensten uitwisselen om kleine problemen op te lossen bij mensen thuis, oftewel kleine burgerinitiatieven. Betrokkenheid bij deze burenhulp-groepen kan professionals waardevolle informatie opleveren over wat er speelt in buurten en wijken.

Figuur 3.12 De juridische vorm van initiatieven in de 'doorgroefase' en 'stabele fase'

77. Hassink et al., 2013

3. Initiatieven in beeld

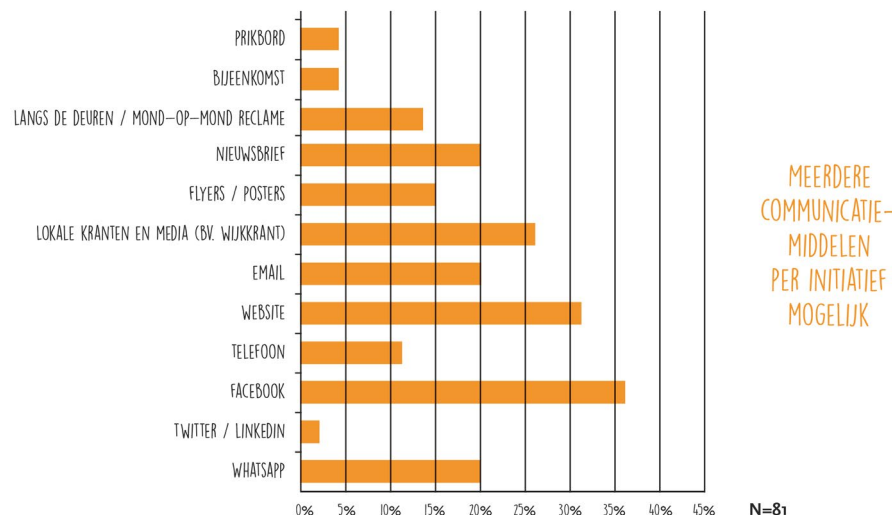

Figuur 3.13: Een voorbeeld van een 'paraplu-initiatief'

3.7. Bewonersinitiatieven gaan digitaal

De communicatie van bewonersinitiatieven verloopt steeds meer op digitale wijze. Het palet van communicatiemiddelen is daarmee verbreed. Figuur 3.14 laat zien welke communicatiemiddelen initiatieven gebruiken voor het contact met deelnemers. De meeste initiatieven gebruiken een aantal verschillende communicatiemiddelen, zowel digitaal als analoog.

Facebook en websites gaan aan kop, maar kort daarachter volgen lokale media, zoals de wijkkrant. Verder zijn email en WhatsApp vooral belangrijk voor de interne communicatie. De digitalisering van onze samenleving faciliteert de informele en netwerkende manier van werken van initiatieven⁷⁸. Face-to-face communicatie (langs de deuren, bijeenkomsten) is met 18% weinig genoemd door initiatiefnemers. Daartegenover bezetten 'Facebook', 'websites',

Figuur 3.14: Communicatiemiddelen van initiatieven richting deelnemers

'email' en 'WhatsApp' vier van de vijf plekken in de top 5 van gebruikte communicatiemiddelen. Ze voorzien initiatiefnemers van gebruiksvriendelijke en gratis communicatiemiddelen die gemakkelijk kunnen worden opgestart, onderhouden en uitgebreid. Digitale communicatiemiddelen maken het gemakkelijker om nieuwe deelnemers aan te trekken, groepsbeslissingen te nemen, logistieke kosten te beperken en individuele inzet te koppelen aan een collectief doel⁷⁹.

Gesprekken met initiatiefnemers bevestigen de meerwaarde van digitale communicatiemiddelen. Facebook, het meest gebruikte communicatiemiddel, wordt door initiatiefnemers bijvoorbeeld gebruikt om zichtbaar te zijn voor en successen te delen met bewoners (zie Figuur 3.15 voor enkele voorbeelden). Hiermee hopen zij de betrokkenheid van deelnemers te borgen. Daarnaast raken bewoners die nog niet betrokken zijn wellicht enthousiast over het initiatief.

78. Flanagan et al., 2006 | 79. Amichai-Hamburger, 2008

3. Initiatieven in beeld

Figuur 3.15: Facebook als communicatiemiddel van initiatieven

Nieuwe, interactieve vormen van communicatie kunnen ook de relatie tussen bewoners en professionals stevig veranderen. Traditionele grenzen tussen het individu, de gemeenschap en professionals als Accolade vervagen.

Bewoners kunnen makkelijker worden betrokken bij besluitvorming, het oplossen van problemen en het monitoren van de wijk⁸⁰. Sterker nog, zij kunnen dit ook eenvoudig zelf organiseren. Daarmee wijzigt de wijze waarop bewoners en professionals zich tot elkaar verhouden en voorzieningen worden georganiseerd⁸¹. De bewoner meer zien als partner in plaats van consument ligt daarbij voor de hand.

Tegelijkertijd zijn digitale communicatiemiddelen geen regelrechte vervanging van de papieren middelen. Beide worden ingezet om verschillende doelgroepen te bereiken. Zo gebruikt Circuittraining in Joure zowel [Facebook](#) als posters (zie Figuur 3.16) om nieuwe deelnemers te werven. Het is vooral belangrijk dat professionals zich bewust zijn van de digitale netwerken van initiatieven en hier waar mogelijk op inspelen.

3.8. De sterke netwerken van bewoners-initiatieven

Een sterk netwerk is belangrijk voor het succes van bewonersinitiatieven. Het stelt ze in staat om kennis en middelen die nodig zijn voor het initiatief te ontsluiten. Dat blijkt zowel uit eerder onderzoek als uit onze dataset⁸². Zo'n netwerk kan bestaan uit andere initiatieven, maatschappelijke organisaties en professionals, zoals gemeenten en woningcorporaties. We maken onderscheid tussen in contact staan met elkaar en met elkaar samenwerken.

Veel contacten in het maatschappelijk veld Alle initiatiefnemers van de 14 initiatieven die we gesproken hebben, zijn betrokken bij één of meerdere andere initiatieven en maatschappelijke organisaties. Bij maatschappelijke organisaties moet gedacht worden aan clubs of verenigingen op het gebied van sport, cultuur, politiek of de buurt.

Veel initiatiefnemers zijn actief betrokken bij andere initiatieven. Sommige zijn door hen zelf opgezet, andere zijn door bijvoorbeeld een wijkplatform opgezet, waarbij de initiatiefnemer is aangesloten. Betrokkenheid bij een ander initiatief én een maatschappelijke organisatie, vaak wijk- of buurtverenigingen, is een veel voorkomende combinatie.

Figuur 3.16: Poster circuittraining Joure

"IK ZIT ZELF IN HEEL VEEL BESTUREN EN ER KOMEN HIER HEEL VEEL MENSEN OVER DE VLOER. HET IS AL EEN WONDER DAT ER NOG NIEMAND BINNEN HUPPELT, WANT HET GAAT HIER EIGENLIJK ALTIJD DAG EN NACHT DOOR. DE KOFFIEPOT STAAT HIER EIGENLIJK ALTIJD OP HET VUUR, WANT DAN KOMT ER ÉÉN VAN DIE CLUB EN DAN WEER ÉÉN VAN DIE CLUB."

Moestuin Beugel - Heerenveen

3. Initiatieven in beeld

"IK ZIT OOK HEEL VEEL IN ANDERE ORGANISATIES HIER IN HET DORP (JOURS), DAN KRIJG JE OOK HEEL VEEL CONTACTEN MET IEDEREEN. DUS ALS HET KERMIS IS, DAN HELP IK MEE OM DAT TE ORGANISEREN. DE WINKELIERSVERENIGING VRAAGT MIJ OM WAT TE DOEN, DE VAKBOND ZIT IK DAN BIJ, DE SOLEXCLUB IS EEN HEEL SOCIAAL GEBEUREN. IK ZIT NU WEER MET DE IJSBAAN."

Buurtkring Blaauwhof - Joure

Ook zijn er initiatieven die alleen contact hebben met andere soortgelijke initiatieven of weet hebben van het bestaan ervan. De meeste initiatiefnemers doen al jarenlang vrijwilligerswerk. Al met al lijkt het er dus op dat, in overeenstemming met ander onderzoek⁸³, initiatiefnemers goed zijn verbonden met andere maatschappelijke organisaties.

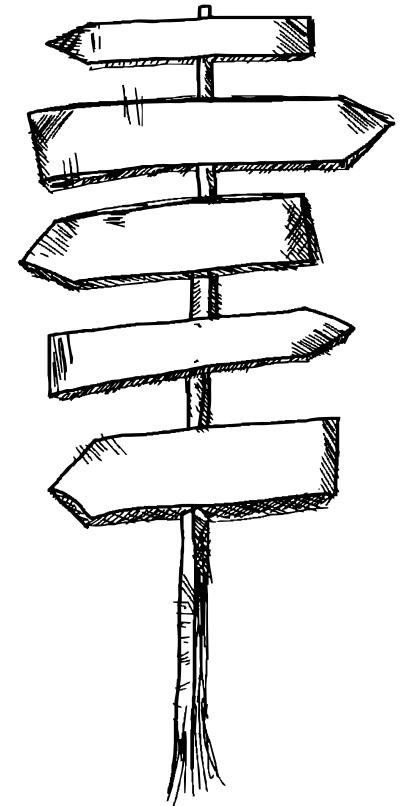
De meerwaarde van een groot netwerk

Initiatiefnemers geven aan dat ze profijt hebben van die contacten. Allereerst kunnen op die manier krachten worden gebundeld en kennis worden gedeeld met andere initiatieven, zoals bij de [Natuurontmoetingstuin in Sneek](#).

Ook zorgt een breed netwerk voor mond-op-mond reclame, zodat meer mensen van het initiatief afweten. De coördinator van de [Zwerfvuilgroep in Franeker](#) noemt nog twee andere voordelen: de onderlinge band tussen bewoners wordt versterkt en het kan ook geldbesparing opleveren door dingen samen te doen.

"WAT ONS GOED UITKOMT, IS DAT IN SNEEK NOG EEN ANDERE GROEP BEZIG IS OM EEN SOORT GROENE WANDELROUTE TE MAKEN TUSSEN ALLE LOSSE GROENE ONDERDELEN IN DEZE WIJK. WIJ HEBBEN GEZEGD DAT DEZE TUIN IN DIE ROUTE KAN WORDEN OPGENOMEN EN WE GAAN MET DIE ANDERE GROEP DE HELE BEWEGWIJZERING AANPAKKEN. DUS DAT IS NOG EEN EXTRAATJE VOOR DE HELE WIJK."

Natuurontmoetingstuin – Sneek

3. Initiatieven in beeld

"EN WAT WE NU GEREGLD SAMEN DOEN MET HET OUD PAPIER OPHALEN BIJ DE BAPTISTENKERK... DAT IS MOOI, WANT DAN KUNNEN WE EEN BAKJE KOFFIE DRINKEN EN HEBBEN WE OOK EVEN EEN PRAATJE, WANT WE GAAN EIGENLIJK DIE ZATERDAG DAN ALS TWEE GROEPEN DOOR DE WIJK. WIJ ALS ZWERFVUILGROEP EN ZIJ ALS OUDPAPIERGROEP, DUS WE KOMEN ELKAAR OOK TEGEN. (...) MAAR HET IS WEL GRAPPIG, WANT WE ZITTEN TELKENS MET TWEE PLOEGENKOFFIE TE DRINKEN. DAT SCHEPT WEER EEN BAND. TWEE INITIATIEVEN BIJ ELKAAR. EN DAT BESPAART OOK GELD NATUURLIJK."

Zwerfvuilgroep - Franeker

Tot slot geeft betrokkenheid bij verschillende maatschappelijke organisaties flexibiliteit. Bepaalde delen van je netwerk zijn nuttig op het ene moment, andere delen op een ander moment:

"IK BEN VAN BEIDE CLUBS (WIJKPLATFORM/ WIJKVERENIGING) VOORZITTER, DUS DE ENE KEER ZET IK DIE PET OP, DE ANDERE KEER ZET IK DIE PET OP. DUS DAN IS HET MAAR NET WAT MIJ HET MAKKELIJKSTE UITKOMT. WAAR IK HET MEESTE SUCCES MEE KAN BEHALEN."

Kledingbank 'Een tweede leven'- Sneek

3. Initiatieven in beeld

Samenwerking

Ondanks de grote betrokkenheid bij andere initiatieven die wordt benoemd in de interviews, geeft de enquête een ander beeld. In de enquête is gevraagd met welke partijen initiatiefnemers samenwerken. De antwoorden zijn te zien in Figuur 3.17. Daaruit blijkt dat - ondanks de betrokkenheid - daadwerkelijke samenwerking minder plaatsvindt. Van de 82 initiatieven werken 34 initiatieven samen met andere initiatieven. Van deze 34 samenwerkende initiatieven

doen 19 initiatieven dat ook maar eens per jaar. Het doel van de samenwerking komt wel overeen met de interviews: het uitwisselen van kennis en elkaar inspireren.

Eenzelfde patroon zien we terug in de samenwerking met wijkraden en wijkplatforms. Zoals gezegd geven initiatiefnemers aan betrokken te zijn bij deze wijkorganisaties, maar samenwerken doen maar 37 van de 82 initiatieven. Ook hier doet bijna de helft (17) dit op jaarlijkse basis.

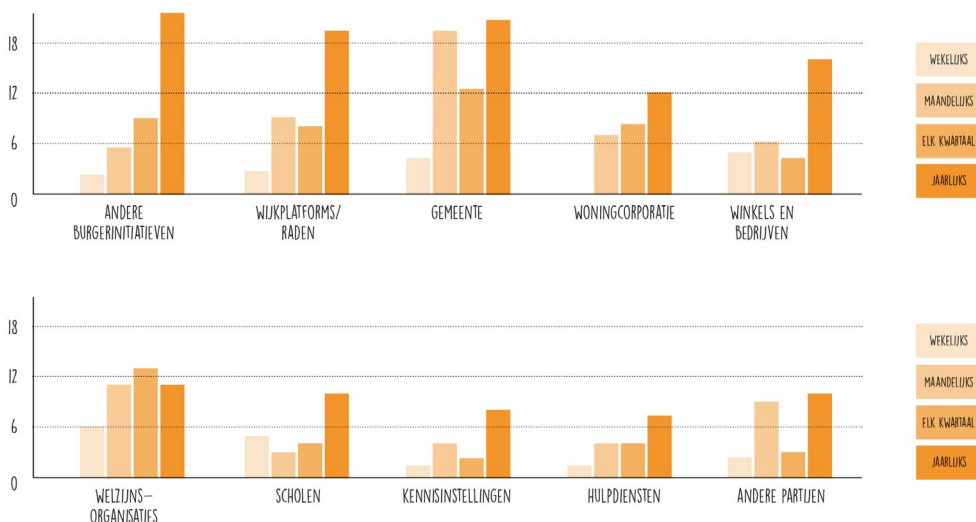
De samenwerking met professionele organisaties is intensiever. Met name de gemeente is een belangrijke partner, zoals ook ander onderzoek laat zien⁸⁴. Van de 82 initiatieven werken er 55 samen met de gemeente. Bijna in alle gevallen gaat het bij deze samenwerking om financiering (subsidies), afstemming met wijkcoördinatoren en vergunningverlening. Ook welzijnsorganisaties zijn een belangrijke samenwerkingspartner van de initiatieven (38).

invloed zijn geweest op de in beeld gebrachte samenwerkingsrelaties. De gesprekken met gemeenten en welzijnsorganisaties vormden de basis voor de inventarisatie. Daardoor is het aannemelijk dat initiatieven waarmee zij samenwerken zijn oververtegenwoordigd. Dit geldt ook voor de samenwerking met woningcorporaties, vanwege de gesprekken met medewerkers van Accolade

Samenvattend staat de beperkte samenwerking van initiatieven uit de enquête in contrast met de vele contacten en grote betrokkenheid met het maatschappelijk veld, wat uit de interviews naar voren komt. Wellicht zijn de samenwerkingsrelaties er wel, maar worden ze door initiatiefnemers als informele contacten beschouwd en daarom niet aangegeven in de enquête. Dit valt goed te rijmen met het **informele karakter** van de meeste initiatieven. Een andere verklaring is dat initiatiefnemers hun tijd en energie vooral willen/moeten steken in hun eigen initiatief. Daarmee is voor het opzetten en onderhouden van samenwerkingsverbanden niet altijd ruimte. Waar wel wordt samengewerkt met anderen is de gemeente veruit de belangrijkste partner.

Opvallend is de beperkte mate waarin de woningcorporatie als partner wordt genoemd. Hiervoor zijn verschillende mogelijke verklaringen. Het kan zijn dat gemeenten zich nadrukkelijker hebben geprofileerd als ondersteuner van initiatieven. Ook komt in **Hoofdstuk 4** naar voren dat het voor bewoners en professionals niet altijd duidelijk is welke rol Accolade voor zichzelf ziet in relatie tot bewonersinitiatieven. Daardoor is zij wellicht een minder natuurlijke partner. Tot slot hebben corporaties vaak een kleiner werkgebied dan gemeenten en zij daarom misschien bij minder initiatieven betrokken.

Ander onderzoek bevestigt de belangrijke partnerrol van gemeente voor initiatieven. Echter, de manier van data verzamelen kan ook van

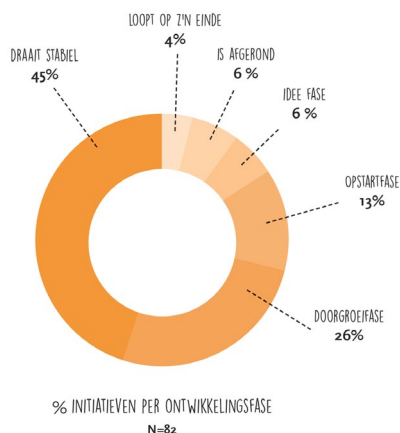
Figuur 3.17: Samenwerking van initiatieven met andere partijen (en de intensiteit daarvan)

84. Denters et al., 2013b; Verhoeven & Tonkens, 2011

3. Initiatieven in beeld

3.9. Toekomstbestendige initiatieven

In deze paragraaf bespreken we de ambities en barrières van initiatieven voor de toekomst. Figuur 3.18 laat zien waar initiatieven nu staan. Een kwart van de initiatieven geeft aan zich in de doorgroefase te bevinden. Echter, bijna de helft van de initiatieven (45%) draait naar eigen zeggen stabiel. Hebben deze initiatieven dan wel de ambitie om in de toekomst door te groeien of willen ze blijven zoals ze nu zijn? De gesprekken met de 14 initiatieven geven een eerste indruk.

Figuur 3.18: Fase van ontwikkeling waarin initiatieven zich bevinden

Ambities

Een groot deel van de initiatiefnemers heeft aspiraties om door te groeien in het aantal bewoners dat deelneemt aan het initiatief. Dat proberen ze allemaal op hun eigen manier te bewerkstelligen, samengevat in Figuur 3.19. Zo wil een aantal initiatieven haar palet aan activiteiten uitbreiden. Een voorbeeld is de [Buurttuin](#) in Sneek die wil gaan koken met de oogst uit de tuin. Een ander voorbeeld is de WhatsApp-groep in Franeker die met een groep bewoners een buurtwacht wil vormen om samen preventief door de wijk te gaan. Ook wil een aantal initiatieven meer mensen actief krijgen door zich ook te richten op andere wijken ([Moestuyn Beugel](#)) of zelfs andere plaatsen (Stichting Sociaal Wijkteam Sperkhem-Tuindorp). Weer andere initiatieven willen doorgroeien als organisatie door te formaliseren in een stichting of vereniging, of te zorgen voor zelfregulering.

Daarnaast heeft ook een aantal initiatieven niet het streven om door te groeien. Ze zijn tevreden over de huidige status van het initiatief en houden zich eerder bezig met het stabiliseren of vitaal maken van het initiatief. Ook in dit geval gaat het dan vaak om het behouden van deelnemers. Deze initiatieven kiezen er voor

om te blijven zoals het is. Op die manier blijft het initiatief overzichtelijk en behapbaar. Zo zijn er ook initiatieven die bewust het aantal deelnemers beperkt houdt:

"EN JA, TOEN HAD DE GEMEENTE OP EEN GEGEVEN MOMENT OOK ZOIETS VAN: ALS JULLIE ER AL ZO (DEELNEMERS) HEBBEN, WILLEN JULLIE DAN MEER? TOEN HADDEN WIJ HIER ZOIETS VAN: NEE, HET MOET NIET TE GROOT WORDEN. WANT DAN MOETEN WE VERHUIZEN NAAR DAT BEJAARDENTEHUIS. 'EN DAT WILLEN WIJ NIET HOOR, WANT DAAR ZIJN WIJ NOG NIET AAN TOE!', ROEPEN DE DAMES DAN."

Koffieochtend alleengaanden – Heerenveen

"ER IS ONS TIG KEER GEVRAAGD OM MEER STRATEN ERBIJ TE PAKKEN, MAAR DAT WORDT ME TEVEEL. DIT IS GEWOON ONS WIJKJE –LACHT– EN IK NEEM GEEN STRATEN ERBIJ. (...) WANT KIJK, ALS IK DAN DE REST ERBIJ NEEM, DAN ZEG IK ALTIJD VAN: DIE MENSEN KUNNEN OOK HIER NAARTOE KOMEN, VAN: 'GOH, HOE DOEN JULLIE DAT TOCH?'. DAT WIL IK OOK TE ALLEN TIJDE WEL VERTELLEN. (...) IK GA NIET HEEL NOORDOOST (WIJK IN DRACHTEN) OP M'N NEK NEMEN."

Drie jaarlijkse activiteiten Ruitersrij - Drachten

3. Initiatieven in beeld

Figuur 3.19: Strategieën om meer deelnemers te trekken

Doorgroeien of stabiliseren is dus voor veel initiatieven een bewuste keuze. Dit hangt vaak samen met het dilemma van professionaliseren of niet. Het voordeel van professionaliseren is dat het initiatief een stevigere basis krijgt om vanuit door te groeien. Het initiatief heeft een groter bereik en kan meer voor elkaar krijgen, zoals het aanspraak maken op fondsen en subsidies. Aan de andere kant kan professionaliseren ervoor zorgen dat het losse en informele karakter van het initiatief verdwijnt waarmee het oorspronkelijk ontstond. Het risico hierbij is een verlies aan energie of inspiratie onder de kartrekkers. Daarnaast kan professionaliseren zorgen voor een hogere bureaucratische last voor kartrekkers, doordat zij als stichting aan bepaalde voorwaarden moet voldoen.

Blokkades

Voor veel initiatieven is het vergroten of vasthouden van het aantal deelnemers de belangrijkste ambitie. Tegelijkertijd is dit ook één van de grootste uitdagingen voor een initiatief. Een tekort aan kartrekkers of deelnemers (of de angst daarvoor) is voor veel initiatiefnemers een punt van zorg. Vooral als het gaat om de mogelijkheid zelf terug te treden als kartrekker en de aanwas van jongere deelnemers. Zo

bestaat de Zwerfvuilgroep in Franeker al vanaf het begin (2008) uit oudere mannen en sinds kort een coördinator vanuit de wijkraad. Ze proberen al jaren om de groep te vergroten en vooral jongeren erbij te betrekken, maar dat lukt tot op heden alleen incidenteel. Dit is voor hen een grote zorg, omdat de oudere mannen verwachten het zelf niet al te lang meer te kunnen doen vanwege hun leeftijd en gezondheid (zie Figuur 3.20).

Figuur 3.20: Twee kartrekkers van de Zwerfvuilgroep in Franeker (bron: wijkraad.lieuwedevries.com/)

Een andere veelgenoemde interne blokkade is een tekort aan financiële middelen, vooral op piekmomenten als er bijvoorbeeld een activiteit plaatsvindt. Aan de ene kant wil je als initiatief

3. Initiatieven in beeld

stappen zetten om mensen erbij te houden en successen te boeken. Aan de andere kant is er vaak te weinig geld om deze stappen mogelijk te maken. Voorbeelden zijn de Buurtkring Blaauwhof in Joure die te weinig geld heeft om pr-materiaal te betalen en [Circuittraining](#) in Joure die de zaalhuur niet kon betalen.

Ook extern lopen initiatieven soms tegen moeilijkheden aan. Dan gaat het bijvoorbeeld om een concurrerend initiatief of weerstand bij omwonenden. Ook wordt een stoeve samenwerking met formele instanties regelmatig genoemd. Zo worden barrières die worden opgeworpen vanuit bestaande wetgeving en beleid als lastig ervaren. Dit zorgt voor ontmoediging bij zowel kartrekkers als deelnemers. Ook is er soms irritatie over de wijze van communiceren. Bijvoorbeeld als reacties van instanties lang op zich laten wachten of het initiatief zelfs vertraging oploopt door maandenlange afwezigheid van de contactpersoon vanwege ziekte.

Deze barrières en irritaties zeggen niet dat initiatiefnemers de algehele samenwerking als negatief ervaren. Wel is het belangrijk ze serieus te nemen, omdat ander onderzoek ons leert dat ze als ondermijnend worden ervaren.

Het geeft initiatiefnemers het gevoel dat het initiatief niet serieus wordt genomen⁸⁵.

"DAT IS NATUURLIJK WEL ZO, MAAR JE KUNT EEN GROOT GEDEELTE WEL TERUGVERWIJZEN NAAR DE GEMEENTE, WANT HET HEEFT DAGEN.... MISSCHIEN WEL MAANDEN STILGELEGEN BIJ DE GEMEENTE. DE AMBTENAAR WAS UITGEVALLEN EN HET BLIJFT DAN LIGGEN. DAAR HEBBEN WE WEL VEEL LAST VAN GEHAD. EN DE VISIE ETC. HEEFT OOK OP ZICH LATEN WACHTEN; IS MAANDEN OP EEN BUREAU GELEGEN."

Initiatief in de openbare ruimte - geanonimiseerd

Waarborgen continuïteit

Het behouden of vergroten van het aantal deelnemers is voor veel initiatieven dus zowel een ambitie als een bedreiging. Om die reden hebben we initiatiefnemers gevraagd welke strategieën zij inzetten voor de werving en het behoud van deelnemers. Initiatieven blijken dit op allerlei verschillende manieren te doen. In Figuur 3.21 hebben we de belangrijkste samengevat met een paar concrete voorbeelden. Ze zijn allemaal gericht op het plezier behouden en een groepsgevoel creëren. Het streven is hiermee de betrokkenheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van bewoners te vergroten. Figuren 3.22 en 3.23 laten zien hoe de Natuurontmoetingstuin dat bijvoorbeeld doet.

Concluderend kunnen we stellen dat doorgroei en niet voor elk initiatief een ambitie is. Een deel is tevreden met de huidige omvang en activiteiten en anderen hebben plannen voor uitbreiding. Wat ze delen is de zorg om het behoud van deelnemers of het aantrekken van voldoende nieuwe actievelingen. Door successen te delen, te professionaliseren en de zichtbaarheid te vergroten, proberen initiatieven hun bestaan te borgen. Tegelijkertijd ervaren ze ook enkele blokkades voor hun verdere ontwikke-

ling. Deze gaan over het hebben van voldoende financiële middelen, concurrentie of weerstand in de buurt en stoeve samenwerking met formele instanties. In het laatste deel van dit hoofdstuk analyseren we daarom aan welke ondersteuning initiatieven behoefte hebben. Als eerste kijken we naar de middelen die initiatieven nodig hebben om te functioneren.

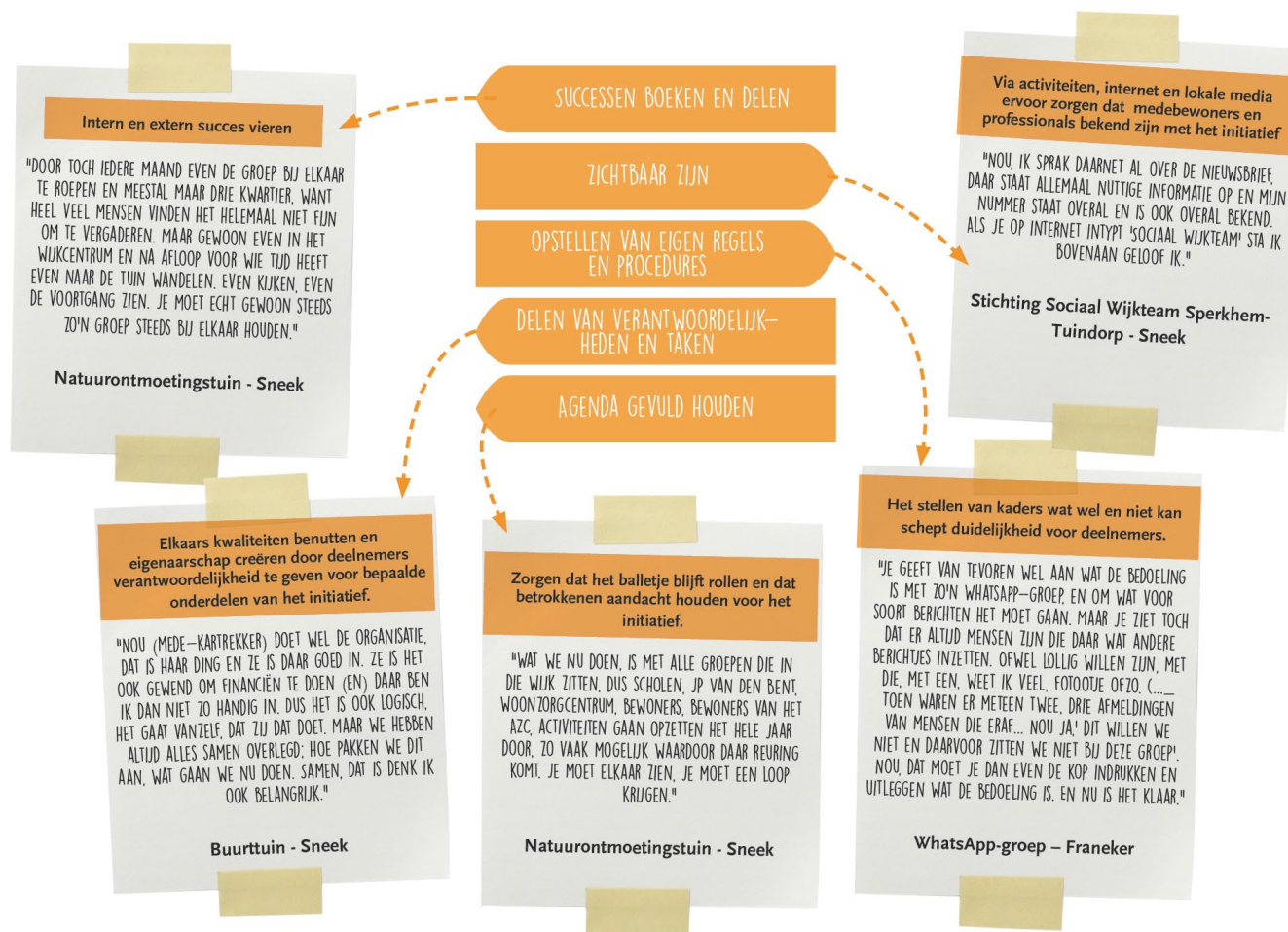

Figuur 3.22: Kinderen plaatsen eendenkorven bij de Natuurontmoetingstuin Sneek (bron: initiatiefnemer)

Figuur 3.23: Kinderen ruimen zwerfvuil op in de Natuurontmoetingstuin in Sneek (bron: initiatiefnemer)

3. Initiatieven in beeld

Figuur 3.21: Enkele strategieën om de continuïteit te waarborgen

3.10. De brandstof van initiatieven

De meeste initiatieven zetten een mix van middelen in voor hun initiatief. Deze mix bestaat uit materiële middelen, zoals geld en materiaal, maar ook uit immateriële middelen, zoals ervaring, vaardigheden en kennis (zie Hoofdstuk 2). Uit de gesprekken met 14 initiatieven blijkt dat deze middelen per initiatief in meer of mindere mate aan bod komen. Zo ligt bij groene initiatieven de nadruk op geld en materiaal, zoals fondsen en inventaris voor de Natuurontmoetingstuin. Sociale initiatieven vragen eerder om specifieke vaardigheden van kartrekkers, zoals communicatief en enthousiast zijn.

Materiële middelen: geld, materiaal en ruimten

Geld is voor ieder initiatief welkom hulpmiddel. Dit wordt bijvoorbeeld gebruikt om ruimtes te huren, succes te vieren, trainingen te volgen of materialen aan te schaffen. Bij grote geformaliseerde initiatieven gaat het vaak om subsidies en/of fondsen van gemeenten, provincies of maatschappelijke organisaties. Eén van de kartrekkers heeft dan bijvoorbeeld als taak om ervoor te zorgen dat deze geldstromen blijven stromen door aanvragen bij fondsen in te dienen. Voorbeelden hiervan zijn het [Iepen Mienskipfuns](#) van de Provincie Fryslân en het [Oranjefonds](#).

3. Initiatieven in beeld

Kleinere informele initiatieven richten zich vaker op kleinere potjes, sponsoring door bedrijven of een kleine bijdrage van deelnemers. Een voorbeeld van zo'n potje is het [buurtbudget](#) van de gemeente Smallingerland. Ondersteuning kan ook in de vorm van materialen, vooral bij groene initiatieven. Zo zorgde Accolade voor tweedehands bankjes in de Natuurontmoetingstuin (zie Figuur 3.24) en voorziet tuincentrum Welkoop de moestuin Beugel in Heerenveen van tweedehands gereedschap. Sociale initiatieven hebben eerder behoefte aan ruimten waar men elkaar kan ontmoeten, zoals bij [Inloopcafé Niet Stilzitten](#) en de [Kledingbank](#) in Sneek. Materiële middelen zijn dus cruciaal om een initiatief draaiende te houden. Initiatiefnemers steken dan ook veel tijd in het verwerven van deze middelen, bijvoorbeeld via crowdfunding.

Immateriële middelen: persoonlijke kwaliteiten, ervaring en inhoudelijke kennis

In een succesvol initiatief spelen ook immateriële middelen een belangrijke rol. Zo worden er specifieke kwaliteiten van kartrekkers gevraagd. Veelgenoemde kwaliteiten zijn enthousiasme, communicatief, leidinggeven, doorzettingsvermogen en lef. Volgens initiatiefnemers zijn

deze kwaliteiten essentieel om ervoor te zorgen dat het balletje blijft rollen. De kartrekker van de Natuurontmoetingstuin in Sneek legt hieronder uit hoe ze deze vaardigheden inzet.

"IK KIES ALTIJD VOOR MIJ PERSOONLIJK DINGEN UIT WAARIN IK IETS KAN TREKKEN. VROEGER WAS IK ALTIJD AL KLASSENVERTEGENWOORDIGER. ZOIETS MOET IK DOEN, DAT IS GEWOON DE ROL DIE MIJ LIGT. (...) ALS IK IETS WIL, DAN ZAL HET OOK GEBEUREN. DAT ZEG IK OOK STEEDS TEGEN –NAAM INITIATIEFNEMER–: 'DAT GELD... WIJ KRIJGEN DE BRUG, DIE KOMT ER'. GEWOON HERHALEN ALS EEN MANTRA, DAN KOMT IE ER OOK. JE MOET DOELGERICHT ZIJN EN VASTBESLOTEN."

Natuurontmoetingstuin - Sneek

Daarnaast helpt het als actieve bewoners ervaring hebben met eerdere projecten of soortgelijke projecten hebben bezocht. Veel kartrekkers hebben ervaring met andere initiatieven of bij

wijk- of vrijwilligersorganisaties. Ook bezoeken ze soortgelijke initiatieven die zich met hetzelfde thema bezighouden. Deelnemers van de Buurttuin in Sneek bezochten bijvoorbeeld

Figuur 3.24: Kinderen helpen bij het plaatsen van door Accolade gesponsorde tweedehands bankjes in de Natuurontmoetingstuin (bron: initiatiefnemer)

3. Initiatieven in beeld

meerdere initiatieven door het land die zich ook bezighouden met [permacultuur](#):

"UIT ANDERE INITIATIEVEN KREGEN WE HET IDEE OM EEN KALENDER TE MAKEN MET OPENINGSTIJDEN. IK BEDOEL, IN HET HELE LAND VINDEN ZE DINGEN UIT. JE HOEFT HET WIEL NIET TWEE KEER UIT TE VINDEN. JE MOET GEWOON GEBRUIK MAKEN VAN."

Buurttuin - Sneek

De opgedane ervaring en inspiratie van elders geeft vertrouwen om het initiatief nóg een keer uit te voeren, óf de motivatie om het verder te verbeteren.

Het belang van inhoudelijke kennis wordt tot slot vooral bij groene initiatieven genoemd. Het succes van een buurttuin valt of staat met slagen van de oogst. Tegenover het weer als onvoorspelbare en niet te beïnvloeden factor, is

kennis van natuurlijke en biologische processen daarom erg nuttig.

Een mix van denkers en doeners

Uit de benodigde middelen bleek al dat specifieke vaardigheden gevraagd worden van kartrekkers. Daarnaast wordt het ene initiatief gekenmerkt door denkers en het andere door doeners. Vaak gaat het echter om een mix. Denkers lobbyen bijvoorbeeld voor geldstromen en ondersteuning, maken projectplannen en verdelen taken. Doeners verrichten het handwerk, brengen creativiteit en zorgen ervoor dat het initiatief actief blijft. De initiatiefnemer van de Natuurontmoetingstuin in Sneek beschrijft dit hiernaast.

Voor een goed functionerend initiatief zijn aanvullende kwaliteiten en vaardigheden van initiatiefnemers dus van groot belang. Zoals we in [Figuur 3.9](#) al hebben kunnen zien, zijn veel initiatieven zich hiervan bewust. Zij organiseren zich in een team van meerdere personen. Zo kunnen kartrekkers van elkaars kwaliteiten profiteren en waar nodig taken van elkaar overnemen.

"DIE IS COMMUNICATIEF HEEL STERK, MAAR AL HET PAPIERWERK, AL HET GELD AANVRAGEN, ALLE VERANTWOORDING, DAT REGEL IK ALLEMAAL. DAT HEB IK WEL EENS, DAT IK DENK: 'OEH, DAT IK DAAR EEN BEETJE ALLEEN AAN STA TE SWIEPEREN'. ER ZIJN ER ALTIJD WEL ÉÉN OF TWEE DIE ZEGGEN VAN: 'IK DOE WEL HET STRATEGISCH WERK EN HET PAPIERWERK, EN DE ANDEREN DOEN HET PRAKTISCHE WERK'. JE HEBT VAN BEIDEN NODIG, ANDERS DAN GA JE HET NIET REDDEN."

Natuurontmoetingstuin - Sneek

Al met al zetten initiatieven in op een mix van middelen en een mix van denkers en doeners om het initiatief op stoom te houden. De ondersteuning die initiatieven daar graag bij ontvangen, is de volgende stap in deze analyse.

3.11. De ondersteuningsbehoeften van initiatieven

Niet verrassend ontvangen initiatiefnemers graag ondersteuning bij bovengenoemde zaken. Geld, materialen, ruimtes en kennis kunnen initiatieven verder helpen. Toch leveren de gesprekken met initiatiefnemers een genuanceerder beeld op. Niet alle initiatieven hebben behoefte aan ondersteuning. Daarnaast blijkt aandacht van professionals een belangrijke steun in de rug te zijn.

3. Initiatieven in beeld

De facilitator: gewenst én ongewenst

Initiatiefnemers reageren wisselend op de vraag of zij behoefte hebben aan (meer) ondersteuning. Een deel geeft aan geen ondersteuning nodig te hebben en/of er bewust geen gebruik van te maken. Zelfstandig functioneren heeft in hun ogen voordelen. Zo krijgen ze niet te maken met bureaucratie en hoeft aan niemand verantwoording te worden afgelegd. Stichting Sociaal Wijkteam Sperkhem-Tuindorp in Sneek is hier een voorbeeld van:

"EIGENLIJK BETALEN WE NU ALLES GEWOON ZELF. DAT VINDEN WE OOK NIET ERG. WANT ALS JE VAN DE GEMEENTE GELD KRIJGT MOET JE WEER UITLEGGEN WAT JE MET DAT GELD GAAT DOEN. DAAR HEB IK GEEN ZIN IN."

Stichting Soc. Wijkteam Sperkhem-Tuindorp-Sneek

Een ander deel van de initiatieven geeft aan ondersteuning wél op prijs te stellen. In het vervolg van deze paragraaf gaan we daar verder op in.

Voorafgaand is het goed op te merken dat slechts een aantal initiatieven aangeeft zonder steun niet te kunnen bestaan. Het gaat dan vooral om financiële steun. Voor de meeste van de 14 initiatieven waarmee we gesproken hebben geldt dat ondersteuning zeer wordt gewaardeerd, voor stabiliteit zorgt en mogelijkheden biedt voor groei, maar niet noodzakelijk is.

Ondersteuningsbehoeften

Welke hulp zouden initiatiefnemers graag ontvangen? De drie meeste genoemde ondersteuningsbehoeften zijn: promotie van het initiatief, een kleine financiële bijdrage of participatie van professionals in een deel van het initiatief.

Vooraf het vergroten van de bekendheid van het initiatief is voor veel initiatiefnemers belangrijk. Zij hopen daarmee meer deelnemers te werven. De WhatsApp-groep in Franeker (meer groepsleden), de Zwerfvuilgroep in Franeker (meer jonge deelnemers) en Circuittraining in Joure (meer sporters) zijn hier voorbeelden van.

Initiatiefnemers zien promotie van hun initiatief door professionals als een eenvoudige vorm van ondersteuning. Professionele organisaties hebben goede communicatiemiddelen met een groot bereik. Een portret in de bewonerskrant van Accolade kan voor een initiatief al veel betekenen. Tegelijkertijd is het een manier van samenwerken die in de ogen van initiatiefnemers gemakkelijk is op te zetten.

Een kleine financiële bijdrage zien initiatieven ook als een voor de hand liggende manier van ondersteuning. Het stimuleert de verdere ontwikkeling van een initiatief en helpt de continuïteit te borgen. Zo zou een kleine bijdrage de faciliteiten voor de Drie jaarlijkse activiteiten in de Ruitery in Drachten verbeteren:

"NOU KIJK, EEN EXTRA STEUNTJE, DAT IS NATUURLIJK ALTIJD WEL WELKOM. WANT IK BEDOEL, WE HEBBEN DAN NU EEN TENT GEKOCHT, MAAR IK WIL OOK HEEL GRAAG VOOR HEATERS GAAN. IK BEDOEL, DAT ZIJN ALLEMAAL WEER VAN DIE AANVULLENDE DINGEN EN DAT IS DAN TOCH WEL WEER PRETTIG. ALS JE DAT KAN VERWEZENLIJKEN. NOU, EN ALS EEN ORGANISATIE ZICH NOU GEROEPEN VOELT OM ONS TE HELPEN, HEEL GRAAG!"

Drie jaarlijkse activiteiten Ruitery - Drachten

3. Initiatieven in beeld

Verder geeft een aantal initiatieven aan baat te hebben bij de participatie van een professional. Door een specifieke taak of verantwoordelijkheid op zich te nemen, worden initiatiefnemers ontlast. Concrete voorbeelden hiervan zijn verantwoordelijkheid voor het onderhoud van een bruggetje in de Natuurontmoetingstuin en de schoonmaak van de kunsttunnel van [Tunnelvisie](#) in Franeker. Ook de initiatiefnemer van Circuittraining in Joure ziet dit als een mooie kans:

"EN WAT OOK HEEL FIJN ZOU ZIJN: DAT JE VOOR PARTICULIERE INITIATIEVEN DIE NOOIT NAAR EEN PROFESSIONEEL NIVEAU GAAN, BINNEN DE GEMEENTE GEWOON EEN DIENST HEBT DIE DE ADMINISTRATIE VOOR JE WAARNEEMT. IN HET BEGIN VOOR HELEMAAL NIKS, MAAR OP EEN GEGEVEN MOMENT VOOR EEN BEDRAG DAT JE OVEREENKOMT. DAN KAN IK ME FOCUSSEN OP HET INITIATIEF ZELF EN DE ADMINISTRATIE KAN DAN HEEL SIMPEL."

Circuittraining - Joure

In plaats van zelf een actieve een rol te vervullen, kunnen professionals ook mogelijkheden creëren voor initiatiefnemers om vaardigheden te ontwikkelen. Bijvoorbeeld door het aanbieden van coaching, training of het volgen van een opleiding.

Aandacht, aandacht, aandacht

De rode draad in de gesprekken met initiatiefnemers is dat ondersteunen vooral draait om aandacht. Ook als initiatieven niet direct

ondersteuning nodig hebben, is een signaal van waardering zeer welkom. De initiatiefneemster van de Drie jaarlijkse activiteiten in de Ruitery in Drachten omschrijft het belang van waardering (rechts).

Initiatiefnemers geven verschillende voorbeelden van hoe deze waardering kan worden getoond. Enthousiasme van professionals over het initiatief en de activiteiten wordt genoemd, evenals het uitdragen hiervan richting andere bewoners en organisaties. Belangstelling tonen door initiatieven te bellen en bezoeken is een tweede. Ook een keer meedenken over de aanpak wordt gezien als een signaal van waardering.

Kleine moeite, groot effect

De manieren van ondersteuning die initiatiefnemers aandragen vragen een relatief kleine inspanning van professionals in tijd en geld. Toch hebben ze een groot effect op het functioneren van het initiatief. Dit blijkt onder andere uit de antwoorden van initiatiefnemers op de vraag wat hen het idee gaf dat hun initiatief een succes zou worden. Het enthousiasme en betrokkenheid van andere bewoners en professionals blijkt essentieel voor het vertrouwen in een goede afloop.

"MAAR HET ZOU TOCH OOK WEL EENS LEUK WEZEN ALS JE DAN VAN ORGANISATIES OF WAT DAN OOK TE HOREN ZOU KRIJGEN VAN: 'NOU, DAT IS ECHT... NOU, HÈ!' WANT IK BEDOEL, JE DOET HET WEL DRIE KEER PER JAAR EN JE BENT NIET MAAR DRIE KEER PER JAAR BEZIG. NEE, DAARVOOR BEN JE AL WEKEN BEZIG. (...) KIJK, IK HOEF GEEN BEMOEIAL TE HEBBEN VAN EEN ORGANISATIE, MAAR EEN PLUIMPJE ZOU WEL EEN KEERTJE LEUK WEZEN."

Drie jaarlijkse activiteiten Ruitery - Drachten

3. Initiatieven in beeld

"WE MOETEN ER WEL VOOR VECHTEN OM DAT KLAAR TE KRIJGEN. GELUKKIG HEBBEN WE DAN DIE –NAAM WELZIJNSWERKER– ACHTER ONS STAAN. DAT IS ECHT EEN TOPPERTJE. DAT VIND IK ECHT EEN TOPPER. (...) EN HIJ HEEFT NU EEN NIEUWE FUNCTIE GEKREGEN. (...) MAAR HIJ BLIJFT HIER TOCH ACHTER ONS MEEDRAAIEN. HIJ LAAT JE NIET VERZUIPEN. WANT ALS JE ONS LAAT VERZUIPEN, DAN WETEN WIJ HET OOK NIET MEER."

Buurtkring Blaauwhof - Joure

Door de aandacht van professionals voelen initiatiefnemers waardering voor hun inzet en hebben ze het gevoel er niet alleen voor te staan. Het geeft initiatiefnemers een bepaald vertrouwen en vrijheid in hun handelen. Dit genereert positiviteit, trots en energie bij initiatiefnemers. Buurtkring Blaauwhof in Joure kan rekenen op de steun van zo'n professional.

Een grote betrokkenheid vanuit de wijk geeft initiatiefnemers de bevestiging op de goede weg te zijn. De steun van professionals helpt het enthousiasme van andere burgers te vergroten. De initiatiefnemer van Inloopcafé Nietstilzitten in Sneek omschrijft wat dit met hem doet (zie ook Figuur 3.25).

"EN TOEN KREEG IK AL EEN PAAR E-MAILTJES VAN: 'GOH, LEUK INITIATIEF. WIJ WILLEN OOK KOMEN'. NOU PRIMA. DAN ZITTEN WE HIER DE VOLGENDE KEER MET EEN STUK OF TIEN OM TAFEL. DUS IK DENK: IK BEREID NIKS VOOR. WE GAAN HET EENS HEBBEN OVER: WAT WIL IK NOU EIGENLIJK? WAT VERWACHTEN JULLIE HIER EIGENLIJK VAN? IK SCHROK ME DOOD; ER KWAMEN VEERTIG MAN! NIKS VOORBEREID! (...) HET WAS EEN HELE LEUKE BIJENKOMST. EN IK KREEG DAAR EEN PARTIJ ENERGIE VAN. IK VOND HET ZO LEUK."

Inloopcafé Nietstilzitten - Sneek

Figuur 3.25: Opening van Inloopcafé Nietstilzitten (bron: FrieschDagblad, 13-11-2015, via initiatiefnemer)

3. Initiatieven in beeld

Ook de initiatiefneemster van de Buurttuin in Sneek geniet van het enthousiasme:

"MAAR TOCH, NU ZIEN ZE DE RESULTATEN EN NU, JA MENSEN ZIJN POSITIEF AAN HET WORDEN EN HET VERANDERT OOK DE BUURT EN DAAR GENIET IK VAN. JE DEELT HET MET MENSEN, JE ZET HET SAMEN OP EN GENIET, JE DEELT SAMEN IN DE OOGST. TENMINSTE DAT IS DE OPZET, HET IS MISSCHIEN WEL IDEALISTISCH. MAAR ECHT WEL DINGEN ZIET GEBEUREN, WAT DAT BETREFT MIJN IDEALISME IS HELEMAAL TERUG."

Buurttuin - Sneek

Uit deze paragraaf kunnen een aantal inzichten meenemen. Duidelijk is dat professionals een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan initiatieven. Een bescheiden opstelling is op z'n plaats, want niet ieder initiatief zit op hulp van buiten te wachten. Wanneer ondersteuning wel gewenst is, gaat het vooral om promotie van het initiatief, een kleine financiële bijdrage of het inspringen van professionals bij specifieke werkzaamheden. Wat bovenal belangrijk blijkt, is het uitspreken van enthousiasme en waardering. Dit vergroot het zelfvertrouwen van initiatiefnemers en de betrokkenheid voor hun initiatief vanuit de omgeving.

3.12. Maatwerk gevraagd

In dit hoofdstuk zijn de kenmerken van initiatieven in het werkgebied van Accolade geanalyseerd. We hebben onder andere besproken op welke thema's ze actief zijn, hoe ze zijn georganiseerd en wat de drijfveren van initiatiefnemers zijn. Het tweede deel van het hoofdstuk ging over de toekomstplannen van initiatiefnemers en de benodigde mix aan middelen en actieve bewoners die zij nodig hebben hun initiatief op gang te houden. Ook hebben

we gekeken of en welke ondersteuning graag wordt ontvangen van professionals.

De initiatieven hebben een aantal gemene delers. Zo zijn veel initiatieven gericht op het contact tussen bewoners en trekt een kleine groep de kar. Initiatiefnemers maken volop gebruik van digitale communicatie. Ze hebben ook een uitstekend netwerk, maar werkelijke samenwerking met formele instanties of andere initiatieven is zeldzamer. Tot slot wordt het informele karakter van bewonersinitiatieven bevestigd wanneer we kijken naar het aantal dat formeel staat ingeschreven: twee derde is niet geregistreerd als rechtspersoon.

Ondanks deze patronen overheerst diversiteit. Naast sociale verbondenheid is de variatie aan thema's waarop initiatieven actief zijn groot. Ook de redenen waarom bewoners een initiatief zijn gestart, alsmede de ambities die ze hebben, lopen uiteen. De diversiteit zien we ook terug in of en hoe initiatieven ondersteund willen worden. Sommige initiatieven willen geen bemoeienis, anderen zijn geholpen met aandacht en waardering, en weer anderen willen graag samen met professionals optrekken,

of vragen om financiële middelen. Als we daarnaast bedenken dat dit onderzoek slechts een momentopname is, en ambities en behoeften verschillen door de tijd, dan is duidelijk dat het ondersteunen van initiatieven om maatwerk vraagt. Wat daarbij houvast kan bieden, bespreken we in het volgende hoofdstuk.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Bewonersinitiatieven leveren op veel vlakken een bijdrage aan een goed leven in de wijk. Ze dragen bij aan het contact tussen bewoners, het beter functioneren van voorzieningen en bieden kansen voor bewoners om zich verder te ontwikkelen. Dat lukt soms zelfstandig en vaker is hulp daarbij gewenst.

Accolade wil die ondersteuning waar mogelijk bieden. Zij opereert vanuit de overtuiging dat een actieve inzet van huurders en andere bewoners het leefplezier en betrokkenheid bij de wijk vergroot. Het vinden van een passende rol is echter niet gemakkelijk. Dit geldt voor veel instanties⁸⁶. De werkwijze van corporaties, welzijnsorganisaties en gemeenten is vaak anders dan die van bewonersinitiatieven. Het beleid en de procedures van deze organisaties zijn veelal gericht op standaardisatie. Ook worden plannen eerst zorgvuldig uitgedacht en afgestemd, zodat investeringen kunnen worden verantwoord. Actieve bewoners pakken het vaak anders aan. Ze hechten minder waarde aan een vooraf uitgedacht plan en zijn meer van het 'doen'⁸⁷.

Ze experimenteren, zoeken creatieve oplossingen en werken vaak op een informele manier. In dit hoofdstuk onderzoeken we hoe mede-

werkers van Accolade kunnen aansluiten op de logica van initiatieven, en wat dit betekent voor de werkwijze van Accolade.

Daarbij is het goed te bedenken dat ondersteuning door professionals niet altijd gewenst is. Zoals in het vorige hoofdstuk bleek, functioneren sommige initiatieven liever zelfstandig. Zij vrezen voor bureaucratie en de verplichting verantwoording af te moeten leggen. Ook is het belangrijk bewust te kiezen op welk moment en op welke manier ondersteuning wordt gegeven. Steun die is toegezegd moet kunnen worden waargemaakt en professionals moeten er voor waken dat zij een initiatief niet overnemen⁸⁸. Ook overvraging van actieve bewoners ligt op de loer, omdat juist zij zich vaak voor verschillende initiatieven en maatschappelijke organisaties inzetten⁸⁹. Tegelijkertijd leren we uit [Hoofdstuk 3](#) en eerdere studies dat hulp van professionals initiatieven kan versterken of

soms zelfs doorslaggevend is. Des te belangrijker om nader te bekijken hoe hun rol eruit kan zien.

We kiezen daarvoor voor de volgende opbouw: eerst grijpen we terug op het brede palet aan samenwerkingsvormen met bewoners uit [Hoofdstuk 2](#). Dat geeft ons de kans te bepalen wanneer een faciliterende en stimulerende inzet van professionals het beste past. Vervolgens beschrijven we vijf grondbeginselen voor het ondersteunen van initiatieven op basis van [Hoofdstuk 3](#) en de excursies. In de volgende paragraaf koppelen we dit aan de verschillende rollen die professionals kunnen kiezen wanneer zij deze grondbeginselen in de praktijk willen brengen. We baseren ons daarbij op de tien gesprekken die we hebben gevoerd met medewerkers van de afdeling Wijken & Buurten van Accolade, en met medewerkers van gemeenten en welzijnsorganisaties. Ook inzichten die het leertraject onder begeleiding van Twynstra Gudde heeft opgeleverd zijn verwerkt. Tot slot verkennen we wat het ondersteunen van bewonersinitiatieven vraagt van Accolade als organisatie en haar samenwerking met andere partijen.

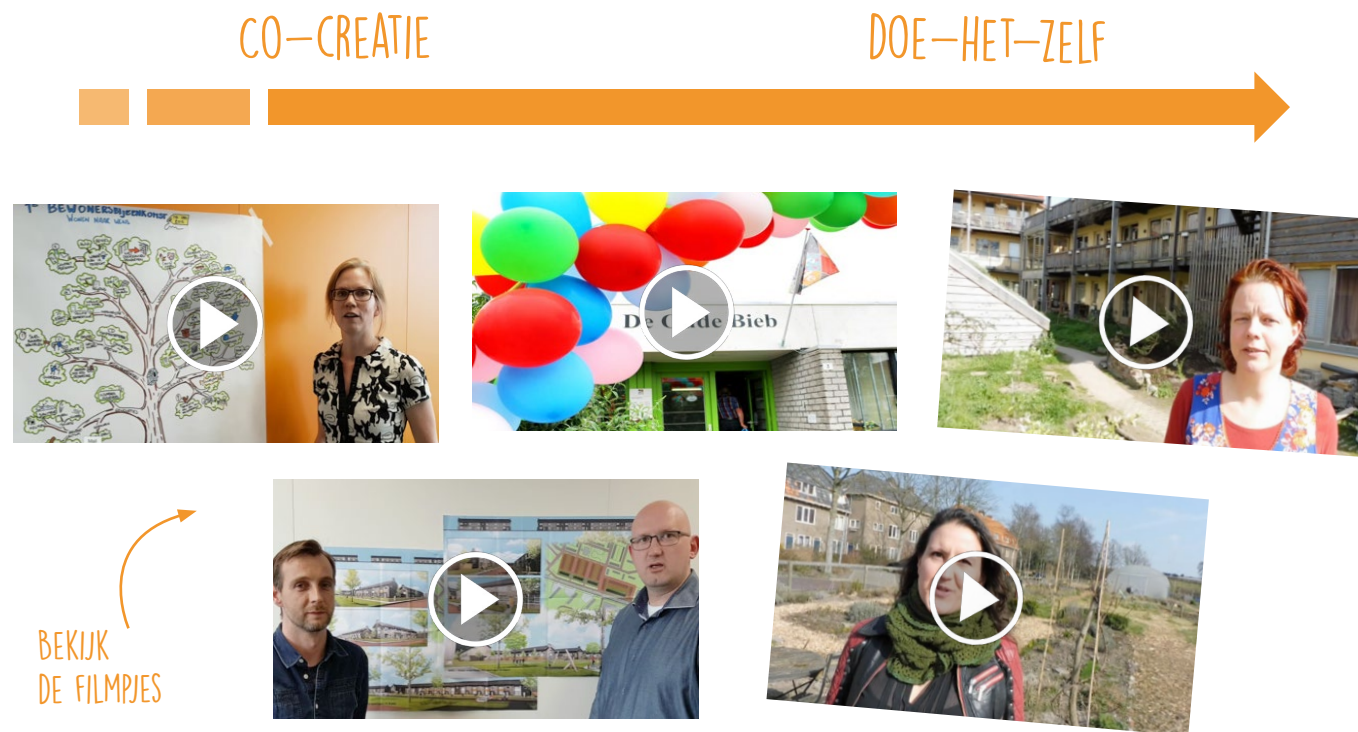

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

4.1. Het brede palet aan samenwerkingsrelaties met bewoners

Zoals in [Hoofdstuk 2](#) is besproken een variatie aan samenwerkingsrelaties tussen bewoners en organisaties (zoals Accolade) die in de wijk werken. Dit gaat van inspraak van bewoners op plannen en beleid van de corporatie tot het zelf opzetten en runnen van projecten in de wijk. Tijdens de excursies van Buurtmakers is een aantal voorbeeldprojecten met een grote rol voor bewoners bezocht (zie Figuur 4.1). Deze voorbeelden helpen te bepalen wanneer van professionals een ondersteunde in plaats van een regisserende rol wordt verwacht.

Rechts in de figuur is een pilotproject rond beleidsvorming van woningcorporatie Actium opgenomen. In deze pilot hebben huurders samen met de corporatie en de huurdersvereniging een beleidsvisie opgesteld over comfortverbeteringen en woningaanpassingen⁹⁰. De rol van huurders bestaat hier uit een bijdrage in de beleidsvorming. Uiterst rechts staat ecologisch wooncomplex Iewan in Nijmegen. Dit project is geheel door huurders zelf ontwikkeld en deels door hen gebouwd. Ook hebben zij het complex in eigen beheer. Bewoners voeren hier dus zelf de regie.

BEKIJK DE FILMPJES

Figuur 4.1: Inspiratie uit de Buurtmakers-excursies

90. De pilot is onderdeel van het Platform31 pilotprogramma 'Huurders aan de knoppen', zie Beuzenberg et al., 2017

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

In dit hoofdstuk richten we ons op de rol van professionals aan de rechterkant van het spectrum. Daar wordt van hen verwacht dat zij ruimte bieden aan initiatieven van actieve bewoners en dit waar mogelijk faciliteren en stimuleren. Het gaat daarbij in het bijzonder om 'grenswerkers'; zij die werken op het raakvlak tussen bewoners en Accolade. Denk aan wijkbeheerders, communicatiemedewerkers, of de mensen van klantcontact en woningverhuur. De analyse kan ook van waarde zijn voor professionals met soortgelijke functies bij gemeenten, welzijnsorganisaties of andere partijen in de wijk.

4.2. Grondbeginselen voor het ondersteunen van initiatieven

De analyse van initiatieven in [Hoofdstuk 3](#) leert ons dat bewonersinitiatieven divers zijn en dat daarom maatwerk wordt gevraagd. Toch kunnen we uit de ondersteuningsbehoeften van initiatieven en de excursies een vijftal grondbeginselen afleiden (zie Figuur 4.2). In deze paragraaf laten we zien hoe die principes richting kunnen geven aan de praktijk van Accolade.

Figuur 4.2

1) Waardeer het kleine, het spontane en het tijdelijke

Veel initiatieven zijn beperkt in omvang, zowel gezien het gebied waarop zij zich richten, als qua aantal deelnemers. Toch hebben ze vaak een positieve impact op het dagelijks leven van mensen. Sociale contacten worden versterkt, problemen in de wijk aangepakt, en deelnemers krijgen de mogelijkheid te werken aan maatschappelijke idealen. Het zijn bijdragen die ondanks hun beperkte omvang wel heel wezenlijk zijn en daarom waardering verdienen.

De wijze waarop deze initiatieven tot stand komen is vaak gebaseerd op 'doen' en 'gewoon beginnen'. Omarm die spontaniteit door mee te gaan in het enthousiasme van de initiatiefnemers en door er op te vertrouwen dat het tot iets gaat leiden. Hetzelfde geldt voor het tijds- pad van initiatieven. De looptijd van initiatieven en het tempo waarmee zij zich ontwikkelen, zijn vaak onzeker. Een doorwrocht projectplan ontbreekt meestal. Het verloop van het initiatief is daarnaast afhankelijk van de veelal vrijwillige inzet van de kartrekkers. Neem daarom een ontspannen houding aan ten opzichte van het tijds- pad en richt afspraken met initiatiefnemers hierop in.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

2) **Benader initiatiefnemers als gelijkwaardige partners**

Initiatiefnemers stoppen veel tijd en energie in hun initiatief. Zij weten alles over het project en vaak ook veel over de buurt of wijk. Beschouw initiatiefnemers daarom vanaf het begin af aan als gelijkwaardige partners in de ontwikkeling van de wijk, en respecteer hun vrijwillige inzet.

Tekenend is een anekdote van een initiatiefneemster over een bijeenkomst met professionals:

"NADAT WE EEN AVOND LANG IN HET
BUURTHUIS HADDEN VERGADERD, LIETEN
ZE MIJ MET DE AFWAS ZITTEN. DAT
TERWIJL ZIJ DE OVERUREN KREGEN
BETAALD EN IK ER M'N VRIJE AVOND
VOOR OP GAF"

Initiatiefneemster – geanonimiseerd

3) **Toon enthousiasme en betrokkenheid**

Enthousiasme en betrokkenheid vanuit de omgeving is essentieel voor het succes van een initiatief, zo blijkt uit [Hoofdstuk 3](#). Het geeft initiatiefnemers vertrouwen in een goede afloop en kan als een enorme aanmoediging worden ervaren. Toon daarom regelmatig interesse in de voortgang van het initiatief. Oprechte betrokkenheid en een compliment op z'n tijd zijn altijd belangrijk, ongeacht of een initiatief ook nog met andere middelen wordt ondersteund.

4) **Sluit aan bij de motieven van initiatiefnemers**

Zonder actieve bewoners geen initiatief. Hun motivatie is dus doorslaggevend bij het tot stand komen en draaiende houden van initiatieven. In [Hoofdstuk 3](#) hebben we geleerd dat verschillende motieven een rol spelen. Verken deze motieven en probeer in de ondersteuning zoveel mogelijk bij deze motieven aan te sluiten. Dat het initiatief ook bijdraagt aan andere doelen is voor initiatiefnemers bijzaak. Geef daarnaast tijdig aan wanneer doelen van initiatiefnemers in strijd zijn met de belangen van andere bewoners of met die van de eigen organisatie. Dit voorkomt dat initiatiefnemers

rekenen op een partnerschap in gevallen waar dat niet mogelijk is.

5) **Wees helder in wat initiatiefnemers van je mogen verwachten**

Een professional waar initiatiefnemers op terug kunnen vallen wanneer het tegenzit, is goud waard. Dat geldt ook voor het enthousiasme voor de ideeën van initiatiefnemers. Echter, niets is teleurstellender dan een toezegging die niet wordt waargemaakt. Wees daarom helder over welke ondersteuning bewoners van je mogen verwachten. Wees ook open over de hobbels die daarbij mogelijk genomen moeten worden en houd ze op de hoogte van de vorderingen. Dat draagt bij aan het onderlinge begrip.

Nu we deze grondbeginselen in beeld hebben, bekijken we nader welke rollen professionals kunnen aannemen als zij deze in praktijk willen brengen.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

4.3. Twaalf keer faciliteren en stimuleren

Professionals kunnen bewonersinitiatieven op twee manieren ondersteunen: 1) door bestaande initiatieven te **faciliteren** in hun behoeftes, en 2) door actieve bewoners te **stimuleren** om hun bestaande initiatief uit te breiden of nieuwe initiatieven op te zetten.

Wat betekent het faciliteren en stimuleren van initiatieven concreet? Om dit helder te krijgen gebruiken we het werk van onderzoekers Oude Vrielink & van de Wijdeven⁹¹. Zij onderscheiden concrete rollen die professionals kunnen spelen. In Tabel 4.1 is te zien dat deze rollen zijn onder te verdelen naar type benadering (organisatorisch of persoonlijk) en naar communicatierichting (contact met de initiatiefnemers zelf of met de betrokken professionals en de buurt). Dit leert ons dat het bij het faciliteren en stimuleren van initiatieven draait om twee doelen. Enerzijds gaat het om het organiseren van een voor bewoners stimulerende omgeving waar alle betrokkenen elkaar makkelijk weten te vinden. Anderzijds gaat het om persoonlijke begeleiding van initiatieven en het bijsturen van ideeën en plannen waar dit nodig is.

	Organisatorische benadering	Persoonlijke benadering
Rol in contact met de initiatiefnemers	<p>Burgerkracht aanvullen</p> <p>Tolk: begrip kweken voor elkaars manier van werken door een vertaalslag maken van werkwijze van bewoners naar denkwijze en beleidstaal van professionele organisaties.</p> <p>Toetsers: bekijken of en hoe ideeën en projecten van bewoners zijn in te passen binnen regels en procedures.</p> <p>Gids: bewoners de kansrijke richting op sturen en in contact brengen met de juiste contactpersonen.</p> <p>Ondersteuner: met kleine bijdragen, financieel of materieel, de volgende stap voor het initiatief mogelijk maken.</p>	<p>Initiatiefnemer(s) aanmoedigen</p> <p>Spiegel: bewoners bewuster maken van wat ze kunnen en hoe ze naar zichzelf kijken.</p> <p>Supporter: betrokkenheid tonen bij het initiatief en bewoners aanmoedigen actie te ondernemen.</p>
Rol in contact met de omgeving	<p>Verbindingen creëren</p> <p>Pr-medewerker: binnen het professioneel netwerk zorgen voor bekendheid van het initiatief en van eigen organisatie als ondersteuner.</p> <p>Netwerkbouwer tussen organisaties: mensen in contact brengen van verschillende instanties.</p> <p>Kritische noot: werkwijze en regels van eigen of andere organisaties ter discussie stellen ten behoeve van slagingskans bewonersinitiatieven.</p>	<p>Gemeenschapsgevoel aanwakkeren</p> <p>Schijnwerper: aandacht genereren rond initiatieven zodat de initiatiefnemers openlijk waardering ontvangen en anderen worden getriggerd.</p> <p>Netwerkbouwer tussen bewoners/projecten: actieve bewoners met elkaar in contact brengen.</p> <p>Praatpaal: bewoners met vragen, klachten en ideeën een luisterend oor bieden.</p>

Tabel 4.1: Typologie van ondersteunende rollen voor professionals in en rondom bewonersinitiatieven (gebaseerd op Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2011)

91. Oude Vrielink & van de Wijdeven, 2011.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Hieronder verkennen we de rollen van professionals verder. Daarbij maken we gebruik van de ervaringen die zijn opgetekend in interviews met medewerkers van de afdeling Wijken & Buurten van Accolade, gemeenteambtenaren en welzijnsmedewerkers.

Faciliteren van bestaande initiatieven

Uit de gesprekken leren we dat met name drie vormen van faciliteren worden toegepast:

- Betrokkenheid tonen bij het initiatief: luisteren naar en meedenken met initiatiefnemers.
- Het informeren over procedures en regelgeving en waar mogelijk wegnemen van belemmeringen die zij opleveren.
- Het beschikbaar stellen van budget, ruimten en/of materialen.

De wijkbeheerders van Accolade en de medewerkers van klantcontact spelen hierin een sleutelrol. Zij staan in direct contact met de huurders en andere bewoners. Dat stelt hen in staat meteen te reageren op vragen en ideeën. De geïnterviewde wijkbeheerders herkennen zich in deze rol, ook wel de 'praatpaal' rol in Tabel 4.1. Zij zien zichzelf als de ogen en oren van de wijk, staan open voor vragen en zijn in de meeste gevallen ook bereid om mee te

denken. Ook welzijnsmedewerkers en wijkmanagers van de gemeente geven aan dat zij worden gezien als vraagbaak of aanpreekpunt. Gezamenlijk informeren deze professionals initiatieven over de mogelijkheden die ze hebben, zoals het aanvragen van budget.

Ook helpen ze initiatiefnemers om de juiste contactpersonen te vinden, duidend op de rol 'gids' in Tabel 4.1.

"ER KOMT EEN VRAAG UIT DE WIJK EN JE HEBT ZOIETS VAN JEETJE NOU, DIE KAN JE DAAR MEER OVER VERTELLEN. DAN GA JE DIEGENE BELLEN. IS HET GOED DAT IK JE TELEFOONNUMMER DOORGEEF? JA, IS GOED. DAN REGEL JE DAT. DAARNA LAAT JE HET LOS."

Medewerker Wijken en Buurten

Voor professionals zijn goede verbindingen binnen de eigen organisatie en met partnerorganisaties dus essentieel (zie de rol van 'netwerkbouwer'). Een voorbeeld hiervan is de prettige samenwerking die de gemeente en Caleidoscoop (opbouwwerk) in Heerenveen ervaren:

"DE ENE KEER LEG IK DE BAL KLAAR EN SCHIET ZIJ HEM ERIN, EN DE ANDERE KEER LEGT ZIJ DE BAL KLAAR EN SCHIET IK HEM ERIN."

Welzijnsmedewerker

Professionals kunnen ook de rollen van 'tolk' en 'toetsers' vervullen. Zij maken de vertaalslag tussen de werkwijze van bewoners en de taal en denkwijze van professionele organisaties. Ook bekijken ze of en hoe ideeën en projecten van bewoners zijn in te passen binnen regels en procedures. Een professional betrokken bij de Buurttuin in Sneek geeft hierover aan:

"IK LEER BEWONERS DAN OOK DAAR ZO GOED MOGELIJK MEE OM TE GAAN EN DIE REGELS GEWOON TE VOLGEN, ANDERS KOM JE ER NIET. JE BENT SCHAKEL TUSSEN SYSTEEM EN LEEFWERELD VOOR MENSEN DIE VASTLOPEN IN DE SYSTEMEN EN WAARIN JE BEIDE KANTEN MOET BELICHTEN. (...) JE PROBEERT ELKAARS WERELD TE BEGRIPPEN."

Betrokken professional - Buurttuin Sneek

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Uit de interviews komt naar voren dat over deze regels geregeld frustraties zijn bij zowel bewoners als professionals. Het gaat dan met name over de duur en starheid van procedures, zoals verwoord door een medewerker van Wijken en Buurten:

"ALS WIJ DIE VRIJHEID HEBBEN, TUURLIJK, DAN KUN JE ER OOK VEEL KORTER OP INSPELEN. NU MOET HET WEER OVER EEN SCHIJF VAN MENSEN HEEN. (...) EN DE BEGROTING DIE MOET VOOR EEN BEPAALDE DATUM WORDEN INGEDIEND. BEN JE DAARNA, JA, DAN MOET JE WACHTEN OP DE VOLGENDE BEGROTING."

Medewerker Wijken en Buurten

Medewerkers van Accolade kunnen dit aan de orde stellen door zich binnen de eigen organisatie op te stellen als 'kritische noot'. Op die manier kunnen zij proberen regels en procedures te versimpelen en uitzonderingen gemakkelijker te maken. De recent georganiseerde lunchbijeenkomsten met de directie bieden

bijvoorbeeld een kans het gesprek hierover aan te gaan. Tot slot is het beschikbaar stellen van middelen een veelgebruikte vorm van faciliteren. Professionals hebben dan de rol van 'ondersteuner'⁹². Vaak gaat het dan om bescheiden, maar behulpzame bijdragen:

"WAT HEBBEN JULLIE NODIG? (...) ER IS WEL EEN RUIMTE BESCHIKBAAR OM EENS MET EEN GROEP TE GAAN ZITTEN PRATEN. WE WILLEN OOK WEL NAAR JULLIE KOMEN. HEBBEN JULLIE EEN KRAAMPJE NODIG? HEBBEN JULLIE KOFFIE EN THEE NODIG? DAN FACILITEREN WIJ DAT. WILLEN JULLIE DAT ER UITNODIGINGEN GEMAAKT WORDEN? NOU ALS JULLIE DE UITNODIGING MAKEN, DAN ZORGEN WIJ DAT ZE GEPRINT WORDEN EN BEZORGEN ZE."

Medewerker Wijken en Buurten

Gemeente, provincies en maatschappelijke organisaties blijken ook regelmatig directe financiële steun te bieden. Vaak worden daar voorwaarden aan verbonden: initiatieven worden gevraagd hun plannen concreet op papier te zetten. Wederkerigheid werd in de interviews bijvoorbeeld genoemd als criterium voor het toezeggen van financiële steun. Initiatieven dienen dan aan te geven hoe ze van plan zijn iets terug te doen voor de wijk. Ook kwam een breed draagvlak naar voren als belangrijke voorwaarde. De budgetten zijn niet bedoeld voor besloten feestjes of eenlingen. De bevindingen in [Hoofdstuk 3](#) geven de indruk dat het risico hierop bij in kaart gebrachte initiatieven klein is. Veruit de meeste van hen streven er naar een breed publiek te bereiken.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Stimuleren van nieuwe initiatieven

Naast het faciliteren van bestaande initiatieven, kunnen professionals bewoners ook stimuleren en motiveren om zich in te zetten voor de wijk. Uit de gesprekken komen drie vormen naar voren:

- Startende en al succesvolle initiatieven in de spotlight zetten.
- Initiatieven onder de aandacht brengen van instanties en de eigen rol als aanjager meer bekend maken.
- Bewoners en hun ideeën steunen en van feedback voorzien.

Zoals beschreven in [Hoofdstuk 3](#), zien veel geïnterviewde initiatiefnemers een concrete rol voor Accolade in het promoten van hun initiatief. Deze rol wordt ook wel 'schijnwerper' genoemd. Het gaat enerzijds over het genereren van publiciteit rondom bewonersinitiatieven in de beginfase, bijvoorbeeld door een portret in [bewonersblad Bij Ons](#). Het doel is dan de bekendheid te vergroten en andere bewoners te interesseren om ook mee te doen. Anderzijds gaat het om promotie en het vieren van het succes van initiatieven die al een tijd op weg zijn. Deze al succesvolle initiatieven een podium bieden, levert de vrijwilligers openlijke

waardering op en erkenning voor hun inzet. Bijvoorbeeld:

"LAATST HADDEN WE DE OPENING VAN DE BUURTTUIN, ÉÉN HAD WORTELTAART GEMAAKT, ÉÉN HAD POMPOENSOEP, DUS DAN PRESENTEER JE (ACTIEVE BEWONER) JEZELF OOK."

Welzijnsmedewerker

Deze persoonlijke benadering van promotie fungeert niet alleen als beloning voor de actieve bewoners. Het inspireert en stimuleert ook andere bewoners om iets soortgelijks op te zetten.

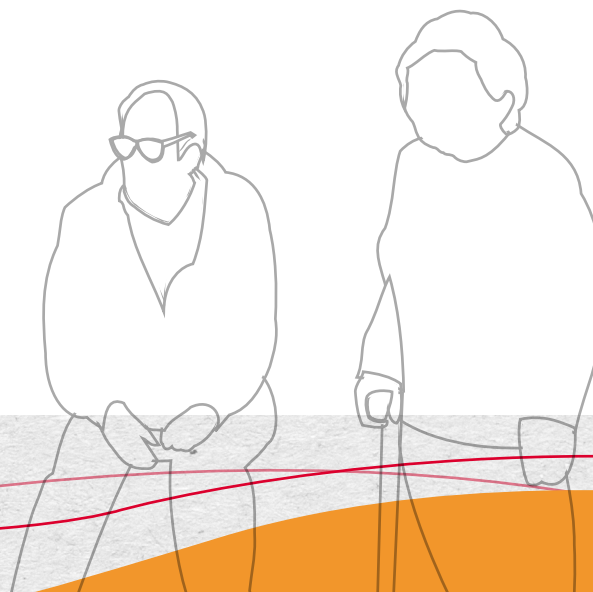
Een meer organisatorische benadering om initiatieven te promoten past bij de rol van 'pr-medewerker'. In deze rol promoot de professional (ideeën voor) initiatieven bij andere instanties die in de wijk actief zijn. Hierdoor wordt het voor het initiatief makkelijker om met deze organisaties contact te leggen. Daarnaast

krijgt de professional zelf ook meer naamsbekendheid bij deze organisaties als aanjager van initiatieven. Dit maakt het in de toekomst eenvoudiger haar of zijn rol te vervullen.

Voor Accolade is dit een rol met potentie. Uit gesprekken met actieve bewoners en andere professionals blijkt dat de rol van Accolade in de ondersteuning van bewonersinitiatieven nog als onduidelijk wordt ervaren. Accolade kan haar betrokkenheid bij evenementen als [NLdoet](#) en [Burendag](#) gebruiken om haar rol te verduidelijken. Ook kan ze deelnemen aan netwerkbijeenkomsten van (informele) organisaties in de wijk. Een voorbeeld komt uit Joure:

"ZO HOUDEN WE OOK ÉÉN KEER PER JAAR EEN NETWERKBIJEENKOMST VOOR DE PLAATSELIJKE BELANGEN EN HET DORPSHUISBESTUUR, JUUST OM ERVARINGEN VAN ELKAAR, MET ELKAAR TE DELEN, EN OM TE LATEN ZIEN WAT ER ALLEMAAL GEBEURT."

Gemeenteambtenaar

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Tot slot kunnen professionals zich inzetten voor de persoonlijke groei van bewoners. Twee rollen uit Tabel 4.1 die hierbij komen kijken zijn 1) 'spiegel': aan de hand van feedback ervoor zorgen dat bewoners bewuster naar zichzelf, de wijk en hun ideeën voor een initiatief gaan kijken. 2) 'supporter': laten merken achter het initiatief te staan, door betrokkenheid te tonen en bewoners aan te moedigen zaken zelf te organiseren. Deze twee rollen geven initiatiefnemers extra vertrouwen.

Voor Accolade liggen deze rollen voor de hand. Haar medewerkers zijn regelmatig in de wijk. Dat geeft hen de kans af en toe te vragen naar de plannen van bewoners en ook (nog) niet actieve bewoners uit te nodigen om zich in te zetten voor de wijk. Een leuk voorbeeld waarin Accolade een aanmoedigende rol heeft gespeeld, is toen het Rode Dorp in Franeker 100 jaar bestond:

Tegelijkertijd wordt in de gesprekken aangegeven dat terloops contact in de wijk niet altijd vanzelfsprekend is. De taakgerichte wijkbezoeken, de beperkte openingstijden van wijkkantoren en de uitbesteding van het contact met bewoners tijdens sommige werkzaamheden

aan aannemers, zetten deze informele vorm van contact onder druk. Het daagt Accolade in ieder geval uit elk moment van contact tussen haar organisatie en bewoners zo goed mogelijk te benutten. Ook kan ze proberen haar zichtbaarheid te vergroten wanneer ze in de wijk aanwezig is. Een mooi voorbeeld hiervan werd gegeven tijdens het bezoek aan de buurt Mjølnerparken in Kopenhagen. Iedereen die daar werkzaamheden uitvoert aan dit revitalisatieprogramma - eigen werknemers en ingehuurde krachten, vaklui en projectleiders - gaat met een

hesje aan op pad (zie Figuur 4.3). Elke activiteit rond het revitalisatieprogramma is daarmee goed zichtbaar voor bewoners en alle professionals zijn makkelijk aanspreekbaar.

Al met al bestaat er een ruim assortiment aan rollen die grenswerkers van Accolade kunnen aannemen in het faciliteren en stimuleren van een bewonersinitiatief. Deze verscheidenheid biedt de mogelijkheid in te spelen op de wisselende behoeften van en mogelijkheden voor actieve bewoners en hun initiatieven. Zo kunnen professionals hun aanpak per plek en moment in de tijd aanpassen.

"IK HEB DE BEWONERS BENADERD ZO VAN 'ZULLEN WE DAAR EEN FEESTJE VAN MAKEN, WANT DAT IS WEL HEEL BIJZONDER'. EN DAAR HEBBEN WE EEN FEESTJE VAN GEMAAKT, SAMEN MET DE BEWONERS."

Medewerker Wijken en Buurten

Figuur 4.3: De hesjes van Mjølnerparken

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

4.4. Uitdagingen voor grenswerkers

Het faciliteren en stimuleren van initiatief door bewoners stelt grenswerkers ook voor uitdagingen. Op basis van de gesprekken lichten we er twee uit:

- 1) de bereidheid van bewoners om zelf zaken op te pakken
- 2) de afstemming binnen de eigen organisatie.

Sommige initiatieven komen geheel uit bewoners zelf. Vaak is er ook sprake van aanmoediging van professionals. In de gesprekken komt naar voren dat deze aanmoedigingen niet altijd in goede aarde vallen.

"WE STAAN ER HEEL ERG VOOR OPEN
MAAR IK MERK NOG WEL, DAT IS NOG
STEEDS TREKKEN AAN EEN DOOD PAARD.
HET IS MOEILIK OM ER WAT BEWEGING
IN TE KRIJGEN."

Medewerker Wijken & Buurten

Soms zijn bewoners simpelweg te druk met andere zaken in hun leven. In andere situaties is er überhaupt geen interesse. Onderzoekers Hurenkamp & Tonkens⁹³ proberen dit gebrek aan animo te verklaren. Zij onderscheiden naast 'denkers' en 'doeners' in de wijk ook diegenen die 'met rust gelaten' willen worden. Ze voeren drie mogelijke belemmeringen aan die deze groep kan ervaren om actief te worden in de wijk. De eerste is onbekendheid met medebewoners. Soms is dit een bewuste keuze en andere keren een gevolg van de omstandigheden. Hoe dan ook zorgt anonimiteit ervoor dat reacties van anderen op jouw actie moeilijk zijn in te schatten. Deze onzekerheid weerhoudt bewoners ervan actief te worden. Ten tweede rijmt het zijn van een actieve bewoner voor sommigen niet met hun identiteit. Zij vinden een actieve rol niet bij zichzelf passen. Tot slot kan wantrouwen een factor zijn. De uitnodiging van medebewoners of professionals om mee toe doen, wordt in dat geval met achterdocht ontvangen. De bewoner kan bijvoorbeeld het gevoel hebben dat dit enkel wordt gedaan om iets anders voor elkaar te krijgen, zoals een financiële besparing.

Voor professionals is het belangrijk dat zij zich van deze mogelijke belemmeringen bewust zijn. Daarnaast is het raadzaam een gebrek aan bereidheid van bewoners zelf in actie te komen ook te accepteren. Anders kan het beeld ontstaan dat enkel een actieve bewoner een goede bewoner is.

Een tweede uitdaging voor grenswerkers is de afstemming binnen de eigen organisatie. Omdat zij werken op het raakvlak tussen bewoners en Accolade, staan zij met één been in de wijk en

met het andere been in de eigen organisatie⁹⁴. Daarbij belanden ze regelmatig in een spagaat (Figuur 4.4). Kiezen voor de logica van het bewonersinitiatief of voor de werkwijze van Accolade is dan geen optie. Voor een oplossing moeten ze beide 'werelden' samenbrengen. Dat levert spanningen op in de positie die grenswerkers kiezen en in de samenwerking met afdelingen binnen de eigen organisatie. In de leerateliers zijn deze verkend en enkele daarvan zijn te zien in Tabel 4.2.

BEKIJK
HET FILMPJE

Figuur 4.4: De spagaat van grenswerkers: soortgelijke dilemma's voor gemeenteambtenaren
(Bron: Marije van den berg / Tweebeeld)

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

Structuurkant		Improvisatiekant
• Accolade moet het buurtbelang in de gaten houden		• Initiatiefnemer dient het buurtbelang aan te tonen
• Alleen faciliteren wat binnen de visie, regels en afspraken past		• Alles faciliteren wat volgens je gevoel belangrijk is
• Vooraf toestemming vragen		• Achteraf excuses aanbieden
• Zorgvuldig afwegen		• Experimenteren
• Gelijk behandelen door afspraken voor iedereen te laten gelden		• Verschil maken door opvallende initiatieven te steunen
• Als je bewoners vanaf het begin betreft, duurt het te lang		• Als je bewoners vanaf het begin betreft, voelen ze eigenaarschap

Tabel 4.2: Spanningen in het werk van grenswerkers

Spanningen zijn moeilijk te vermijden. Ze maken deel uit van het verschil in werken en logica van bewonersinitiatieven enerzijds en Accolade anderzijds. Sterker nog, spanningen zijn juist waardevol. Ze laten zien waar Accolade en actieve bewoners afhankelijk van elkaar zijn en elkaar aanvullen. Dat geldt ook voor afdelingen van Accolade onderling. Zo kunnen experimenten van wijkbeheerders slimme, nieuwe manieren van samenwerking met bewoners opleveren. Tegelijkertijd is het zorgvuldig afwegen van tijd en geld door een financieel manager

cruciaal voor de gezonde bedrijfsvoering. Daar waar verschillende uitgangspunten samenkomen, worden ook bij uitstek innovatieve en creatieve oplossingen bedacht.

In het leertraject is aangereikt dat een zekere ontspannenheid in het omgaan met spanningen de kans biedt ze te benutten. Het helpt om daarbij het spanningsveld concreet te maken door te achterhalen wat er precies schuurt. Vervolgens is het van belang om voor het vraagstuk dat voorligt de meerwaarde van beide

uitgangspunten te herkennen en erkennen. Denk bijvoorbeeld aan alle initiatieven gelijk behandelen versus de meest opvallende initiatieven steunen. De laatste stap is te bepalen hoe ze allebei een plek kunnen krijgen in de aanpak.

Samenvattend hebben wijkbeheerders, communicatiemedewerkers en de mensen van klantcontact een sleutelpositie in de ondersteuning van bewonersinitiatieven. Als grenswerkers werken ze op het raakvlak tussen bewoners en Accolade. We hebben vijf grondbeginselen vastgesteld die

hen kunnen helpen de samenwerking met actieve bewoners succesvol te maken. Vervolgens zijn twaalf concrete rollen besproken waarmee zij het faciliteren en stimuleren van bewonersinitiatieven invulling kunnen geven. Tot slot is verkend hoe grenswerkers kunnen omgaan met een beperkte bereidheid van bewoners om zelf zaken op te pakken en met spanningsvelden binnen de eigen organisatie. In het laatste deel van dit hoofdstuk gaan we kort in op enkele aandachtspunten voor de ondersteuning van initiatieven op organisatieniveau.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

4.5. Aandachtspunten op organisatie-niveau

Een systematische analyse van beleid of processtromen is geen expliciet onderdeel geweest van het onderzoek. Toch is op basis van de gesprekken met actieve bewoners, huurdersverenigingen en professionals wel een aantal aanbevelingen voor de organisatie als geheel te benoemen. We behandelen deze puntsgewijs.

• **Werk aan een herkenbare identiteit in het partnerschap met actieve bewoners**

Welke rol Accolade voor zichzelf ziet in de samenwerking met actieve bewoners is voor mensen van buiten de organisatie regelmatig onduidelijk. Dat terwijl de organisatie zelf wil uitstralen dat zij een actieve rol van huurders en andere bewoners aanmoedigt. Ze werkt vanuit de overtuiging dat eigenaarschap van bewoners bijdraagt aan goed leven in de wijk.

Accolade kan daarom explicieter zijn in welk partnerschap zij graag aangaat met actieve bewoners. Bewoners en professionele organisaties in de wijk weten zo op welke wijze zij met Accolade kunnen bouwen aan een energieke wijkgemeenschap. Tegelijkertijd kan een her-

kenbare positie ook intern effect hebben. Medewerkers zullen hun inzet voor bewonersinitiatieven sneller als een gewaardeerde bijdrage aan de organisatiedoelstellingen beschouwen.

Ook de huurdersverenigingen kunnen hierbij een belangrijke rol vervullen. Zij hebben veelal een goed netwerk in wijk. Huurdersverenigingen zouden daarom een rol kunnen spelen in het verbinden van (potentiële) initiatieven en professionals en van initiatieven onderling. Daarnaast kunnen zij, ook vanwege hun wettelijke taak, erop toezien dat de belangen van actieve huurders en andere bewoners voldoende blijven geborgd in de werkwijze van Accolade. Zij kunnen er eveneens op toezien dat dit niet ten koste gaat van de minder actieve huurders.

• **Verlaag de drempel voor bewoners om zelf in actie te komen**

Een bewonersinitiatief starten vraagt een serieuze investering van bewoners. Ook moeten ze een idee hebben hoe te beginnen. Beide zijn regelmatig belemmeringen voor bewoners om daadwerkelijk in actie te komen. Accolade kan in ieder geval op twee manieren bijdragen aan het wegnemen van deze belemmeringen. Zij kan bewoners inspireren met voorbeelden van

initiatieven uit andere wijken en plaatsen. Naast de kenmerken van het initiatief, kan hierbij aandacht worden geschonken aan de manier waarop het tot stand is gekomen. Dit geeft bewoners zicht op de stappen die zij kunnen zetten om een soortgelijk project te starten.

Daarnaast zijn in het bijzonder startende initiatieven gebaat bij goede communicatie met Accolade. De energie kan snel uit een initiatief weglopen wanneer bewoners het idee hebben niet serieus te worden genomen. Hetzelfde geldt wanneer zij dreigen vast te lopen in de procedures van grote organisaties. Binnen Accolade dient het dus helder te zijn hoe met binnenkomende ideeën wordt omgegaan. Daarbij is het raadzaam om per initiatief één contactpersoon aan te wijzen. Deze contactpersoon moet op zijn of haar collega's kunnen rekenen bij het vlot beantwoorden van vragen en verzoeken rondom het initiatief. Het [Kompas](#), ontwikkeld door corporatie Woonstad Rotterdam, is een mooi voorbeeld van het stroomlijnen van communicatie met startende initiatieven.

4. Hoe Accolade initiatieven kan ondersteunen

• **Vergroot binnen de organisatie de bekendheid met de werkwijze en motieven van bewonersinitiatieven**

Actieve bewoners hebben vaak een enorme toewijding voor hun initiatief. Die komt voort uit verschillende motieven. Daarnaast hebben ze hun eigen manier van werken. Hoe meer werknemers van Accolade een 'gevoel' hebben bij wat initiatiefnemers drijft en hoe zij te werk gaan, des te groter is het collectieve inlevingsvermogen van de organisatie. Dat maakt het voor bewoners makkelijker een partnerschap met Accolade te ontwikkelen. Ook wordt het voor grenswerkers eenvoudiger om vragen en dilemma's te bespreken met hun collega's en gezamenlijk op te lossen. Accolade kan de bekendheid van haar werknemers met burgerinitiatieven onder andere vergroten door op bezoek te gaan bij initiatieven, initiatiefnemers een podium te geven tijdens bijeenkomsten en door samen met bewoners pilots op te zetten.

• **Vergroot de handelingsruimte van grenswerkers**

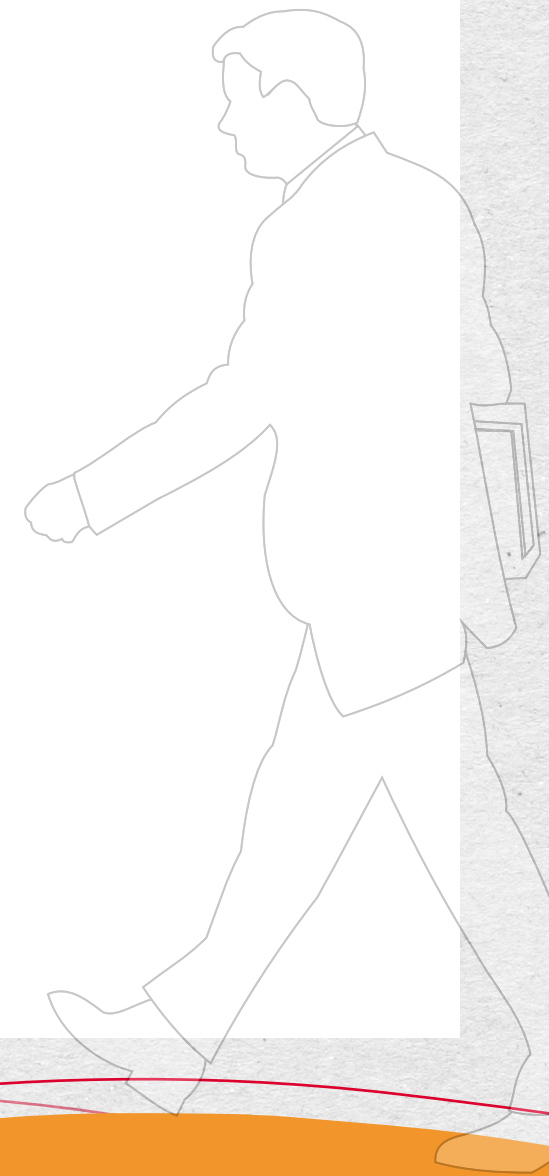
Bij het faciliteren en stimuleren van bewonersinitiatieven zijn grenswerkers gebaat bij de mogelijkheid zelfstandig te beslissen over de inzet van middelen. Dan kunnen zij zich

opstellen als een daadkrachtige partner en het moment van enthousiasme bij initiatiefnemers benutten. Het creëert tevens de mogelijkheid te improviseren wanneer de situatie erom vraagt. Accolade zou daarom de handelingsruimte van bijvoorbeeld wijkbeheerders kunnen vergroten. Daarmee moet op de koop worden toegevoegd dat niet alle investeringen het beoogde resultaat hebben. Daartegenover staan de onverwachte successen van andere initiatieven.

• **Trek samen op met andere partners in de wijk**

Gemeenten, welzijnsorganisaties en wijkplatforms zijn belangrijke ondersteuners van bewonersinitiatieven. Accolade kan in ieder geval op drie manieren haar krachten met deze organisaties bundelen. Allereerst door samen de ontwikkeling van bewonersinitiatieven te monitoren. Monitoring helpt in te spelen op verschuivingen in de behoeften en de problemen van initiatieven. Ook kan het langdurig volgen van initiatieven een beter begrip opleveren van de effecten op de wijk. Ten tweede kan kennis en ervaring over de omgang met bewonersinitiatieven worden uitgewisseld. Zo helpen organisaties elkaar bij het ontwikkelen van vruchtbare coalities in de wijk. Tot slot

kunnen organisaties gebruik maken van elkaars netwerken en contacten in de wijk en met andere professionele partijen. Voor wat betreft de samenwerking met de gemeenten kan deze voor een deel ook zijn vertaling krijgen in de jaarlijkse prestatieafspraken.

Intermezzo: Co-creation is a mindset, a value-system and a practical approach

Lars A. Engberg – Aalborg Universiteit, Kopenhagen

In Denmark, housing professionals and residents work together to improve the housing environment, particularly in social housing. Organized tenants discuss and plan for the general upkeep of the housing estate. Some take care of playgrounds and green areas, some organize social events. Often you find a community building in the estate used as a meeting place for civil society activities.

What is the role of the housing association in all this? Housing professionals work to 'co-create' housing services together with tenants instead of for the tenants. Tenants are organized in a democratic system, and their representatives are actively involved in most housing issues. One example: The can hire and fire the housing CEO.

Most organizations, also housing providers, typically deliver specific services to clients in systematic, rule-regulated and cost-effective manners. Long-term experiences with service production, estate management and customer feedback influence how the organization thinks and operates. This is a rational approach, and it works. But co-creation is more. What is it?

Co-creation is a mindset, a value-system, and a practical way to do things. As a mindset, it is based on a claim: If we rethink and

react how we normally do things together with external parties, we can improve while better accommodating external needs and preferences. And when we open our doors and working-processes to tenants and other stakeholders, we get a golden opportunity to rethink everything. Rethinking creates value. It optimizes the cost-quality relationship, and it allows us to examine our organizational blind spots. We create value when we continue to reinvent our roles and strategies. And we create value when external stakeholders challenge us on core operations. It's relevant for everyone in our organization, not only top management.

Co-creation is a value-system, because it reflects our core values: Trust. Reciprocity. Dialogue. Respect. Empowerment. Professionalism. Proactive care. Curiosity. Hospitality. A holistic approach to housing quality. The Accolade delegation that I had the privilege of meeting in Copenhagen, vividly communicated

these core values. The delegation investigated Danish examples of co-creation in housing and community development. One of the tools in the practical toolbox of co-creation is the 'steering-committee' with tenants, housing professionals, City Council representatives and other parties. It focuses on positive projects in the district, and it works; people develop trust and mutual goals to the benefit of everyone. Other tools for co-creation are open meetings, working groups, workshops, maintenance plans, area plans; it goes on. The point is: Accolade is already there, it is only a matter of inviting more people to see it, and share. Good luck!

Lars A. Engberg

5. Tot hier en nu verder ⁹⁵

Eigen initiatief door bewoners is van waarde voor de wijk. Accolade erkent dit en stimuleert eigen initiatief. Zo ontwikkelt zij samen met bewoners wijkvisies en steunt zij een aantal bewonersinitiatieven. Tegelijkertijd is er meer mogelijk om het ontstaan van een energieke wijkgemeenschap te stimuleren. Op basis van de inzichten uit hoofdstuk 3 en 4 doen we negen concrete suggesties om hiermee aan de slag te gaan.

5.1. Negen keer een stap vooruit

1) Zet initiatieven in de spotlight

De meeste initiatiefnemers waarderen hulp bij de promotie van hun initiatief. Accolade kan die hulp bieden door initiatieven te portretteren in haar bewonersblad Bij Ons of op sociale media. Een andere suggestie is de ontwikkeling van een serie mini-documentaires in samenwerking met regionale media. Het levert initiatiefnemers openlijke waardering op voor hun inzet en een mogelijkheid meer deelnemers te werven. Daarnaast kan de promotie van initiatieven andere bewoners inspireren en stimuleren om iets soortgelijks op te zetten.

2) Organiseer een fietstocht langs initiatieven voor medewerkers van Accolade

Geen 11-steden, maar een 11-initiatieven fietstocht langs initiatiefnemers in het werkgebied

van Accolade. Bezoek vanuit Accolade draagt voor initiatiefnemers bij aan het gevoel van erkenning. Tegelijkertijd geeft het medewerkers van Accolade inzicht in wat initiatiefnemers drijft en hoe zij te werk gaan.

3) Moedig bewonersinitiatieven aan zich aan te melden bij MAEXchange

[MAEXchange](#) is een digitaal platform voor maatschappelijke initiatieven. Initiatiefnemers kunnen op dit platform een beschrijving van hun initiatief invoeren. Ook kunnen zij aangeven welke behoeften zij hebben. Samen met MAEXchange en partners van Accolade in de wijk kan vervolgens een monitoringsprogramma worden ingericht. Met behulp van deze monitoring wordt de waarde van initiatieven voor de wijk inzichtelijk. Daarnaast helpt het Accolade en haar partners in te spelen op verschuivingen in de focus en behoeften van initiatieven.

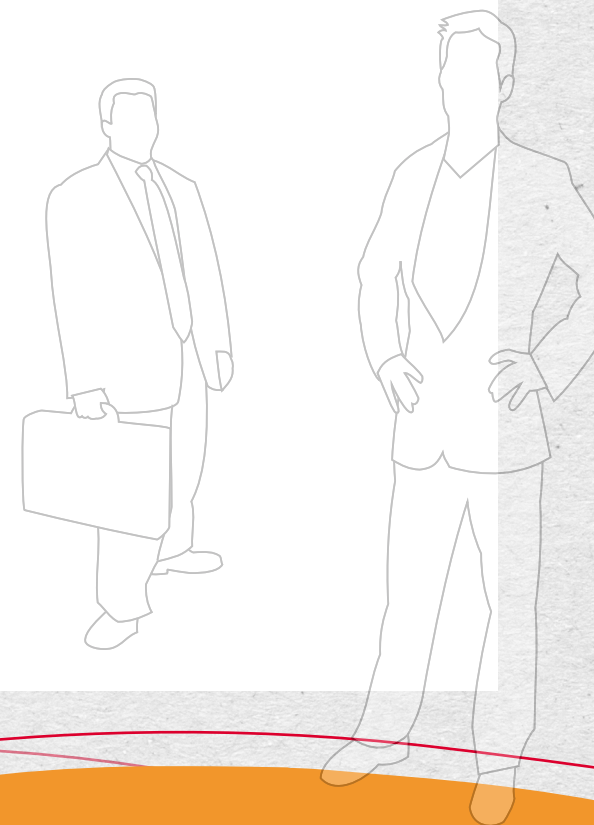
4) Voorzie wijkbeheerders van een eigen investeringsbudget en vraag hen zelf een rapportagevorm te ontwikkelen.

Wijkbeheerders zijn de ogen en oren in de wijk voor Accolade. Voor initiatiefnemers zijn zij dan ook een belangrijk aanspreekpunt en sparringpartner. Met een eigen investeringsbudget kunnen wijkbeheerders snel kleine belemmeringen wegnemen of een initiatief een steuntje in de rug geven. Door hen zelf handelingsvrijheid te geven wordt bureaucratie beperkt en hun professionaliteit erkend. Vraag wijkbeheerders zelf een lichte vorm van verantwoording te ontwikkelen die ook zachte maatschappelijke opbrengsten erkent.

5) Nodig werknemers uit een dag te wisselen van afdeling

Samenwerking met actieve bewoners vraagt ook een goede samenwerking binnen de eigen organisatie. Initiatiefnemers denken veelal niet vanuit beleid of procedures, maar vanuit 'wat werkt'. Daarmee denken ze dwars door organisatiestructuren heen. Om de ideeën van initiatiefnemers te matchen met de mogelijkheden van Accolade, dienen werknemers gevoel te hebben voor de organisatie in zijn geheel. Wanneer zij

de waarden, prioriteiten en werkwijze van de verschillende afdelingen kennen, is het makkelijker oplossingen te bedenken. De ervaringen met de koplopersgroep van Buurtmakers leert ons dat een keer meedraaien met collega's daarbij kan helpen.

5. Tot hier en nu verder

6) Organiseer werksessies waarin grenswerkers benaderingen en tools van andere organisaties verkennen

Actief burgerschap is een thema dat veel aandacht krijgt. Ook andere organisaties investeren daarom in kennisontwikkeling, zowel op nationaal als lokaal niveau. Het wiel helemaal zelf uitvinden is dus niet nodig. Enkele voorbeelden van ontwikkelde tools en inspirerende organisaties zijn: [ACTIE-instrument Platform31](#), [Burger-initiatieven in zorg en welzijn voor dummies van Vilans](#), [De overheidsparticipatiekrant van Cmo Stamm](#), Future creating workshops van 3B Kopenhagen (zie Figuur 5.1), [Verdienmodellen en slimme financiering van de provincie Overijssel](#), [Wat werkt in de Wijk, Vrijwilligers Academie Fryslân](#) en [Buurtwijs](#). Maak ruimte voor grenswerkers, die werken op het raakvlak tussen bewoners en Accolade, om deze en andere methoden te verkennen. Zo kunnen zij hun eigen manier van werken verrijken.

7) Start pilots die experimenteren met verschillende vormen van partnerschap met huurders en andere bewoners

Het streven van Accolade naar 'inspirerende participatie' vraagt om het maken van vliegreuen. De bewonersinitiatieven die centraal

staan in dit onderzoek laten zien dat er een breed spectrum aan samenwerkingsrelaties bestaat. De ene keer participeren bewoners in een project van Accolade en de andere keer neemt Accolade deel aan een initiatief van bewoners. Met een serie van pilots, waarin bij elke pilot een andere samenwerkingsrelatie centraal staat, kunnen de verschillen worden ervaren. Bewoners en professionals kunnen zo

gemeenschappelijk ontdekken welke samenwerkingsvorm het beste past bij welke situatie. Ook kan worden bekeken waar deze verschillende vormen elkaar kunnen aanvullen.

8) Betrek huurdersverenigingen bij de beleidsontwikkeling rondom bewonersinitiatieven

Accolade en de huurdersverenigingen kunnen elkaar versterken in het creëren van een goede

voedingsbodem voor eigen initiatief van bewoners. Huurdersverenigingen hebben veelal een goed (informeel) netwerk in de wijk. Zij kunnen Accolade helpen bij het in kaart brengen van kansen en belemmeringen voor bewoners om actief te worden. Ook kunnen zij bij beleidsimplementatie het belang van actieve en minder actieve bewoners bewaken.

9) Agendeer de ondersteuning van bewonersinitiatieven bij het overleg over prestatieafspraken

Accolade maakt ieder jaar prestatieafspraken met gemeenten. De komende cyclus kan benut worden om de kennis die Accolade nu heeft over bewonersinitiatieven en de rol die zij daarbij kan spelen, in te brengen in de voorbereidende besprekingen. Doel kan dan zijn om samen te komen tot zo gunstig mogelijke condities voor bestaande en toekomstige initiatieven.

“Future creating workshop” is een methode om een cultuur waarin alleen expertkennis telt te doorbreken. Bewoners worden gezien als experts en ontwikkelen middels 3 stappen een aanpak voor een probleem dat zij ervaren

Voorbeeld Urbanplanen, Kopenhagen

*“The good life for young people in Urbanplanen”
(positieve insteek)*

Stap 1.

Critical reflection:
wat zijn de knelpunten?
(negatieve insteek)

Stap 2.

Utopian reflection:
wat zijn je dromen? Hoe zou een perfecte buurt eruit zien?
(ontstijgen dagelijkse beslomeringen)

Stap 3.

Realization:
welke eerste stappen kan je zetten?
(concrete veranderingen realiseren & zelfvertrouwen vergroten)

Figuur 5.1: Inspiratie uit Kopenhagen: “Future creating workshop” (bron: 3B Kopenhagen)

Verantwoording

De informatie over de bewonersinitiatieven is stapsgewijs en middels 'sneeuwballen' verzameld. Dit heeft een brede inventarisatie van initiatieven opgeleverd in een vijftal plaatsen binnen het werkgebied van Accolade. Deze plaatsen zijn Drachten, Franeker, Heerenveen, Joure en Sneek.

De eerste stap van de inventarisatie was het opstellen van een groslijst van namen van initiatieven en contactgegevens van kartrekkers per plaats. Hiervoor zijn per plaats gesprekken gevoerd met medewerkers van de afdeling Wijken & Buurten van Accolade en medewerkers van welzijnsorganisaties en de gemeente. Daarbij is ook uitgevraagd welke ondersteuning zij bieden aan initiatieven. Voor de inventarisatie is verder door de onderzoekers online gezocht naar initiatieven en heeft Accolade een oproep aan initiatieven gedaan zich te kenbaar te maken. Via deze brede inventarisatie zijn 246 initiatieven in beeld gekomen.

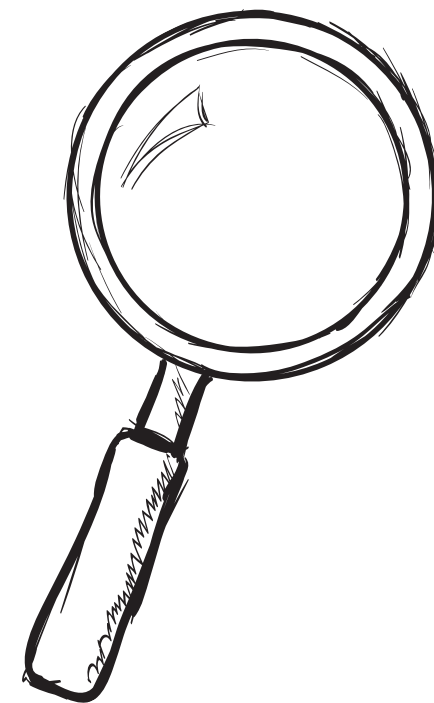
Op basis van deze groslijsten zijn vervolgens 133 bewonersinitiatieven benaderd. Initiatieven werd gevraagd om een vragenlijst met basisinformatie over het initiatief in te vullen. Dit kon zowel telefonisch als online. Thema's die hierin aanbod kwamen, waren de aanleiding, doelstelling, thematische focus, fase van ontwikkeling, juridische vorm, activiteiten en het bereik van het initiatief. Ook is er gevraagd naar het oprichtingsjaar, de samenwerkingsverbanden en de bijdragen aan de wijk. Uiteindelijk hebben 87 initiatieven de vragenlijst ingevuld, waarvan 82 relevant bleken.

Respondenten konden ook aangeven of ze openstonden voor een vervolgesprek.

71 van de 82 initiatieven hebben hier positief op geantwoord. De onderzoekers hebben hieruit 14 initiatieven als mini-case study geselecteerd. Deze selectie is gebaseerd op variatie in plaats, thema, omvang en professionaliteit. Van de 14 mini-case studies zijn 3 initiatieven onderzocht door onderzoekers en 11 initiatieven door masterstudenten Sociale Planologie, Rijksuniversiteit Groningen. De studenten zijn hiervoor getraind in het afnemen van interviews.

Per mini-case study zijn 2 semi-gestructureerde interviews gehouden met 1) een (of meerdere) kartrekker(s) en 2) een betrokken professional of deelnemer. Het [CLEAR-model](#) uit [Hoofdstuk 2](#) diende hiervoor als basis. Op deze manier is inzicht verkregen in de ervaringen van kartrekkers, deelnemers en professionals. Verder is tijdens de aftrap van het project een enquête gehouden onder alle aanwezige medewerkers van Accolade. Ook is een interview gehouden met huurdersverenigingen.

De opnames van de interviews zijn getranscribeerd (woord voor woord uitgetypt) en gecodeerd op basis van thema's uit de interviewgide. Dit houdt in dat overeenkomstige thema's in de verschillende gesprekken zijn vergeleken. Over elk thema is vervolgens een samenvatting geschreven op basis van citaten uit de interviews.

Verantwoording - Geïnterviewden

Nr.	Initiatief	Plaats	Geïnterviewden
1	Buurtkring Blaauwhof	Joure	2 bewoners / 1 professional
2	Buurtuin Lemmerweg-Oost	Sneek	2 bewoners / 1 professional
3	Circuittraining	Joure	1 bewoner / 1 professional
4	Drie jaarlijkse activiteiten Ruitery	Drachten	4 bewoners
5	Inloopcafé 'Nietstilzitten'	Sneek	2 bewoners
6	Kledingbank 'Een Tweede Leven'	Sneek	1 bewoner / 1 professional
7	Koffieochtend voor alleengaanden	Heerenveen	2 bewoners
8	Minibieb Ruitery	Drachten	1 bewoner / 1 professional
9	Moestuin Beugel	Heerenveen	1 bewoner / 1 professional
10	Natuurontmoetingstuin Noorderhoek	Sneek	1 bewoner / 1 professional
11	Stichting Sociaal Wijkteam Sperkhem-Tuindorp	Sneek	2 bewoners
12	Kunsttunnel 'Tunnelvisie'	Franeker	4 bewoners / 1 professional
13	WhatsApp-groep Schalsumerplan	Franeker	1 bewoner / 1 professional
14	Zwerfvuilgroep Professorenwijk	Franeker	2 bewoners
TOTAAL			29 INTERVIEWS

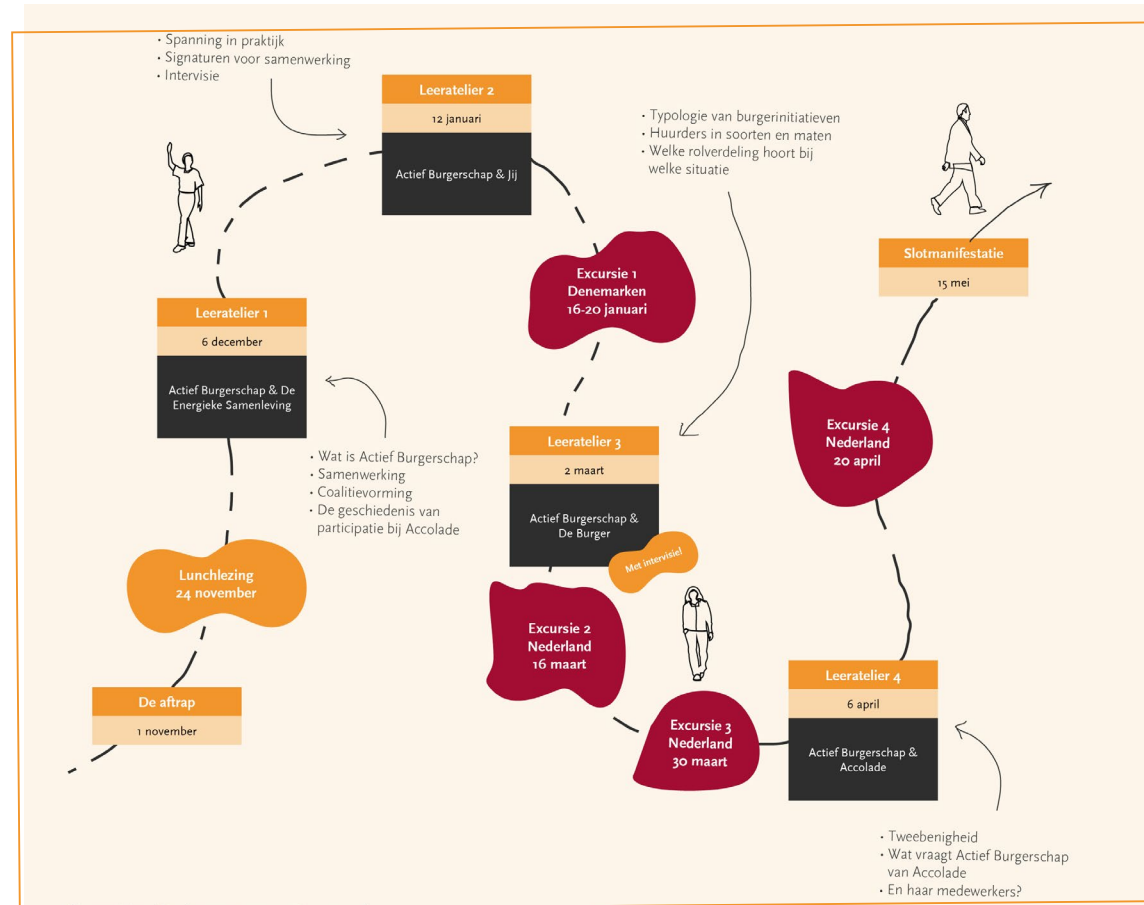
Plaats	Geïnterviewden
Drachten	<ul style="list-style-type: none"> • Accolade: 1 wijkbeheerder, 1 medewerker Wijken & Buurten. • Gemeente + welzijn: 1 wijkmanager, 1 projectmanager, 1 opbouwwerker.
Franeker	<ul style="list-style-type: none"> • Accolade: 1 wijkbeheerder, 1 medewerker Wijken & Buurten. • Gemeente + welzijn: 1 beleidsmedewerker samenleving, 1 medewerker gebiedsteam.
Heerenveen	<ul style="list-style-type: none"> • Accolade: 1 wijkbeheerder, 1 medewerker Wijken & Buurten. • Gemeente + welzijn: 1 wijkmanager, 1 opbouwwerker.
Joure	<ul style="list-style-type: none"> • Accolade: 1 wijkbeheerder, 1 medewerker Wijken & Buurten. • Gemeente + welzijn: 2 dorpencoördinatoren, 1 cultuurcoach.
Sneek	<ul style="list-style-type: none"> • Accolade: 1 wijkbeheerder, 1 medewerker Wijken & Buurten. • Gemeente + welzijn: 1 dorpen- en wijkencoördinator, 1 opbouwwerker.
Huurdersbelangen	Bewonersraad Friesland & Huurdersvereniging Franeker
TOTAAL	23 INTERVIEWS

Tabel V.1:
Overzicht interviews 14 mini-case studies

Tabel V.2:
Overzicht interviews professionals

Verantwoording - Leertraject

Parallel aan het onderzoek liep een leertraject met acht koplopers. Dit waren zeven werknemers van verschillende afdelingen van Accolade en een huurster. In Figuur V.1 is het programma van dit leertraject afgebeeld.

Figuur V.1: Het leertraject van Buurtmakers

Dankwoord

Dit onderzoek is onderdeel geweest van leer- en onderzoekstraject Buurtmakers. Dat maakte het mogelijk voor professionals en onderzoekers om samen op te trekken. Een koplopersgroep met medewerkers van Accolade en een huurster is actief betrokken bij het verzamelen en analyseren van de gegevens. Gekoppeld aan het onderzoek heeft ook een aantal excursies en trainingen plaatsgevonden. Die hebben de groep in staat gesteld zowel de kracht als ingewikkeldheid van co-creatie met bewoners te ervaren. De combinatie van analyseren en ervaren is in onze ogen van grote waarde geweest voor Buurtmakers. Enkele ervaringen uit de excursies en trainingen zijn dan ook verwerkt in dit rapport.

Graag willen we Accolade hartelijk danken voor het mogelijk maken van Buurtmakers. We hebben het vertrouwen en de openheid in de samenwerking gewaardeerd. Ook bedanken we de koplopersgroep voor hun inzet en enthousiasme, Lars Engberg van Aalborg Universiteit voor de uitstekende studietrip in Kopenhagen, Ina Horlings en de studenten van het vak *Engaging Society in Spatial Transformation* voor hun hulp bij de dataverzameling, en collega Diana Bruinewoud en student-assistenten Sara Smaal, Joey Koning, Bart Bouwman en Matia Kosters voor hun ondersteuning. Verder kijken wij met veel plezier terug op de samenwerking met Martine de Jong en Pim Nijssen van Twynstra Gudde bij het verzorgen van de trainingen. Tot slot spreken we onze diepe dank uit aan de respondenten en geïnterviewden voor hun medewerking en openhartigheid in het delen van hun ervaringen. Zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Ward Rauws
Ruben Bouwman
George de Kam

Groningen, Mei 2017

Referenties

- Accolade (2015a) Elke stap telt. Visie en organisatiestrategie 2015-2020.
- Accolade (2015b) Vernieuwend Participatiebeleid.
- Accolade (2016) Terugblik en vooruitblik focusproject Inspirerende Participatie. (Intern document)
- Andrews, R., and G. Brewer. 2013. "Social Capital, Management Capacity and Public Service Performance: Evidence from the US States." *Public Management Review* 15 (1): 19–42.
- Amichai-Hamburger, Y. (2008). Potential and promise of online volunteering. *Computers in Human Behavior*, 24(2), 544–562.
- Arnouts, R., Van der Zouwen, M., & Arts, B. (2012). Analysing governance modes and shifts—Governance arrangements in Dutch nature policy. *Forest policy and economics*, 16: 43-50
- Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M., & Klok, P. J. (2012). Citizens' initiatives: How local governments fill their facilitative role. *Local government studies*, 38(4), 395-414.
- Beekers, W. P. (2012). Het bewoonbare land: geschiedenis van de volkshuisvestingsbeweging in Nederland.
- Beest, R. van (2014). Inventarisatie zorg coöperaties 2014, Utrecht: Aedes- Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg
- Bertot, J., Jaeger, P., Munson, S., & Glaisyer, T. (2010). Engaging the public in open government: Social media technology and policy for government transparency. *Computer*, 43(11), 53–59.
- Beuzenberg, V., Schreuders, H. A. Visser (2017) Huurders blijven(d) aan de knoppen. Eerste resultaten na anderhalf jaar Pilotprogramma. Platform31
- Blond, P. (2010). *Red Tory: How left and right have broken Britain and how we can fix it*. Faber & Faber.
- Boonstra, B., & Boelens, L. (2011). Self-organization in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research & Practice*, 4(2), 99-122.
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From engagement to co-production: The contribution of users and communities to outcomes and public value. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1119-1138.
- Boutellier, H. (2011). *De improvisatiemaatschappij*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Bultmsa, E., Van der Veen, N., Hitzert, J. (2015) Minsken meitsje de mienskip. Succes- en faalfactoren van burgerinitiatieven in Fryslân. Partoer.
- Burger, A. & Dekker, P. (red) (2001) *Noch Markt noch Staat, de Nederlandse non-profit sector in internationaal vergelijkend perspectief*. Den Haag, SCP
- Castells, M. (1996) *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell
- Denters, B. (2016): Community self-organization: potentials and pitfalls. In Edelenbos, J.; Van Meerkerk, I. (eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance: Self-organization and Participation in Public Governance*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp. 230–253.
- Denters, S. A. H., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. H. M. (2013a). Burgers maken hun buurt. Platform31.
- Denters, S. A. H., Bakker, J. H. M., Oude Vrielink, M. J., & Boogers, M. J. G. J. A. (2013b). *Burgerinitiatieven in Overijssel: een inventarisatie*.
- Docherty, I., Goodlad, R., & Paddison, R. (2001). Civic culture, community and citizen participation in contrasting neighbourhoods. *Urban Studies*, 38(12), 2225-2250.
- Engberg L A, Bayer S, Tarnø C S (2000) *Konsensus-Styring i Kvarterløft: Kommunernes Erfaringer med Organisering af Kvarterløft [Consensus-Steering in "Neighbourhood Uplift". Organisation of Area-Based Interventions in Local Government] (By og Byg Resultater, 002)* (Hoersholm, Statens Byggeforskningsinstitut).
- Engberg, L. A. (forthcoming) *Climate adaptation and citizens' participation in Denmark. Experiences from Copenhagen*
- Ekkers, P. & Helderman J. (2010) *Van volkshuisvesting naar woonbeleid*. Den Haag, SDU
- Flanagan, A. J., Stohl, C., & Bimber, B. (2006). Modeling the structure of collective action. *Communication Monographs*, 73(1), 29–54.
- Fulbright-Anderson, K. & Auspos, P., (2006). *Community Change: Theories, Practice and Evidence*. Washington D.C, the Aspen Institute
- Hajer, M. (2011). *De energieke samenleving. Op zoek naar een sturingsfilosofie voor een schone economie*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Hassink, J., M. Elings, R. van. Dam, & R.J. Fontein (2013) *Zoekers gevonden. Een zoektocht naar een succesvolle strategie voor groene burgerinitiatieven*. Wageningen: Universiteit Wageningen
- Heijden, V. D. J., Dam, R. V., Noortwijk, R. V., Salverda, I., & Zanten, I. (2011). *Experimenteren met burgerinitiatief: van doe-het-zelf naar doe-het-samen maatschappij*.
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. H., Duyvendak, J. W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam/Den Haag: UvA/Nicis.
- Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2011). *De onbeholpen samenleving: burgerschap aan het begin van de 21e eeuw*. Amsterdam University Press.
- Huygen, A., van Marissing, E., Boutellier, J. C. J., & Nederland, G. J. J. (2012). *Conditie voor zelforganisatie*. Verwey-Jonker Instituut.
- Igalla, M., & van Meerkerk, I. (2015). *De duurzaamheid van burgerinitiatieven*. *Bestuurswetenschappen*, 69(3), 25-53.
- Jong, M. de (2016) *Coalition Planning; Directive, collective and connective ways of working on the interface of established institutions and individual aspirations*, in: L. Boelens and G. de Roo (ed.) *Spatial Planning in a Complex Unpredictable World of Change; towards a proactive co-evolutionary type of planning within the Eurodelta*, InPlanning, Groningen.
- Koffijberg, J.J., 2005. *Getijden van beleid: omslagpunten in de volkshuisvesting* (Doctoral dissertation, TU Delft, Delft University of Technology).
- Kooiman, J. (2003). *Governing as Governance*. London: Sage.
- Lenos, S., Sturm, P., Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland. Quick scan van 34 coalitieakkoorden en raadsprogramma's voor de periode 2006 - 2010*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek
- Linders, D. (2012). From e-government to we-government: Defining a typology for citizen coproduction in the age of social media. *Government Information Quarterly*, 29(4), 446-454.
- Lowndes, V., L. Pratchett, Stoker, G. (2006a). *Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: the CLEAR framework*. *Social Policy & Society*, 5(2), p. 10.
- MAEX (2006) *De stand van het land. Geraadpleegd op 30 april 2017 via <https://www.maex.nl/news/mshv12016>*

Referenties

- Maiello, Antonella, Ana Carolina Christovão, Ana Lucia Nogueira de Paiva Britto, and Marco Frey. "Public participation for urban sustainability: investigating relations among citizens, the environment and institutions—an ethnographic study." *Local Environment* 18, no. 2 (2013): 167-183.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2013). De Doe-Democratie. Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving. Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2016). De Omgevingswet. Geraadpleegd op 26-4-2017 via <http://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/wet>.
- Ministerie van volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (2007). Actieplan krachtwijken. Van aandachtswijk naar krachtwijk.
- Misa, T.J., P. Brey & A. Feenberg (red.) (2003) *Modernity and Technology*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Moulaert, F., Martinelli, F., Swyngedouw, E., & Gonzalez, S. (2005). Towards alternative model (s) of local innovation. *Urban studies*, 42(11), 1969-1990.
- Mujde, A. & S. Daru, Actieve burgers en vrijwilligersorganisaties, CIVIQ: 2005.
- Nederhand, J., Bekkers, V., & Voorberg, W. (2016). Self-Organization and the Role of Government: How and why does self-organization evolve in the shadow of hierarchy? *Public Management Review*, 18(7), 1063-1084.
- Omló, J., Bool M. & Rensen P. (2013) *Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in het sociale domein*. Amsterdam, Uitgeverij SWP
- Oude Vrielink, M. & van de Wijdeven, I. (2007). Wat kan wél. Hoe bewoners zelf bijdragen aan de sociale binding in de wijk. Tilburg/Rotterdam: Tilburgse School voor politiek en bestuur/SEV.
- Oude Vrielink, M., & Verhoeven, I. (2011). Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid. B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij, 38(11), 377-387.
- Raad voor leefbaarheid en infrastructuur (2015). *Vernieuwing omgevingsrecht: maak de ambities waar*. Den Haag: Rli.
- Reijndorp, A. (2004) *Stadswijk: Stedenbouw en dagelijks leven*. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- Ritzer, G. (2004) *McDonaldization: The Reader*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Putten, N. Van., 2006. Terug naar de stad. Een kleine geschiedenis van het grotestedenbeleid. De Bink BV/Min van BZK, Leiden.
- Raad van de Leefomgeving (2015) *Vernieuwing omgevingsrecht: maak de ambities waar*. Den Haag
- Rauws, W.S. Why planning needs complexity: Towards an adaptive approach for guiding urban and peri-urban transformations. Rijksuniversiteit Groningen, 2015.
- Rochdale 50 jaar. 12 mei 1903-12 mei 1953. Jubileumboek, uitgegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Coöperatieve Bouweneniging 'Rochdale' u.a. te Amsterdam, Amsterdam, 1953
- Schaar, J. van der (1987) *Groei en bloei van het Nederlandse volkshuisvestingsbeleid*. Delft, Delftse Universitaire Pers
- Schwenke, A.M. (2016) *Lokale energie monitor 2016*. Geraadpleegd op 26-4-2017 via https://www.hieropgewekt.nl/sites/default/files/hier_opgewekt_monitor_2016.pdf
- SCP (Sociaal Cultureel Planbureau), 2014. *De WMO in beweging*. Den Haag.
- Tonkens, E. H. (2008). *De bal bij de burger. Burgerschap en publieke moraal in een pluriforme, dynamische samenleving*. Amsterdam: Vossiuspers Universiteit van Amsterdam.
- Tonkens (2009) *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende organisaties in de wijk*. Amsterdam: Uitgeverij SUN.
- Uitermark, J. (2012). *De zelforganiserende stad. Essays Toekomst van de stad*, 5-9.
- Veen, E. J., & Mul, M. F. (2010). *Stadslandbouw voorbeelden: Inspiratie door variatie. Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Business Unit Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten*.
- Verba, S., Schlozman, K. L. and Brady, H. E. (1995) *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Verhoeven, I., & Tonkens, E. (2011). *Bewonersinitiatieven: partnerschap tussen burgers en overheid. Beleid en maatschappij*, 38(4), 419-437.
- Verhoeven, I., & Oude Vrielink, M. (2012). *De stille ideologie van de doe-democratie. Wijkontwikkelingswerk in uitvoering!* In: C. van Montfort & A. Michels & W. van Dooren (Eds.), *Stille ideologie - Onderstromen in beleid en bestuur*. Boom/Lemma, Den Haag, 55 - 66.
- Voorberg, W. H., Bekkers, V. J., & Tummers, L. G. (2015). A systematic review of co-creation and co-production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333-1357.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Den Haag.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2012) *Vertrouwen in burgers*. Den Haag.
- Whiteley, P. and Seyd, P. (1996) 'Rationality and Party Activism: Encompassing Tests of Alternative Models of Political Participation', *European Journal of Political Research*, 29, 215-34.
- Wijdeven, T. van de (2012). *Doe-democratie*. Eburon Uitgeverij BV.
- Wijdeven, T. M. F. van de & Hendriks, F. (2009). A Little Less Conversation, a Little More Action: Real-life Expressions of Vital Citizenship in City Neighborhoods, in: J.W. Duyvendak, F. Hendriks & M. van Niekerk (eds.). *City in Sight: Dutch Dealings with Urban Change*, Amsterdam University Press
- Wijdeven, T. van de, M. F., de Graaf, L. J., & Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap: lijnen in de literatuur*. Tilburg University
- Wilde, M. de, Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2014). Flexible relations, frail contacts and failing demands: How community groups and local institutions interact in local governance in the Netherlands. *Urban Studies*, 51(16), 3365-3382.
- Wise, S., Paton, R. A., & Gegenhuber, T. (2012). Value co-creation through collective intelligence in the public sector: A review of US and European initiatives. *Vine*, 42(2), 251-276.
- Zwaard, J. van der & M. Specht, *Betrokken bewoners, betrouwbare overheid. Literatuurstudie voor de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken*, KWP, Rotterdam: 2013.